

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยจัดแบ่งวรรณคดีที่เกี่ยวข้องออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ประวัติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ตอนที่ 2 ความหมายและลักษณะสำคัญของดัชนี
- ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ตัวประกอบ
- ตอนที่ 4 ลักษณะของนิสิตนักศึกษา
- ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ประวัติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทย ถือกำเนิดจากสำนักฝึกวิชาข้าราชการพลเรือน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2442 และได้ทรงโปรดเกล้าฯ ยกขึ้นเป็นโรงเรียนมหาดเล็ก เมื่อพ.ศ. 2445 ให้สถาบันแห่งนี้อบรมบุตรขุนนางเพื่อเป็นมหาดเล็ก ต่อมาได้ขยายขอบข่ายความรับผิดชอบให้เป็นสถานที่ผลิตข้าราชการหลายประเภท และเพื่อสนองกับการขยายตัวของระบอบราชการ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กขึ้น เป็น "โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" ในปี พ.ศ. 2453 พร้อมกับพระราชทานเงินที่เหลือจากการสร้างพระบรมรูปทรงม้า ไว้เป็นทุนในการก่อสร้าง และพระราชทานที่ดินผืนใหญ่ของพระคลังข้างที่ ตำบล ปทุมวัน เนื้อที่ 1,309 ไร่ ไร่เป็นเขตที่ตั้งโรงเรียน เพื่อขยายเป็นมหาวิทยาลัยสืบไปภายหน้า ครั้นถึง วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จวางศิลาฤกษ์ ตึกบัญชาการของโรงเรียนเป็นตึกแรก ซึ่งปัจจุบัน คือ ตึกอักษรศาสตร์ 1

จากการที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระกรุณาธิคุณจะให้ราษฎรได้รับการศึกษาอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางในระดับมหาวิทยาลัย เปิดโอกาสให้ผู้ประสงค์จะศึกษาวิชาขั้นสูงได้เข้าศึกษาโดยทั่วกัน จึงมีพระบรมราชโองการประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็น "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบรมราชชนก เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 โดยปณิธานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีดังนี้

" มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีจุดมุ่งหมายที่เป็นหลัก คือ การบุกเบิกแสวงหาทะนุบำรุงและถ่ายทอดความรู้กับการเสริมสร้างคุณธรรมให้บัณฑิตของมหาวิทยาลัย เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยสติและปัญญา ความรู้ที่นับว่าสำคัญยิ่ง คือ ความรู้เพื่อความเจริญของบุคคล และสังคม อันได้แก่ ความรู้รอบ และความเชี่ยวชาญในสรรพวิทยาการที่อำนวยประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต

ส่วนคุณธรรมที่ผู้เรียนผู้รู้พึงมี และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องปลูกฝัง คือความรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ รอบคอบ ใฝ่รู้ตรงเหตุผล รับผิดชอบ

เห็นการณ์ไกล มีศีลธรรม และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม "

เมื่อแรกตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย 4 คณะ คือ คณะแพทยศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับปณิธานของมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้พัฒนาและขยายขอบข่าย การศึกษามาโดยตลอด กล่าวคือในปี พ.ศ.2476 ได้รับโอนโรงเรียนกฎหมายจากกระทรวงยุติธรรม มารวมกับคณะรัฐประศาสนศาสตร์ และเปลี่ยนชื่อเป็น คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ.2477 ได้โอนไปตั้งเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ระหว่างปี พ.ศ.2477 ถึง พ.ศ.2482 ได้จัดตั้งแผนกอิสระขึ้นซึ่งได้เป็นคณะในเวลาต่อมา ได้แก่ แผนกสถาปัตยกรรมศาสตร์ ในปีพ.ศ.2477 แผนกเภสัชกรรมศาสตร์ในปีพ.ศ.2478 แผนกสัตวแพทยศาสตร์ในปี พ.ศ.2480 แผนกทันตกรรมศาสตร์และแผนกพาณิชยศาสตร์และการบัญชีในปี พ.ศ.2482

ในปี พ.ศ.2485 คณะแพทยศาสตร์ แผนกเภสัชกรรมศาสตร์ แผนกสัตวแพทยศาสตร์ และ แผนกทันตกรรมศาสตร์ ได้แยกไปจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ สังกัดกระทรวง สาธารณสุข โดยคณะวิทยาศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความร่วมมือในการจัดอบรมนิสิต ตามหลักสูตรเตรียมแพทย์สาขาต่าง ๆ

ระหว่าง พ.ศ.2491 ถึงพ.ศ.2499 มหาวิทยาลัยเปิดแผนกวิชาใหม่อีก 6 แผนกวิชา และในปี พ.ศ.2491 ได้จัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้น และ เปลี่ยนชื่อคณะอักษรศาสตร์ เป็นคณะ อักษรศาสตร์และครุศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ.2500 คณะครุศาสตร์ได้แยกออกจากคณะเดิมไปตั้ง เป็นคณะใหม่ขึ้นอีกคณะหนึ่ง

เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยได้เริ่มจัดทำ แผนพัฒนามหาวิทยาลัยฉบับแรกขึ้น และเริ่มใช้แผนพัฒนามหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ.2504 เป็นต้น มาจนถึงปัจจุบันรวม 7 ฉบับ ในแต่ละช่วงมีการขยายงานที่สำคัญ ดังนี้

ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะที่ 1 พ.ศ.2504 - 2509 ได้จัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย ขึ้นในปี พ.ศ.2505 และจัดตั้งแผนกวิชาขึ้นใหม่อีก 9 แผนกวิชา

ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะที่ 2 พ.ศ.2510 - 2514 ได้จัดตั้งคณะใหม่ 2 คณะ และสถาบัน 1 สถาบัน คือ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ และสถาบันประชากรศาสตร์ รับโอน คณะกลุ่มแพทย์ที่อยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยเข้ามาอยู่ใน สังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตาม

เดิม และจัดตั้งแผนกวิชาใหม่เพิ่มขึ้นอีก 6 แผนกวิชา นอกจากนี้ยังได้รับวิทยาลัยพยาบาลสภา
ภาษาไทยเข้าเป็นสถาบันสมทบของมหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2513

ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ระยะที่ 3 พ.ศ.2515 - 2519 เป็นช่วงที่มหาวิทยาลัย
ขยายงานมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการวิจัยได้จัดตั้งคณะใหม่ 3 คณะ สถาบันวิจัย 3 สถาบัน
สถาบันสอน และ สถาบันบริการอีก 2 สถาบัน คณะที่จัดตั้งใหม่ ได้แก่ คณะเภสัชศาสตร์
คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ สถาบันวิจัยที่จัดตั้งใหม่ ได้แก่ สถาบันวิจัยสังคม สถาบัน
วิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม และจัดตั้งสถาบันภาษา และสถาบัน
บริการคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ยังจัดตั้งแผนกวิชาเพิ่มขึ้นอีก 10 แผนกวิชา

ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ระยะที่ 4 พ.ศ.2520 - 2524 ได้จัดตั้งหน่วยงาน
บริการ เพื่อเสริมการเรียนการสอนและหน่วยงานวิจัยรวม 4 แห่ง ได้แก่ สถาบันวิทยบริการ
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลและศูนย์ฝึกนิสิตเกาะสีชัง จัดตั้งฝ่ายวิจัยและศูนย์เครื่องมือวิจัย
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งแผนกวิชาใหม่เพิ่มขึ้นอีก 4 แผนกวิชา และ
ยุบเลิกแผนกวิชาในคณะเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมี 5 แผนกวิชา

ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ระยะที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529 ได้จัดตั้งสถาบันวิจัย
คณะ และสำนักบริการใหม่เพิ่มขึ้นรวม 5 แห่ง คือ สำนักทะเบียนและประมวลผล สถาบันเอเชีย
ศึกษา สถาบันเทคโนโลยีชีวภาพและวิศวกรรมพันธุศาสตร์ สถาบันวิจัยโลหะและวัสดุ
คณะศิลปกรรมศาสตร์ สำหรับภาควิชาใหม่ได้จัดตั้งเพิ่มขึ้นอีก 4 ภาควิชา คือ ภาควิชาเทคนิค
การแพทย์ ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางภาพถ่ายและเทคโนโลยีทางการพิมพ์ ภาควิชาเทคโนโลยี
ทางอาหารและภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้จัดตั้ง สถาบันบัณฑิตบริหาร
ธุรกิจศศินทร์ ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยนอร์ธเวสเทิน และมหาวิทยาลัย
เพนซิลวาเนีย สำหรับหน่วยงานภายในได้จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมและสำนักบริการวิชาการ
ขึ้นในสำนักงานอธิการบดี

ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ระยะที่ 6 พ.ศ.2530 - 2534 ได้จัดตั้งหน่วยงานใหม่
4 หน่วยงาน คือ วิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี คณะพยาบาลศาสตร์ ภาควิชาการภาพยนตร์
และภาพนิ่ง คณะนิเทศศาสตร์ ภาควิชาสัตวแพทยศาสตร์ สาธารณสุข คณะสัตวแพทยศาสตร์ ภาควิชา
สถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สำหรับการ จัดตั้งหน่วยงานภายใน ได้จัดตั้ง

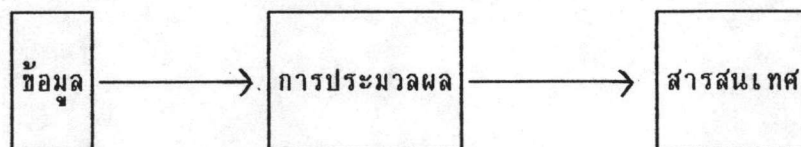
ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ขึ้นในสำนักงานอธิการบดี และจัดตั้งสำนักกีฬา ในปี พ.ศ.2531 ได้รับวิทยาลัย
พยาบาลตำรวจ เข้าเป็นสถาบันสมทบของมหาวิทยาลัยชั้นอีก 1 แห่ง นอกจากนี้ยังได้จัดตั้ง
คณะสหเวชศาสตร์ สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ สถาบันเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาชนบท สถาบันธุรกิจ
พาณิชย์นาวี สถาบันวิจัยพลังงาน และก่อสร้างเสริมและประสานงานวิจัย สำหรับในปัจจุบันกำลัง
อยู่ ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะที่ 7 พ.ศ.2535 - 2539

ตอนที่ 2 ความหมายและลักษณะสำคัญของดัชนี

ดัชนีจัดเป็นสารสนเทศอย่างหนึ่ง ซึ่งสารสนเทศได้มาจากการประมวลผลของข้อมูล ก่อนที่จะเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ทฤษฎี และหลักการทั่วไปเกี่ยวกับดัชนีทางการศึกษานั้น เราควรทำความเข้าใจระหว่างคำว่า "ข้อมูล (data)" และ "สารสนเทศ (information)" ดังนี้ คำว่า "ข้อมูล" และ "สารสนเทศ" เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกัน และคนทั่วไป มักใช้แทนกัน ทำให้เกิดความสับสน ซึ่งความจริงแล้วคำทั้งสองนี้มีความหมายแตกต่างกันในเชิง ความหมายและความคิด

John G. Bruch และคณะ (1979) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ข้อมูล คือ ตัวเลข ภาษา หรือสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้แทนคน สิ่งของและความคิด ลักษณะของข้อมูลจะเป็นข้อเท็จจริง ไม่ถูกปรุงแต่งและไม่เกี่ยวข้องกัน" สำหรับ "สารสนเทศ คือ ข้อมูลที่ผ่านการเปลี่ยนแปลง หรือ จัดกระทำเพื่อผลของการเพิ่มความรู้ ความเข้าใจของผู้ใช้ ลักษณะของสารสนเทศจะเป็นการ รวบรวมข้อมูลหลายๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกันเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่งอย่างใด"

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า สารสนเทศ คือ ข้อมูลที่ผ่านการกระทำให้มีความหมายหรือมี คุณค่าในการตัดสินใจ ถ้าจะเปรียบข้อมูลเป็นเสมือนวัตถุดิบของโรงงาน สารสนเทศก็คือสินค้า หรือผลผลิตจากวัตถุดิบนั้นเอง ความสัมพันธ์ของข้อมูลและสารสนเทศอาจแสดงได้ดังนี้

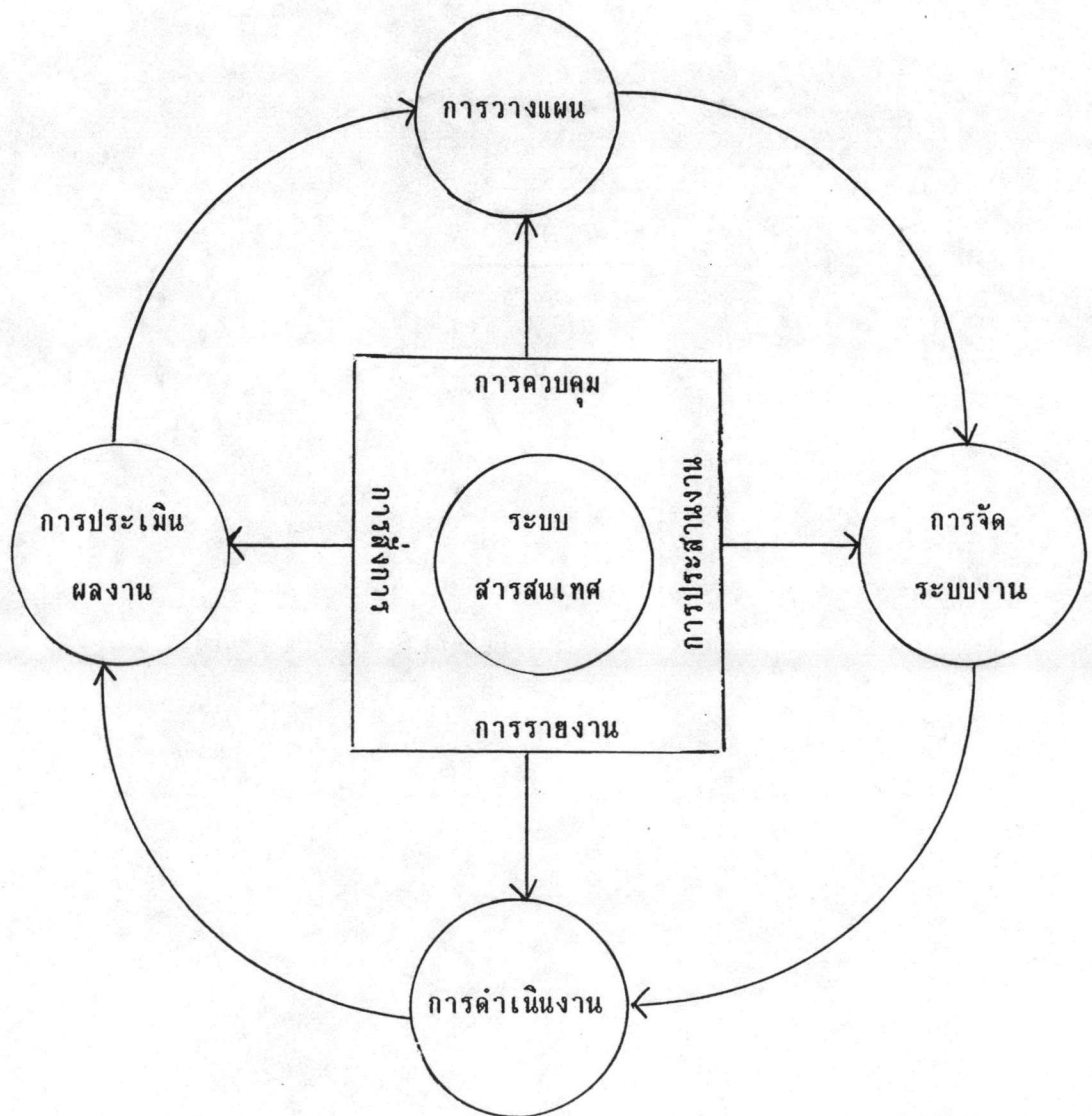

แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและสารสนเทศ

ตัวอย่างข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวกับการศึกษา เช่น จำนวนนักเรียน ค่าใช้จ่าย หรือความสนใจในการอ่านหนังสือของนักเรียน ฯลฯ เป็นข้อมูลทางการศึกษา เมื่อได้มีการนำ ข้อมูลเหล่านั้นมาจัดกระทำโดยการวิเคราะห์แจกแจงร่วมกัน เพื่อให้ผู้บริหารใช้ประกอบการ

ตัดสินใจโดยการหาอัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อหัว เป็นต้น ถือว่าเป็นการจัดทำสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ทางการศึกษา

สารสนเทศยังมีบทบาทสำคัญ ต่อการวางแผนการบริหาร และการพัฒนาการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกระบวนการตัดสินใจในการบริหาร ย่อมมีสารสนเทศเป็นหัวใจที่สำคัญในทุกขั้นตอน ดังแผนภูมิที่ 2 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 กระบวนการบริหารและระบบสารสนเทศ

ความหมายของดัชนี

คำว่า "ดัชนี" ในภาษาไทยมีใช้กันอยู่หลายคำ เท่าที่ปรากฏมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน อาทิ ตัวชี้ ตัวบ่งชี้ ตัวชี้หน้า และเครื่องชี้วัด เป็นต้น ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของดัชนีไว้ต่าง ๆ ดังนี้

พจนานุกรมออกซฟอร์ด (The Oxford Dictionary อ้างถึงใน Johnstone, 1981) ได้ให้ความหมายไว้ว่า " ดัชนี คือ สิ่งชี้ไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง "

พจนานุกรมเวปสเตอร์ (Webster' Dictionary อ้างถึงใน Johnstone, 1981) ได้ให้ความหมายไว้ว่า " ดัชนี คือ สิ่งชี้บอกหรือชี้ให้เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ค่อนข้างแม่นยำ ได้บ้างไม่มากนัก "

บิวเลอร์ (Bauer, 1966 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530) เขียนไว้ว่า " ดัชนี เป็นสถิติ กลุ่มสถิติ และข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้เราประเมินได้ว่าเราทำงานถึงไหนและจะดำเนินงานอย่างไรต่อไป เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ และเพื่อประเมินผลโครงการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น "

เดวี (Davies, 1972) ได้ให้ความหมายไว้ว่า " ดัชนี หมายถึง ข้อความที่บ่งบอกหรือเครื่องมือที่ใช้ในการติดตามการดำเนินงานหรือสภาวะของระบบ "

ฮอร์น (Horn, 1980 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า " ดัชนี คือ ข้อเท็จจริงด้านตัวเลขที่เราจะรวบรวมอย่างมีระบบ "

จอห์นสโตน (Johnstone, 1981) กล่าวว่า " ดัชนี หมายถึง สารสนเทศที่บ่งบอกปริมาณเชิงสัมพันธ์ หรือสภาวะของสิ่งที่มุ่งวัดในเวลาใดเวลาหนึ่ง ดัชนีไม่จำเป็นจะต้องบ่งบอกสภาพที่เจาะจง หรือชัดเจนของสภาวะที่เจาะจงแต่จะบ่งบอกหรือสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการ หรือทางที่บรรลุวัตถุประสงค์ รวมทั้งบอกถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ในช่วง เวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต ซึ่งดัชนีจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้อย่างกว้างๆ ถึงสภาวะหรือสภาพของสถานการณ์ที่เราสนใจเข้าไปตรวจสอบ "

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า " ดัชนี คือ สิ่ง que แสดงสภาวะหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไป โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งดัชนีสามารถวินิจฉัย และช่วยชี้บทบาทหน้าที่ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน

ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการศึกษาในช่วงเวลา และระดับที่ต้องการวัดหรือตรวจสอบ"

ชัยพจน์ ริกงาม (2525 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า " ดัชนี เป็นข้อมูลที่บอกขนาด สภาวะหรืออัตราส่วนของจำนวนที่ต้องการวัด ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง "

เมืองชัย ทาเจริญศักดิ์ (2527) กล่าวว่า " เครื่องชี้วัด คือ ตัวเลข สถิติต่าง ๆ ที่นำมาสังเคราะห์แล้ว ซึ่งมีความจำเป็นต่อการประกอบการวางแผนการศึกษา "

สุพรรณิ ไชยอำพร (2532) กล่าวว่า " เครื่องชี้วัด คือ ตัวประเมินสถานการณ์ หรือ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถบอกสถานการณ์ที่เป็นอยู่ หรือที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาให้เราทราบว่าสภาพการณ์นั้น ๆ อยู่ในระดับใด มีภาวะความเป็นอยู่อย่างไร เพื่อที่จะได้เอาข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ตามที่ต้องการ "

อำรุง จันทวานิช (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า " ดัชนี เป็นสารสนเทศที่ช่วยในการวินิจฉัยและ ชี้สภาวะ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานทางการศึกษา ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง "

กล่าวโดยสรุปแล้ว " ดัชนี หมายถึง สิ่งที่บอกสภาพ หรือสภาวะในลักษณะใดลักษณะหนึ่งในเชิงปริมาณ หรือคุณภาพของสถานการณ์ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการนำข้อมูลหรือตัวแปร หรือข้อเท็จจริงมาสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดค่าหรือคุณค่าที่สามารถชี้ให้เห็นลักษณะของสภาพการณ์นั้น ๆ "

ลักษณะสำคัญของดัชนี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของดัชนีไว้ดังนี้

1. ต้องกำหนดเป็นปริมาณ หรือที่คิดเป็นตัวเลขได้ มิใช่เป็นการบรรยายข้อความ และในการตีความค่าตัวเลขของดัชนีแต่ละตัวนี้จะต้องนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ หรือปกติสถานที่จัดทำไว้ มิฉะนั้นจะไม่สามารถบอกได้ว่าค่าตัวเลขที่ได้นั้นสูง หรือต่ำ
2. ค่าของดัชนีจะเป็นค่าที่ชั่วคราวไม่ถาวร โดยจะบ่งบอกความหมายในตัวเอง 2

ประการ คือ

2.1 ความหมายที่บ่งบอกโดยมีเงื่อนไขเวลาเท่ากับ กล่าวคือ ค่าดัชนีจะบ่งบอกเฉพาะในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวแปร หรือ ข้อมูลที่จัดเก็บในช่วงใด ดัชนีอาจมีค่า 3 เดือน รอบปีการศึกษา หรือช่วง 5 ปีก็ได้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จะนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลและตีค่า

2.2 ความหมายที่บ่งบอกโดยมีเงื่อนไขสถานที่เท่ากับ กล่าวคือ ค่าดัชนีจะบ่งบอกความหมายเฉพาะในเขตพื้นที่ หรือบริเวณใด หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบที่ต้องการตรวจสอบ อาทิ ดัชนีด้านคุณภาพทางการศึกษาของประเทศใด จังหวัดใด ภูมิภาคใด และระดับการศึกษาใด เป็นต้น ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับข้อมูล หรือ ตัวแปรที่จะจัดเก็บนั่นเอง

ประเภทของดัชนี

จอห์นสโตน (Johnstone, 1981) ได้แบ่งวิธีการจำแนกประเภทของดัชนีไว้ 6 วิธี

ดังนี้

1. พิจารณาจากตัวแปรที่เข้ามาส่วนร่วมในการจัดกระทำตัวแปร แบ่งได้ดังนี้
  - 1.1 ดัชนีตัวแทน (Representative Indicators)
  - 1.2 ดัชนีเดี่ยว (Disaggregative Indicators)
  - 1.3 ดัชนีรวม (Composite Indicators)
2. พิจารณาจากวิธีการแปลผล แบ่งได้ดังนี้
  - 2.1 การแปลผลแบบอิงกลุ่ม (Norm Referenced)
  - 2.2 การแปลผลแบบอิงตนเอง (Self Referenced)
  - 2.3 การแปลผลแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Referenced)
3. พิจารณาลักษณะหน่วยของการวัด แบ่งได้ดังนี้
  - 3.1 วัดเป็นค่าสัมบูรณ์ (Absolute Measurement)
  - 3.3 วัดเป็นค่าสัมพัทธ์ (Ratio Measurement)
4. พิจารณาตามช่วงเวลา แบ่งได้ดังนี้

- 4.1 ดัชนีที่มีค่าคงที่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (Measurement of Stocks)
- 4.2 ดัชนีที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา (Measurement of Flows)
5. พิจารณาระดับในการวัด แบ่งได้ดังนี้
  - 4.1 ลักษณะสภาพรวม ๆ ทุกระดับ (Measurement of Overall Level)
  - 4.2 คุณลักษณะเฉพาะ (Measurement of Distribution)
6. ดัชนีเชิงระบบ แบ่งได้ดังนี้
  - 6.1 ดัชนีบ่งชี้สภาพทรัพยากร (Input Sub - division)
  - 6.2 ดัชนีบ่งชี้กระบวนการจัดการ (Process Sub - division)
  - 6.3 ดัชนีบ่งชี้ผลผลิตทางการศึกษา (Output Sub - division)

จะเห็นว่าดัชนีอาจจะมีหลายชนิด หลายประเภท ทั้งขึ้นอยู่กับวิธีและเกณฑ์การแบ่ง บางเกณฑ์อาศัยวิธีการนำไปใช้ บางเกณฑ์อาศัยแนวคิดของวิธีการสร้างดัชนี ฯลฯ ดังข้างต้นที่ได้กล่าวไว้ อย่างไรก็ตาม ถ้าแบ่งประเภทของดัชนีในทัศนะของนักวางแผน และนักกำหนดดัชนี โดยคำนึงถึงที่มาและประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญแล้ว อาจแบ่งเป็น

1. ดัชนีที่แสดงลักษณะเฉพาะเรื่อง (Single Index)
2. ดัชนีที่แสดงลักษณะกลุ่มเฉพาะ (Compound Index)
3. ดัชนีรวม (Composite Index)

แต่ถ้ากำหนดดัชนีโดยอาศัยทัศนะเชิงระบบมักจะกำหนดดัชนีเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ดัชนีด้านปัจจัย (Input)
2. ดัชนีด้านกระบวนการเรียนการสอน (Internal Process)
3. ดัชนีทางด้านผลผลิต (Product or Output)

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530)

ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวขยายความเฉพาะประเภทของดัชนีทางการศึกษา ที่อาศัยแนวการใช้ตัวแปรต่าง ๆ มากำหนดเป็นดัชนี ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้เท่านั้นซึ่ง จอห์นสโตน (Johnstone, 1981) ได้แบ่งไว้ดังนี้

1. ดัชนีตัวแทน (Representive Indicators) ดัชนีประเภทนี้ใช้มากในงานวิจัยงานบริหารและงานวางแผน ดัชนีตัวแทนนี้จะช่วยชี้หรือสะท้อนให้เห็นแง่มุมของระบบการศึกษา

2. ดัชนีเดี่ยว (Disaggregative Indicators) เป็นดัชนีที่ถูกนำมาจำแนกออกเป็นเดี่ยว ๆ แต่ละตัวแทนที่จะใช้ตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งเพื่ออธิบายเรื่องหนึ่ง ดัชนีประเภทนี้ต้องอาศัยความหมายของแต่ละตัวแปรเพื่ออธิบายแต่ละส่วน หรือแต่ละองค์ประกอบของระบบการศึกษา ซึ่งถ้าจะนำไปอธิบายเพียงบางส่วนก็เกิดปัญหาในความไม่ถูกต้อง ดังนั้น ลักษณะของดัชนีประเภทนี้จึงไม่ช่วยอธิบายลักษณะของระบบการศึกษาได้ถูกต้อง

3. ดัชนีรวม (Composite Indicators) เป็นการรวมตัวแปรทางการศึกษาจำนวนหนึ่งเข้าด้วยกัน มีการถ่วงน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัวเพราะตัวแปรแต่ละตัวดังกล่าวอาจมีค่าน้ำหนักไม่เท่ากัน แล้วคำนวณหาค่าดัชนีรวมออกมา ดัชนีประเภทนี้จะช่วยอธิบายลักษณะหรือสถานการณ์ของการศึกษาได้ดีกว่าการใช้ตัวแปรเพียงตัวเดียว

หลักการสร้างดัชนีทางการศึกษา

ในการพัฒนาดัชนีทางการศึกษาเพื่อใช้ในระบบสารสนเทศ จะต้องใช้หลักเหตุผลเพื่อกำหนดคำนิยามของดัชนีที่สร้างขึ้นว่ามีความหมายอย่างไร มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงปรากฏการณ์เรื่องใด โดยทั่วไปวิธีการพัฒนาดัชนีขั้นนี้มีอยู่ 2 วิธี คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533)

1. เป็นการจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสภาวะที่ต้องการจะแสดง โดยยึดหลักเหตุผลทางทฤษฎี แล้วดำเนินการจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรเหล่านั้นตามหลักเกณฑ์ เพื่อสังเคราะห์ตัวแปรขึ้นเป็นดัชนี

2. การสร้างดัชนีโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ที่นำมาวิเคราะห์แล้วจัดกลุ่มตัวแปรโดยใช้หลักเกณฑ์ทางสถิติเป็นพื้นฐานในการสร้างดัชนีทางการศึกษา

แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีการใดก็ตาม การสร้างดัชนีมีสิ่งที่จะต้องคำนึงอยู่ 3 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533)

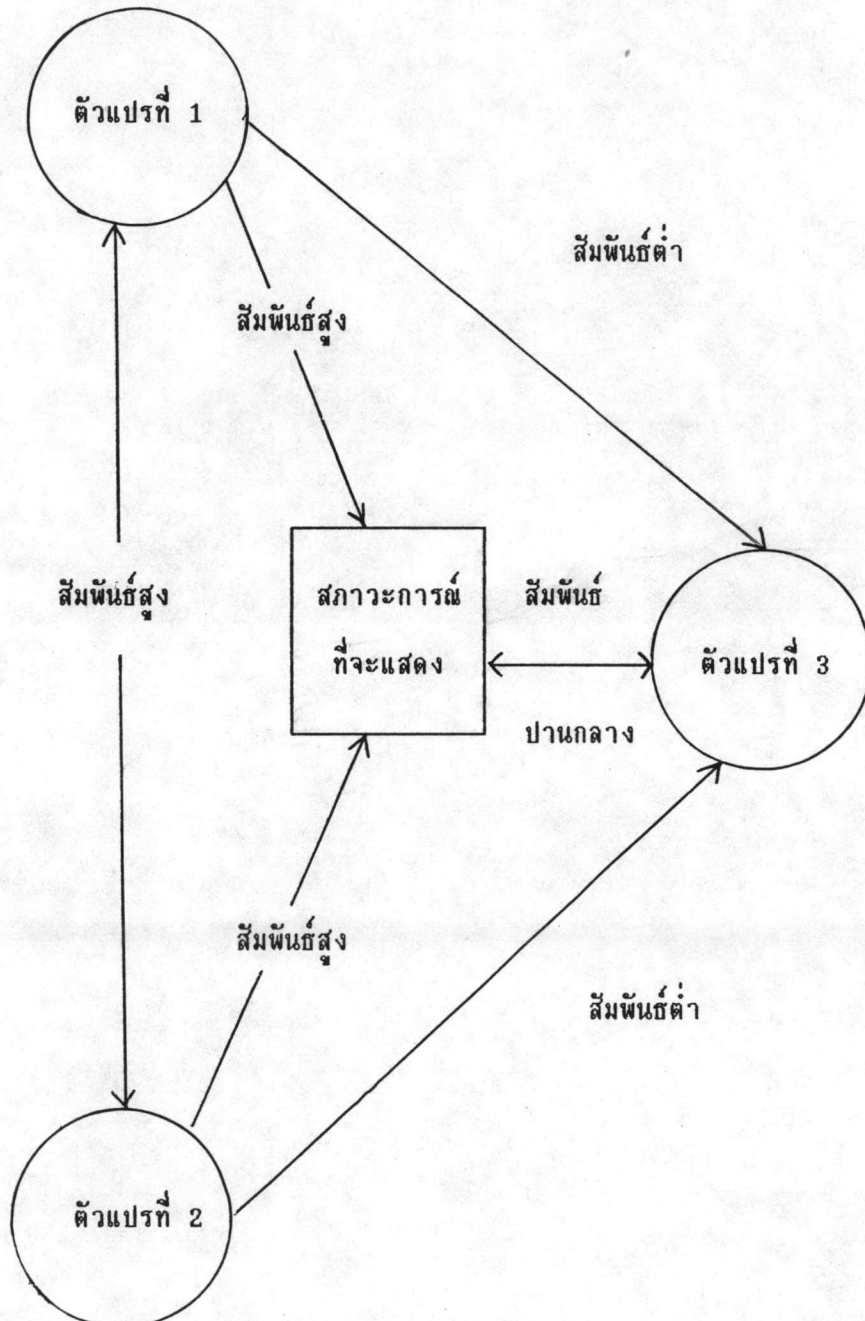
1. การคัดเลือกตัวแปรที่จะอธิบายสภาพการณ์ทางการศึกษา
2. การสังเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
3. การกำหนดค่าน้ำหนักตามลำดับความสำคัญของตัวแปร

การตัดสินใจในขั้นตอนทั้งสามของการสร้างดัชนีทางการศึกษา ย่อมมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการนำดัชนีไปใช้ ดัชนีจะมีประโยชน์มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบในขั้นตอนการสร้าง โดยจะต้องคำนึงถึงหลักการทางทฤษฎีควบคู่ไปกับประโยชน์ใช้สอย กล่าวคือ ดัชนีที่สร้างขึ้นโดยมีเหตุผลทางทฤษฎีอย่างบริบูรณ์เพียงส่วนเดียว แต่ขาดส่วนสำคัญในด้านประโยชน์ใช้สอย ผู้บริหารทางการศึกษาก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน หรือปรับปรุงกระบวนการทางการศึกษาได้เท่าที่ควร ในทางกลับกันดัชนีที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารโดยขาดหลักการทางทฤษฎีที่ถูกต้อง ย่อมนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดได้เช่นกัน ดังนั้นการไตร่ตรองในขั้นตอนทั้งสามดังกล่าวโดยรอบคอบจะช่วยให้ดัชนีที่สร้างขึ้นมีคุณประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

การคัดเลือกตัวแปร

การคัดเลือกตัวแปรเพื่อสังเคราะห์ขึ้นเป็นดัชนีนั้น จะเริ่มจากการจัดกลุ่มตัวแปรที่พิจารณาเห็นว่า มีความสัมพันธ์กับสภาพการณ์ที่มุ่งจะยกขึ้นมาแสดง โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมา หรือ ผลงานวิจัยในอดีตเป็นพื้นฐาน ซึ่งในขั้นแรกจะต้องสร้างความมั่นใจก่อนว่าตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์ที่จะแสดงได้รับการพิจารณาอย่างทั่วถึง ด้วยการระบุลักษณะของดัชนีที่ต้องการจะสร้างขึ้นอย่างละเอียดและชัดเจน ในบางกรณีตัวแปรดังกล่าวอาจได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ เช่น แผนพัฒนาการศึกษา หรืออาจจะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยกันลงความเห็นว่าคุณลักษณะของดัชนีที่จะสร้างขึ้นควรเป็นเช่นไร แต่ถ้าตัวแปรที่เกี่ยวข้องมีจำนวนมากก็จะทำให้แนวคิดและการตีความหมายซับซ้อนยิ่งขึ้นด้วย หากเป็นเช่นนั้นก็ควรหาทางกลั่นกรองตัวแปรออกให้เหลือเพียงตัวแปรหลักที่สำคัญเท่านั้น เป็นการป้องกันมิให้ดัชนีที่สร้างขึ้นสะท้อนสภาพการณ์อื่น ๆ ที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปถ้าตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์กันเองสูง จะไม่นิยมใช้ตัวแปรเหล่านั้นทั้งหมดเพราะไม่เป็นการประหยัดและผลที่ได้อาจจะไม่ดีเท่าที่ควร แต่จะคัดตัวแปรที่สมบูรณ์ที่สุดคือ ตัวแปรที่ไม่มีปัญหาด้านความคลาดเคลื่อนในการวัดไว้เพียงครั้งเดียว และหาตัวแปรอื่นที่มีความสัมพันธ์ภายในต่ำ แต่มีแนวโน้มว่าสามารถช่วยอธิบายสภาพการณ์ที่จะ

เสนอในระดับสูง ดังแผนภูมิที่ 3 (Johnstone, 1981)

แผนภูมิที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่นำมาสังเคราะห์เป็นดัชนี

จะเห็นได้ว่าตัวแปรที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มว่ามีความสัมพันธ์กับสภาวะการณ์ทางการศึกษา ที่จะแสดงในขณะเดียวกันตัวแปรทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กันเองหรือที่เรียกว่าความสัมพันธ์

ภายในอยู่ในระดับสูงเนื่องจากตัวแปรทั้งสองอาจจะวัดลักษณะที่คล้ายคลึงกันนั่นเอง จึงไม่ควรคัดตัวแปรทั้งสองไว้ทั้งคู่ เพื่อสร้างดัชนีทางการศึกษาส่วนตัวแปรที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในกับตัวแปรที่ 1 และ 2 ในระดับต่ำ แต่มีแนวโน้มว่าจะสัมพันธ์กับสภาวะการทางการศึกษาในระดับปานกลาง ตัวแปรที่ 3 จึงมีความเป็นอิสระที่จะอธิบายสภาวะการทางการศึกษาได้มากกว่าจากกรณีดังกล่าวจึงควรเลือกตัวแปรที่ 1 หรือ 2 ตัวใดตัวหนึ่งร่วมกับตัวแปรที่ 3

วิธีการสังเคราะห์ตัวแปร

โดยทั่วไปการสังเคราะห์ตัวแปรขึ้นเป็นดัชนี มักจะใช้การบวกค่าของตัวแปรเข้าด้วยกัน แต่ในบางกรณี วิธีการบวกก็ให้ผลที่ไม่ตรงตามแนวความคิดหรือ คำนิยามของดัชนีจึงต้องใช้วิธีการอย่างอื่น เช่น การคูณ เป็นต้น แนวคิดของวิธีการรวมตัวแปรด้วยการบวกมีอยู่ว่าตัวแปรที่อยู่ในสมการสามารถทดแทนกันเองได้ ดังตัวอย่าง เช่น ดัชนี I ที่สร้างขึ้นจากการรวมของตัวแปรองค์ประกอบสองตัวแปรคือ V_1 และ V_2 ดังสมการ (Johnstone, 1981)

$$I = V_1 + V_2$$

เมื่อ I คือ ดัชนีชี้หน้าเชิงบวก
 V_1 คือ ตัวแปรที่ 1
 V_2 คือ ตัวแปรที่ 2

การรวมตัวแปรประกอบด้วยวิธีการบวกเปรียบเหมือนการนำเส้นตรงมาต่อกันเพื่อแสดงสภาวะการในเชิงปริมาณของระบบการศึกษา การเลือกใช้วิธีนี้แสดงว่าค่าของตัวแปรหนึ่งสามารถทดแทนด้วยตัวแปรอีกตัวหนึ่งได้โดยตรง กล่าวคือ ถ้า V_1 มีค่าต่ำ ก็จะสามารถทดแทนได้ด้วยค่า V_2 ที่สูงเป็นผลให้ค่า I ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น กรณีที่ 1 $V_1 = 20$, $V_2 = 20$ จะมีผลเท่ากับกรณีที่ 2 คือ $V_1 = 5$, $V_2 = 35$ วิธีการรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยการบวก มักจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบระบบการศึกษาตั้งแต่สองระบบขึ้นไปว่ามีความแตกต่างกันที่หน่วยในเรื่องที่แสดง

สำหรับวิธีการคูณ มีแนวคิดแตกต่างไปจากการบวก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

$$I = V_1 \cdot V_2$$

เมื่อ I คือ ดัชนีตัวชี้นำทวิคูณ

V_1 คือ ตัวแปรที่ 1

V_2 คือ ตัวแปรที่ 2

การรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยวิธีการคูณ เปรียบเหมือนการคิดพื้นที่หรือปริมาตรเพื่อแสดงสภาวะการณ์ในเชิงปริมาณของระบบการศึกษา โดยวางเงื่อนไขว่า ดัชนีที่สร้างขึ้นจะมีค่าสูงได้ก็ต่อเมื่อ ตัวแปรองค์ประกอบทุกตัวมีค่าสูงทั้งหมด ตัวแปรองค์ประกอบแต่ละตัวต้องเสริมซึ่งกันและกันจึงจะส่งผลรวมต่อดัชนี ดังเช่น ดัชนีกรณีที่ 1 จากตัวอย่างข้างต้นที่ผ่านมาจะเป็น 400 (ได้มาจาก $(20) \cdot (20)$) ส่วนกรณีที่ 2 เท่ากับ 175 (ได้มาจาก $(5) \cdot (35)$) แสดงว่า ค่า V_1 ซึ่งต่ำในกรณีที่ 2 ไม่สามารถทดแทนด้วยค่า V_2 วิธีการรวมตัวแปรด้วยวิธีการคูณ มักจะใช้เมื่อต้องการเปรียบเทียบระบบการศึกษาสองระบบขึ้นไปว่า ระบบหนึ่งมีค่าดัชนีสูงกว่าอีกระบบหนึ่งอยู่ที่เท่า หรือคิดเป็นร้อยละเท่าไร (Johnstone, 1981)

การสร้างดัชนีนั้นสามารถเขียนเป็นสมการต่าง ๆ ได้ โดยจำแนกตามวิธีการรวมตัวแปร ได้ดังนี้

1. เมื่อสังเคราะห์ดัชนีด้วยการรวมตัวแปรองค์ประกอบ มักจะนิยมนำค่าดัชนีด้วยการหาค่ามีชัณมิเลขคณิตของตัวแปรองค์ประกอบ ดังสมการต่อไปนี้ (Johnstone, 1981)

$$I = (V_1 + V_2 + V_3 + \dots + V_n) / n$$

ในกรณีที่ตัวแปรที่มีน้ำหนักต่างกัน สามารถเขียนสมการได้ดังนี้ (Johnstone, 1981)

$$I = (W_1 V_1 + W_2 V_2 + W_3 V_3 + \dots + W_n V_n) / W_1$$

โดย W_1 คือ ค่าน้ำหนักรวมของตัวแปรจำนวนเท่ากับ n

n คือ จำนวนตัวแปร

2. เมื่อสังเคราะห์ดัชนีขึ้นด้วยการคูณตัวแปรองค์ประกอบเข้าด้วยกัน ก็มักจะแสดงดัชนีในรูปมีขัณมเลขคณิตของตัวแปรองค์ประกอบ ดังสมการต่อไปนี้ (Johnstone, 1981)

$$I = (V_1 \cdot V_2 \cdot V_3 \dots V_n)^{1/n}$$

ในกรณีที่ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักต่างกัน สามารถเขียนสมการได้ดังนี้ (Johnstone, 1981)

$$I = (V_1^{w_1} \cdot V_2^{w_2} \cdot V_3^{w_3} \dots V_n^{w_n})^{1/n}$$

3. ในกรณีที่ใช้สร้างดัชนีโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว นำมาจัดกลุ่มตัวแปรโดยใช้หลักเกณฑ์ทางสถิติ เช่น การวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) เขียนสมการได้ดังนี้ (Johnstone, 1981)

$$I = w_1 Z_1 + w_2 Z_2 + w_3 Z_3 + \dots + w_n Z_n$$

โดยที่ I = ค่าดัชนีรวม

w_1 = ค่าน้ำหนักตัวประกอบ ของตัวแปร

Z_1 = คะแนนมาตรฐาน (Standard Score) ของตัวแปร

โดยที่ $Z = (x - \bar{x}) / SD$.

การให้ค่าน้ำหนัก

ในการให้ค่าน้ำหนักตัวแปรองค์ประกอบ จอห์นสโตน (Johnstone, 1981) มีวิธีการหลัก 2 วิธี ดังนี้

1. เป็นการลงความเห็นในหมู่นักวิจัยและนักวางแผน โดยสมาชิกแต่ละคนจะเสนอค่าน้ำหนักของตัวแปรแล้วจึงพิจารณาหาข้อยุติ ด้วยการให้ค่าเฉลี่ยหรือด้วยการอภิปรายลงความ

เห็น นอกจากนี้หากต้องการความคิดเห็นที่หลากหลายออกไป อาจขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญใน
แขนงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบคุณค่าร้อยละที่ผู้ตอบเห็นด้วยกับความ
สำคัญของตัวแปรที่รวมอยู่ในองค์ประกอบ หรืออาจใช้วิธีการที่เป็นระบบมากขึ้น เช่น การใช้
เทคนิค Delphi เพื่อสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มคนที่ได้คัดเลือกเป็นพิเศษ โดยสัมภาษณ์และ
ทดสอบความคิดเห็น จนได้คำตอบที่ชัดเจนแล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้หาว่าน้ำหนักของตัวแปร
องค์ประกอบต่อไป

2. เป็นการใช้อยู่เชิงประจักษ์เพื่อกำหนดค่าน้ำหนัก เช่น การวิเคราะห์
ตัวประกอบ(Factor Analysis) โดยใช้ค่าน้ำหนักของตัวแปรที่อธิบายลักษณะขององค์ประกอบ
อันหนึ่ง หรือ อาจใช้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยจากสมการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ เป็นต้น

การกำหนดค่าน้ำหนักให้กับตัวแปรองค์ประกอบจึงไม่มีหลักเกณฑ์ที่ตายตัวว่า ควรใช้วิธี
อิงเหตุผลทางทฤษฎีแล้วจึงลงความเห็นโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือด้วยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์
เพราะมีสิ่งที่จะต้องพิจารณาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสมบัติของดัชนีที่จะสร้างขึ้น
ประโยชน์ที่จะนำไปใช้ รวมทั้งคุณสมบัติของตัวแปรย่อยที่จะต้องนำมาใช้ ในทางปฏิบัติมักจะใช้ทั้ง
สองวิธีผสมผสานกัน กล่าวคือในขั้นวางแผนข้อมูลใช้หลักการทางทฤษฎีเพื่อจัดกลุ่มตัวแปรที่จะต้อง
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางสถิติ
เป็นเครื่องตัดสินว่าตัวแปรใดบ้างที่สมควรนำมาใช้สร้างดัชนีในลำดับความสำคัญลดหลั่นกันอย่างไร

การสร้างดัชนีทางการศึกษา

การสร้างดัชนีทางการศึกษาเพื่อใช้ในการวางแผน และการติดตามความก้าวหน้าใน
การจัดการศึกษา มีวิธีการที่สำคัญ 3 วิธี ซึ่งแต่ละวิธีจะให้ข้อมูลในลักษณะที่ต่างกันไป
ดังนี้ (Johnstone, 1981)

1. การสร้างดัชนีความก้าวหน้า(Self-referenced Indicator Formation)
เป็นการแสดงข้อมูลของระบบการศึกษาในช่วงเวลาต่างกัน เพื่อให้เห็นถึงความก้าวหน้าของการ
ดำเนินงานจากช่วงระยะเวลาหนึ่งถึงอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง ตามปกติจะเปรียบเทียบข้อมูล
ระหว่างปีโดยกำหนดปีที่เริ่มต้นและปีที่สิ้นสุด เนื่องจากช่วงระยะเวลาดังกล่าวมีการดำเนิน

โครงการที่นักวางแผนหรือผู้บริหารมีความประสงค์จะทราบความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับดัชนีประเภทนี้ คือ ข้อมูลระยะยาวโดยกำหนดข้อมูลในปฏิฐานเท่ากับ 100 ข้อมูลปีอื่น ๆ ทั้งปีที่ย้อนหลัง และ ปีต่อมาจากปฏิฐานก็จะคิดคำนวณจากค่าที่กำหนดในปฏิฐาน ค่าดัชนีของปีใดที่ต่ำกว่า 100 หมายความว่า มีระดับต่ำกว่าปฏิฐาน ส่วนค่าใดสูงกว่า 100 แสดงว่า ระดับของดัชนีในปีนั้นสูงกว่าในปฏิฐาน ค่าของความแตกต่างนี้คือค่าร้อยละที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงระยะเวลาที่คิดจากปฏิฐาน

2. การสร้างดัชนีโดยอิงเกณฑ์ (Criterion-referencde Indicator Formation) ดัชนีประเภทนี้จะต้องนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งมักจะกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา หรือแผนปฏิบัติการ โดยระบุไว้ว่าในช่วงระยะเวลาที่อยู่ในแผนจะพยายามปรับปรุงการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ เป้าหมายดังกล่าวประกอบด้วยระยะเวลาที่ระบุไว้ในแผน จึงเป็นเกณฑ์ที่จะชี้ชัดว่าการดำเนินงานได้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้ หรือไม่อย่างไร

3. การสร้างดัชนีโดยอิงปัทธาน (Norm-referenced Indicator Formation) ดัชนีประเภทนี้สร้างขึ้นเพื่อแสดงสถานะภาพของระบบการศึกษาต่าง ๆ ว่าอยู่ในระดับใด โดยเปรียบเทียบกัน ระหว่างระบบการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน หรือเปรียบเทียบระบบการศึกษาย่อยที่อยู่ภายใต้ระบบใหญ่เดียวกัน วิธีการสร้างดัชนีโดยอิงปัทธาน จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในด้านการจัดสรรทรัพยากรด้านกระบวนการบริหารการนิเทศการเรียนการสอน ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสูงสุดในการสร้างความเสมอภาคในด้านคุณภาพการศึกษา ซึ่งอาจวัดได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เป็นต้น

ประโยชน์ของดัชนีทางการศึกษา

จอห์นสโตน (Johnstone, 1981) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของดัชนีทางการศึกษาไว้

ดังนี้

1. ดัชนีทางการศึกษาใช้บ่งชี้ระบบการศึกษา เพื่อให้ผู้บริหาร นักวางแผน นักวิจัย และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงสภาพทางการศึกษาโดยทั่วไป เพื่อประโยชน์ในการวางแผน

แผน และการจัดวางนโยบายในอนาคตได้ โดยที่นโยบายทางการศึกษาที่ดีนี้จะถูกกำหนดโดยอาศัยข้อเท็จจริงทางการศึกษา นอกจากนี้การวางแผนอย่างจริงจัง สำหรับระบบการศึกษาควรจะต้องมีข้อมูลที่ผ่านการเปลี่ยนแปลง หรือจัดกระทำเพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ มีคุณค่าในการตัดสินใจ ซึ่งการพัฒนาหรือการใช้เครื่องบ่งชี้เพื่อวัดถึงองค์หรือระดับที่ได้บรรลุผลไปแล้ว

2. ดัชนีนี้ใช้ในการติดตามตรวจสอบระบบการศึกษา ถ้าไม่มีดัชนีจะทำให้เราบอกสภาพการศึกษาได้ยาก เช่น ถ้าศึกษาโอกาสทางการศึกษาในภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย จะต้องมียอดดัชนีบ่งชี้ความเสมอภาคทางการศึกษา สำหรับติดตามตรวจสอบระบบการศึกษาได้

3. ดัชนีมีความสำคัญในด้านการพัฒนาระบบการศึกษา การวิจัยถึงระบบการพัฒนาการศึกษาต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ภาคตัดขวางเพื่อเปรียบเทียบระหว่างประเทศ หรือการติดตามศึกษาระยะยาว

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis)

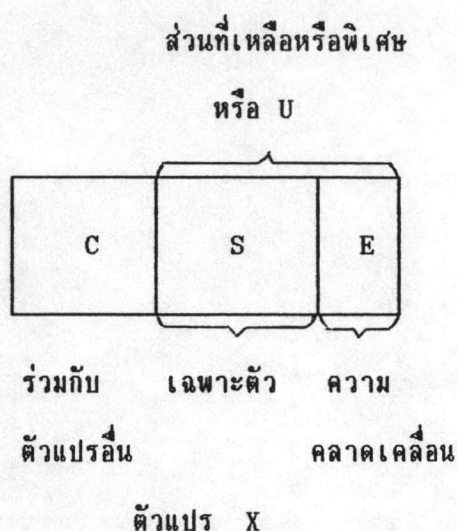
ความหมายของการวิเคราะห์ตัวประกอบ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และลัดดาวัลย์ รอดมณี (2527) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์ตัวประกอบ คือ เทคนิคทางสถิติที่ใช้ในการลดปริมาณข้อมูลให้น้อยลง (Data Reduction) เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ และทำให้ทราบถึงโครงสร้างและแบบแผนของข้อมูล (Structure and Pattern of Data) และหาองค์ประกอบร่วมของตัวแปรได้ กล่าวคือเมื่อผู้วิจัยมีจำนวนตัวแปรมาก ๆ หลายตัว และ มีความไม่สะดวกในการที่จะใช้ตัวแปรจำนวนมากดังกล่าวมาวิเคราะห์ เทคนิคการวิเคราะห์ตัวประกอบจะลดจำนวนตัวแปรเหล่านั้นให้เหลือน้อยตัว โดยอาศัยโครงสร้าง และแบบแผนของความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในข้อมูล หรือระหว่างตัวแปร

แบบจำลองวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis Models)

อุทุมพร(ทองอุไทย) จามรมาน(2532) กล่าวถึง แบบจำลองวิเคราะห์ตัวประกอบว่าแบ่งได้เป็น 2 แบบจำลองใหญ่ ๆ คือ

1. แบบจำลองตัวประกอบร่วม(Common Factor Analysis Model)แบบจำลองตัวประกอบร่วมนี้พัฒนาโดย Spearman(1927) สำหรับตัวประกอบ 2 ตัว ต่อมา Thurstone พัฒนาเป็น Multiple Factor(1935) แบบจำลองนี้กำหนดให้ตัวแปรแบ่งออกเป็นส่วนย่อย ๆ ได้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ร่วมกับตัวแปรอื่น และส่วนเฉพาะของตัวเอง ซึ่งแสดงได้จากภาพ ดังนี้คือ

ตามแผนภูมิแสดงให้เห็นว่า ความแปรปรวนทั้งหมด (Total Variance) ของตัวแปรแต่ละตัว อาจถูกแบ่งออกเป็นความแปรปรวนที่ร่วมกับตัวแปรอื่น ๆ (Common Variance) และความแปรปรวนพิเศษ (Unique Variance) หรือความแปรปรวนที่เหลือ (Residual Variance) ดังเขียนเป็นสมการเส้นตรง ได้ดังนี้

$$T = C + U$$

ความแปรปรวนพิเศษ หรือ ที่เหลือยังแบ่งย่อยเป็นความแปรปรวนเฉพาะตัว (Specific Variance) กับความแปรปรวนที่มาจากความคลาดเคลื่อน (Error Variance) ดังเขียนเป็นสมการเส้นตรงได้ดังนี้

$$U = S + E$$

ในกรณีที่มีตัวแปรมาตรฐาน (Standard Variable) ความแปรปรวนทั้งหมดของตัวแปรที่มีค่าเป็น 1.00 ดังนั้น ความสัมพันธ์ของความแปรปรวนร่วม ความแปรปรวนพิเศษ ความแปรปรวนเฉพาะ และความคลาดเคลื่อน เขียนได้ดังนี้

$$1 = C + U$$

และ $1 = C + S + E$

วิธีการสกัดตัวประกอบประเภทนี้ ได้แก่

1. Principal Axis Factoring (PAF or PA_2)
2. Maximum Likelihood (ML)

3. Unweighted Least Squares (ULS)
4. Generalized Least Squares (GLS)
5. Alpha Method (ALPHA)
6. Image Factoring (IMAGE)

2. แบบจำลองตัวประกอบ (Component Factor Model) เป็นแบบจำลองที่เน้นเรื่องมิติในอวกาศที่ครอบคลุมความแปรปรวนของตัวแปร เป็นการพยายามหาตัวประกอบจากตัวแปรที่มีอยู่ โดยไม่คำนึงถึงส่วนที่วัดด้วยความแปรปรวนร่วม หรือความแปรปรวนพิเศษมากนัก ดังนั้น ตัวประกอบที่ได้รับจากแบบจำลองแบบนี้จึงมีส่วนผสมระหว่าง ความแปรปรวนร่วม ความแปรปรวนเฉพาะ และความคลาดเคลื่อน วิธีการสกัดตัวประกอบประเภทนี้ ได้แก่ Principal Components Analysis or PC or PA₁

ข้อตกลงเบื้องต้นของแบบจำลองตัวประกอบร่วม และ แบบจำลองตัวประกอบ

1. ความสามารถ หรือปริเขต หรือทฤษฎีประกอบด้วยตัวประกอบหลายตัว แต่ละตัวได้มาจากปัญหา หรือคำถาม หรือข้อความ หรือตัวแปรที่ต่างกัน
2. ความสลับซับซ้อนต่าง ๆ ของตัวแปร หมายความว่าจำนวนตัวประกอบ
3. ตัวประกอบที่ไม่สัมพันธ์กันทางสถิติ
4. ผู้ที่ถูกวัด (เช่น คน) จะต้องมีลักษณะเกี่ยวกับตัวประกอบไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง
5. น้ำหนักตัวประกอบแตกต่างกันออกไปตามตัวแปร
6. ความแปรปรวนทั้งหมดถูกแบ่งส่วนได้ ในลักษณะเชิงบวกแบบเส้นตรง

ความแตกต่างของแบบจำลองตัวประกอบร่วม (Common Factor Analysis Model และ แบบจำลองตัวประกอบ (Component Factor Model)

1. ในแบบจำลองตัวประกอบร่วมผู้วิเคราะห์ต้องตั้งข้อตกลงเบื้องต้น เกี่ยวกับความแปรปรวนร่วม หรือค่าความร่วมกัน (Communality, h_j^2) ของตัวแปร แต่ในแบบจำลองตัวประกอบ ไม่จำเป็นต้องทำเช่นนั้น
2. การวิเคราะห์ตัวประกอบ ซึ่งเริ่มจากเมตริกสหสัมพันธ์ (Correlation Matrix) ค่าในแนวทแยงของแบบจำลองตัวประกอบร่วม จะต้องประมาณค่าความร่วมกันก่อน แต่ในแบบจำลองตัวประกอบนิยมใช้ 1.00 ใส่ไว้ในแนวทแยงของเมตริกสหสัมพันธ์ (R) แทน
3. แบบจำลองทั้งสองจะเหมือนกันในกรณีในส่วนเฉพาะ (Specific Part) ของตัวแปรที่มีค่าเป็นศูนย์ นั่นคือ ตัวแปรแบ่งส่วนที่ร่วมกัน กับส่วนที่เป็นความคลาดเคลื่อน (อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน, 2532)
4. ใน Component Factor Model จำนวนตัวแปรจะเท่ากับจำนวนตัวประกอบ สามารถอธิบายได้ว่า ตัวประกอบจะอธิบายความแปรปรวนของตัวแปร Z_j ได้ทั้งหมด ในขณะที่ตัวประกอบใน Common Factor Model อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรซึ่งจำนวนตัวประกอบจะน้อยกว่าจำนวนตัวแปรมาก ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ตัวประกอบ

ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การใช้เทคนิคการวิเคราะห์ตัวประกอบมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ (สุชาติ ประเสริฐรัฐสินธุ์ และลัดดาวัลย์ รอดมณี, 2527)

1. เพื่อแสวงหาลักษณะประกอบร่วม ที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างตัวแปรต่าง ๆ โดยที่จำนวนองค์ประกอบร่วมที่หาได้จะมีจำนวนน้อยกว่าจำนวนตัวแปร เรียกว่า Exploratory Factor Analysis ซึ่งในกรณีที่มีตัวแปรจำนวนมาก และไม่ทราบถึงการจัดระเบียบ หรือการรวมกลุ่มระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ เทคนิคการวิเคราะห์ตัวประกอบจะแยกตัวแปรออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามอัตราของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและแสวงหาลักษณะประกอบ

ร่วมของแต่ละกลุ่ม องค์ประกอบร่วมที่ได้มาจากการวิเคราะห์ตัวประกอบ จะได้รับการขนานนามโดยผู้วิจัยตามลักษณะหรือชื่อของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบ ซึ่งจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์ตัวประกอบของข้อนี้ ตั้งอยู่บนข้อตกลงเบื้องต้นว่า (อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมา, 2532)

1. ตัวประกอบร่วมทุกตัว สัมพันธ์ (หรือไม่สัมพันธ์) กัน
2. ตัวแปรทั้งหมด ถูกกระทบโดยตัวประกอบร่วมทั้งหมด
3. ตัวประกอบเฉพาะ (Unique Factor) ไม่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
4. ตัวแปรทั้งหมดถูกกระทบโดยตัวประกอบเฉพาะตัวใดตัวหนึ่ง
5. ตัวประกอบร่วมไม่สัมพันธ์กับตัวประกอบเฉพาะ

การวิเคราะห์ตัวประกอบแบบนี้ มีข้อจำกัดว่าผู้วิจัยไม่สามารถตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ว่าจะได้ตัวประกอบใดออกมาบ้าง

2. เพื่อนำเอาโครงสร้างของความสัมพันธ์ ระหว่างตัวประกอบ และตัวแปรเหล่านี้ ไปใช้สร้างคะแนนตัวประกอบ (Factor Score หรือ Factor Scale) คะแนนที่ได้นี้จะเปรียบเสมือนค่าของตัวแปรตัวใหม่ที่ประกอบด้วยตัวแปรเดิมหลาย ๆ ตัว ในทางการวิจัย เรียกว่าตัวแปรส่วนผสม (Composite Variable) ซึ่งเมื่อหาองค์ประกอบร่วมได้แล้ว ผู้วิจัยนำเอาอัตราของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับองค์ประกอบ (หรือ ที่เรียกว่าน้ำหนักเชิงองค์ประกอบของตัวแปร) ไปใช้เป็นน้ำหนักของตัวแปรเพื่อนำไปหาคะแนนรวมจากตัวแปรทั้งหมดที่รวมกันเป็นองค์ประกอบเป็นคะแนนผสม

3. เพื่อพิสูจน์ สันนิษฐาน ตรวจสอบข้อสมมติฐานเกี่ยวกับโครงสร้างขององค์ประกอบว่าองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ ประกอบไปด้วยตัวแปรอะไรบ้าง ก็น้องประกอบ และตัวแปรแต่ละตัวควรมีน้ำหนักหรืออัตราความสัมพันธ์ กับองค์ประกอบมากน้อยเพียงใดตรงกับที่คาดคะเนไว้หรือไม่ ซึ่งต่างจากวัตถุประสงค์ข้อแรก ซึ่งผู้วิจัยไม่ประสงค์ที่จะทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของตัวแปร หรือโครงสร้างขององค์ประกอบแต่อย่างใดเพียงแต่ต้องการหาองค์ประกอบร่วมจากตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ว่ามีหรือไม่ และมีโครงสร้างเป็นอย่างไร ประกอบด้วยตัวแปรอะไรบ้างเท่านั้น เรียกว่า Confirmatory Factor Analysis

ธรรมชาติของตัวประกอบ

ตัวประกอบมีความหมาย 3 ลักษณะ ดังนี้ (อุทุมพร ทองอุไทย, 2523)

1. มโนทัศน์เชิงวิเคราะห์ (Analysis Concept) ได้แก่ มโนทัศน์ที่อาศัย
คณิตศาสตร์ เช่น มิตีความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของเวกเตอร์ตัวประกอบเหล่านี้ อาจมอง
ออกได้ในรูปสัญลักษณ์ อาศัยกฎทางคณิตศาสตร์สามารถอนุมาน หรืออุปมานได้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
ออกมา

2. มโนทัศน์เชิงทฤษฎีหรือโครงสร้าง (Theoretical Construct concept)
เป็นตัวประกอบที่ช่วยสรุปทฤษฎี ที่ซ่อนอยู่ภายในให้ความหมายเชิงนามธรรม

3. มโนทัศน์เชิงประจักษ์ (Empirical Concept) ได้แก่ ตัวประกอบที่ได้จาก
การวิเคราะห์ สามารถสรุปปรากฏการณ์ จัดจำพวก หรือจัดชบวนการตามความสัมพันธ์

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ตัวประกอบ

การวิเคราะห์ตัวประกอบมีขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. กำหนดปัญหาวิจัย รวบรวมและจัดระเบียบข้อมูล การวิเคราะห์ตัวประกอบนี้จะ
เหมาะสมกับการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อการลดจำนวนข้อมูล หรือการสรุปลักษณะข้อมูล เมื่อได้
ปัญหาที่เหมาะสมแล้วก็จะเป็นการกำหนดว่า จะต้องมีส่วนประกอบอะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง และจะวัด
ตัวแปรเหล่านั้นได้อย่างไร ขนาดของกลุ่มตัวอย่างควรเป็นเท่าไร

2. การจัดทำตารางเมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพื่อใช้ใน
การวิเคราะห์ตัวประกอบโดยเฉพาะ ซึ่งจะมีหลายเทคนิค เช่น ศึกษาถึงสหสัมพันธ์ของตัวแปร
เรียกว่า R Technique หรือ ศึกษาสหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตอบ (Respondents) ที่เรียกว่า Q
Technique

3. การกำหนด Factor Model การกำหนด Factor Model ว่าจะจะเป็น
Exploratory Factor Analysis หรือ Confirmatory Factor Analysis ขึ้นกับจุด
มุ่งหมายของการวิจัย

4. การสกัดตัวประกอบ (Factor Extraction)
5. การหมุนแกนตัวประกอบ (Factor Rotation)
6. การสร้างสเกล หรือคะแนนตัวประกอบ (Construction of Factor Score or Factor Scale)

การสกัดตัวประกอบ (Factor Extraction)

การสกัดตัวประกอบมีวิธีที่สำคัญ ดังนี้

1. วิธีองค์ประกอบสำคัญ (Principal Component Method หรือ PC หรือ PA_1) เป็นวิธีการลดตัวแปรให้น้อยลงโดยอาศัยความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรที่ใช้เป็นข้อมูล โดยไม่มีข้อสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล ระหว่างตัวแปรและองค์ประกอบหลักของตัวแปร คือ การผสมเชิงเส้น (Linear Combination) ของตัวแปรที่อธิบายการผันแปรของข้อมูลได้มากที่สุด จากนั้นหาการผสมที่สองที่สามารถอธิบายการผันแปรได้มากที่สุดเป็นอันดับสอง โดยที่ไม่สัมพันธ์กับการผสมแรก ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนได้องค์ประกอบหลัก ที่สามารถอธิบายการผันแปรของทุกตัวแปรได้ครบถ้วน ซึ่งองค์ประกอบหลักหลัง ๆ จะอธิบายการผันแปรได้น้อยลงตามลำดับ และทุกองค์ประกอบไม่สัมพันธ์กัน

2. วิธีแกนหลัก (Principal Factor Analysis หรือ Principal Axis Analysis หรือ PAF หรือ PA_2) วิธีนี้จะได้ตัวประกอบอ้างอิง (Inferred Factors) เพื่อทดสอบข้อสมมติฐานที่อ้างอิงเบื้องต้นไว้ว่า ตัวประกอบที่ได้นั้นต้องมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และผลกับตัวแปร โดยเริ่มคำนวณหาตัวประกอบทีละตัว โดยพิจารณาจากค่าไอเกน และเวกเตอร์ไอเกน เมื่อได้ตัวประกอบตัวที่หนึ่งก็นำน้ำหนักตัวประกอบมาคูณภายในเพื่อให้ได้เมตริกซ์สหสัมพันธ์ แล้วนำไปลบจากเมตริกซ์สหสัมพันธ์เดิม จะได้เมตริกซ์ค่าเหลือแล้วจึงสกัดตัวประกอบตัวที่สองจากเมตริกซ์ค่าเหลือ ทำเช่นนี้เรื่อย ๆ ไปจนเมตริกซ์ค่าเหลือมีค่าใกล้ศูนย์

3. วิธีกำลังสองน้อยที่สุดไม่ปรับน้ำหนัก (Unweighted Least Squares, ULS) เป็นวิธีสกัดตัวประกอบโดยกำหนดจำนวนไว้ตายตัว และพยายามหาเมตริกซ์แบบแผนขององค์ประกอบ (Factor pattern matrix) ที่ทำให้ผลรวมของความแตกต่างกำลังสองระหว่าง

เมตริกซ์ความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นใหม่ และเมตริกซ์ความสัมพันธ์เดิมระหว่างตัวแปรที่มีค่าน้อยที่สุด

4. วิธีกำลังสองน้อยที่สุดทั่วไป (Generalized Least Squares, GLS) เป็นวิธีการที่ใช้หลักเกณฑ์อย่างเดียวกันกับวิธีอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากวิธีองค์ประกอบหลัก เพียงแต่มีการถ่วงน้ำหนักความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในเชิงปฏิภาคกลับกับความเด่นเฉพาะ (Uniqueness) ของตัวแปรนั้นโดยให้ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีความเด่นเฉพาะมาก มีน้ำหนักน้อยกว่าค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีความเด่นเฉพาะตัวต่ำ

5. วิธีความเป็นไปได้น้อยที่สุด (Maximum Likelihood, ML) วัตถุประสงค์ของวิธีการนี้คือ การหาองค์ประกอบของข้อมูลทั้งหมดของประชากรซึ่งเมื่อนำไปใช้คำนวณหาเมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์แล้ว มีโอกาสมากที่สุดจะได้เมตริกซ์ที่สอดคล้องกับเมตริกซ์ข้อมูล วิธีการนี้ให้สถิติทดสอบไคสแควร์เพื่อใช้ทดสอบในกรณีที่ใช้ข้อมูลจากตัวอย่าง ขนาด 1,500 ถึง 5,999 ราย ใช้มากกว่านี้จะเกิดปัญหาเพราะไคสแควร์ไม่เหมาะกับตัวอย่างที่มากกว่านี้ เนื่องจากข้อมูลเป็นตัวอย่างซึ่งมีการผันแปรของตัวอย่าง เมตริกซ์ที่คำนวณได้จากข้อมูลอาจไม่ตรงกับประชากร จึงต้องใช้ไคสแควร์ทดสอบว่า ความแตกต่างที่พบไม่มากจนเกินค่าที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. วิธีอัลฟา (Alpha Method) ใช้หลักเช่นเดียวกับวิธีแยกปัจจัยแบบอื่น ๆ คือ มีการตั้งสมมติฐานไว้ว่าตัวแปรแต่ละตัวมีส่วนประกอบสองส่วน คือ ตัวประกอบร่วม และตัวประกอบเฉพาะ แต่ที่แตกต่างจากวิธีการอื่น ๆ คือ แทนที่จะถือว่าจำนวนกรณีที่จะใช้ในการวิเคราะห์เป็นจำนวนตัวอย่าง กลับถือว่าจำนวนตัวแปรนั้นเป็นตัวอย่างของคุณสมบัติของประชากร จึงหาตัวประกอบที่เป็นตัวแทนของคุณสมบัติของประชากร

7. วิธีเงา (Image Factoring) เป็นวิธีซึ่งสมมติว่าตัวแปรแต่ละตัวแปรแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เกิดจากตัวประกอบร่วม และส่วนที่เกิดจากตัวประกอบเฉพาะ สัดส่วนของทั้งสองส่วนนี้คำนวณได้จาก การประมาณโดยอาศัยเมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทฤษฎีเงา ซึ่งกัทแมนเป็นผู้พัฒนา ส่วนที่เป็นส่วนร่วมของตัวแปรคาดประมาณได้จากความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปรนั้น กับตัวแปรที่เหลือทั้งหมดส่วนนี้เรียกว่าเงาของตัวแปร ส่วนเฉพาะของตัวแปรก็คือส่วนที่ไม่สามารถคาดประมาณได้จากความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรอื่นส่วนนี้เรียกว่า ด้านเงา (Anti-image)

ค่าของเงาที่หาได้จะใกล้เคียงกับค่าอัตราส่วนที่แท้จริงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าตัวแปรที่มีอยู่นั้น แทนประชากรของตัวแปรทั้งหมดได้หรือไม่ ถ้าเรามีตัวแปรทุกตัว ค่ากำลังสองของเงาของตัวแปรจะเท่ากับอัตราส่วนร่วมกันของตัวแปร และค่ากำลังสองของด้านเงาของตัวแปรจะเท่ากับค่าผันแปรของปัจจัยเฉพาะ

ในการสกัดตัวประกอบ มักจะพยายามที่จะให้ได้ความแปรปรวนมากที่สุดสำหรับตัวประกอบแต่ละตัว หลังจากที่จะสกัดตัวประกอบร่วมของตัวแปรต่าง ๆ ได้แล้ว ก็จะทราบว่าตัวแปรใดมีองค์ประกอบร่วมกันกับตัวแปรใด โดยดูจากเมตริกซ์น้ำหนักตัวประกอบซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวประกอบแต่ละตัวกับตัวแปรต่าง ๆ เหล่านั้น ตัวประกอบที่สกัดได้ก่อนการหมุนแกนในบางครั้งก็ยากแก่การอ่านและการตีความหมาย วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการวิเคราะห์ตัวประกอบคือหาตัวประกอบที่มีความหมาย ตัวประกอบที่ได้จะมีความหมายชัดเจนก็ต่อเมื่อประกอบด้วยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด และมีน้ำหนักมากต่อตัวประกอบใดตัวประกอบหนึ่งเป็นพิเศษ

การหมุนแกน (Factor Rotation)

หลังจากการสกัดตัวประกอบด้วยวิธีต่าง ๆ แล้ว จะได้จำนวนมิติที่น้อยที่สุดของข้อมูลซึ่งมักจะแปลความหมายได้ยาก และในบางครั้งจะพบความสลับซับซ้อนของตัวประกอบ ในกรณีนี้ตัวแปรตัวหนึ่งมีน้ำหนัก (Factor Loading) บนตัวประกอบมากกว่าหนึ่งตัว ยังมีความสลับซับซ้อนของตัวแปรมากเท่าใด ความยุ่งยากในการแปลความหมายของตัวประกอบ และตัวแปรก็มีมากเท่านั้น การหมุนแกนตัวประกอบจะทำให้ตัวแปรบางตัวที่แต่เดิมเป็นสมาชิกของหลายตัวประกอบกลายเป็นสมาชิกของตัวประกอบใดตัวประกอบหนึ่งอย่างเด่นชัดมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งจะสังเกตได้จากน้ำหนักตัวประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรนั้น การหมุนแกนเป็นการเปลี่ยนตำแหน่งของข้อมูลตัวแปรให้สัมพันธ์กับ ตัวประกอบในลักษณะที่ชัดเจนขึ้น โดยไม่ได้ทำให้ค่าความสัมพันธ์ หรืออัตราส่วนร้อยละของค่าการผันแปรทั้งหมดที่อธิบายโดยตัวประกอบเปลี่ยนแปลงไป การหมุนแกนทำได้ 2 วิธี คือ

1. Orthonal เป็นการหมุนแกนที่ยังคงให้แกนตัวประกอบตั้งฉากซึ่งกันและกัน ซึ่ง

แสดงความเป็นอิสระของตัวประกอบมี 3 วิธี คือ

1.1 วิธีแวนิแมกซ์ (Varimax) ทำให้ค่าความแปรปรวนของน้ำหนักระหว่างตัวประกอบให้สูงสุด พิจารณาเฉพาะตัวแปรที่มีน้ำหนักสูงเท่านั้น (ลดจำนวนตัวแปร)

1.2 วิธีควอดติแมกซ์ (Quartimax) ทำน้ำหนักตัวประกอบให้ที่ค่าสูงปานกลาง และลดจำนวนตัวประกอบลง วิธีนี้ทำให้ได้ตัวประกอบทั่วไป (ลดจำนวนตัวประกอบ)

1.3 วิธีอีควอแมกซ์ (Equamax) เป็นวิธีประนีประนอมด้วยวิธีแวนิแมกซ์ กับวิธีควอดติแมกซ์ (ลดจำนวนตัวแปรและตัวประกอบ)

2. Oblique เป็นการหมุนแกนที่แกนตัวประกอบไม่ต้องตั้งฉากกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวประกอบเริ่มมีความสัมพันธ์กัน มี 2 วิธีคือ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และลัดดาวัลย์ รอดมณี, 2527)

2.1 วิธีการหมุนแกนที่อาศัยแกนอ้างอิง (Reference Axis) มี 3 วิธี คือ

2.1.1 ควาติมิน (Quatimin)

2.1.2 โควาริมิน (Covarimin) หรือไบควาติมิน (Biquartimin)

2.1.3 ออบลิมิน (Oblimin)

2.2 วิธีการหมุนแกนที่อาศัยเมตริกซ์แบบแผน (Factor pattern)

ตอนที่ 4 ลักษณะของนิสิตนักศึกษา

สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สถาบันอุดมศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ แต่เดิมนั้นระบบอุดมศึกษาในแทบทุกประเทศ มีรากฐานมาจากการศึกษาของอังกฤษและเยอรมัน ซึ่งถือว่าการศึกษานี้เหมาะสมสำหรับผู้่าน้อยเท่านั้น แต่ต่อมาระบบอุดมศึกษาได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ประชาธิปไตย และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การศึกษาเพื่อมวลชน แนวโน้มนี้ทำให้นิสิตนักศึกษาในปัจจุบันมีลักษณะแตกต่างกันมาก (พรชูลี อาชวอำรุง, 2525) จึงได้เกิดมีการศึกษาลักษณะของนิสิตนักศึกษาขึ้น

ดัชนีที่บ่งชี้ว่าบัณฑิตจะมีลักษณะเช่นไร คือลักษณะของนิสิตนักศึกษาปีที่ 1 ผู้เข้ามาพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มักจะแสดงความเฉลียวฉลาด ทำงานหนัก และจบไปด้วยเกียรตินิยม ทางลัดที่จะให้ได้บัณฑิตก็คือการรับนิสิตที่ดัดนั้นเอง สถาบันบางแห่งดูเหมือนว่าจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของนิสิตศึกษามากกว่าที่อื่น ๆ อย่างไรก็ตามอิทธิพลเหล่านี้ไม่ได้เป็นอิสระจากลักษณะเบื้องต้นของผู้เรียน ถ้าเราต้องการเข้าใจพัฒนาการของนิสิตนักศึกษาในช่วงที่อยู่ในสถาบัน เราต้องตระหนักว่า นิสิตศึกษามีลักษณะอย่างไรตอนที่เข้ามา และลักษณะเหล่านี้สัมพันธ์กับอิทธิพลของประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยอย่างไร (พรชูลี อาชวอำรุง, 2525)

คนในสังคมอุดมศึกษาควรจะแสวงหาทางที่จะรู้จักคนในสังคมเดียวกัน เพื่อความร่วมมือในการดำเนินภารกิจของสถาบันให้เป็นไปอย่างคล่องตัว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะผู้บริหาร จำเป็นต้องศึกษาสภาพและลักษณะธรรมชาติของนิสิตนักศึกษาว่าเป็นอย่างไร เพื่อที่จะจัดบรรยากาศทางวิชาการ หลักสูตร อาจารย์ และการให้บริการทางด้านวิชาการให้สอดคล้องกับผู้เรียน เป็นการช่วยลดข้อขัดแย้ง ช่องว่างระหว่างความคิด ประสบการณ์ และความไม่เข้าใจกันระหว่างนิสิตนักศึกษา กับสถาบัน หรือกับผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องได้ นอกจากนี้อาจารย์ก็จำเป็นต้องศึกษาสภาพนิสิตนักศึกษาเพื่อให้เข้าใจความต้องการในการศึกษา อิทธิพลที่มีผลต่อการเรียนรู้ ความคาดหวังและธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งอาจารย์สามารถใช้ข้อมูลที่ได้รับไปจัดการศึกษาได้ถูกต้องมากขึ้นรวมทั้งการช่วยแก้ปัญหาของนิสิตนักศึกษาทางการเรียน และปัญหาส่วนตัวอีกด้วย โดยเฉพาะอาจารย์เป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนานิสัย บุคลิกภาพ และทัศนคติของนิสิตนักศึกษาจึงควรให้ความสำคัญ ต่อการทำความเข้าใจนิสิตนักศึกษาที่สอนอย่างถูกต้อง (วัลลภา

เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2528)

การทำความรู้จัก หรือศึกษาเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษานั้น สำหรับ ไพฑูรย์ สินลาวัฒน์ (พรชูลี อาชีวอำรุง บรรณาธิการ, 2525) กล่าวว่าโดยทั่วไปจะมีจุดมุ่งหมายหลัก 3 ประการ คือ

1. ศึกษาเพื่อเป็นผู้รู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา เป็นการศึกษเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาในทุกด้าน
2. ศึกษาเพื่อเป็นผู้จัดบริการให้กับนิสิตนักศึกษา เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา เพื่อประโยชน์และประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมและกิจการนิสิตนักศึกษา รวมทั้งบริการอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษา การให้ทุน การดูแลหอพัก เป็นต้น
3. ศึกษาเพื่อเป็นผู้สอนนิสิตนักศึกษาที่ดี เป็นการรู้จักและเข้าใจนิสิตนักศึกษาเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และ คณะ (2527) ได้กล่าวว่า นิสิตนักศึกษามีลักษณะพิเศษคือ ความกระตือรือร้นและสนใจในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เขาทนไม่ได้ที่จะเห็นสภาพความไม่ถูกต้องหรือความไม่ยุติธรรมในสังคม ชีวิตของเขาเป็นอิสระที่จะคิดและแสดงออก ดังนั้นจึงทนไม่ได้ที่จะเห็นข้อผิดพลาดของผู้ใหญ่ และมีการดำเนินการแก้ไขที่กล้าเข้าสภาพความขัดแย้ง และข้อบกพร่องในสังคมที่เขาเห็นทำให้บั่นคั้นจิตใจ และเป็นแรงกระตุ้นทำให้ออยากต่อสู้เพื่อเรียกร้องในสิ่งที่ถูกต้องซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลาวัฒน์ (2524) ที่กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีความสนใจในทุกด้าน และมีความอยากรู้อยากเห็น กระหายใคร่รู้ใคร่เรียน (Curiosity) ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญ ในขณะที่เด็กวัยก่อนวัยรุ่นไม่สนใจในสิ่งที่ได้พบเห็นหรือได้รู้ก็มีมากขึ้นเป็นเงาตามตัวจนบางครั้งมีลักษณะเป็นการต่อต้าน หรือ ทำทาสสังคมไปก็มี (Anti-authoritarianism) (พโยม วรณศิริ, 2518)

ธรรมชาติของเขาก็คือ สนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับสังคม เขามักคิดว่าเขาเรียนแล้วเขาจะทำอะไรให้แก่สังคมได้บ้าง ในบางวิชาที่อาจารย์ผู้สอนมิได้ช่วยเขาคิดว่าวิชาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับชีวิตปัจจุบันอย่างไร เขาก็จะเกิดความเบื่อหน่ายวิชานั้นขึ้นมาทันที ซึ่ง วิโรจน์ ณ ระนอง (2526) ได้กล่าวถึงลักษณะโดยธรรมชาติของนิสิตนักศึกษาไว้ ดังนี้

1. โดยธรรมชาติของนิสิตนักศึกษาแล้ว นิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลที่มีพลังแฝงอยู่

พลังแฝงของนิสิตนักศึกษา และจำนวนนิสิตนักศึกษา ทำให้พวกเขาสามารถรวมกลุ่มขึ้นมาทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้โดยง่าย ซึ่งการรวมตัวของพวกเขาอาจเป็นไปเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันเช่น เพื่อความบันเทิง หรือหาประสบการณ์ทำงานร่วมกัน เป็นต้น

2. ในปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาขึ้นมาก ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมากระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ ในประเทศ และระหว่างเมือง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพฯ กับชนบท) ทำให้ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ที่อยู่ในฐานะปานกลาง หรือค่อนข้างดีตระหนักถึงความเป็น "อภิสิทธิ์ชน" ของตน

3. นิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มที่จะรับเอาสิ่งใหม่ๆ เข้ามาเร็วกว่ากลุ่มอื่นๆ ส่วน โปษม วรรณศิริ(2520) ได้กล่าวถึงพลังและธรรมชาติของเด็กหนุ่มรุ่นสาวในวัยเรียนอาจจำแนกได้ 7 ลักษณะ ดังนี้

1. ต้องการชีวิตเสรี (Romantism) อากาศใช้ชีวิตอย่างมีความสุขแบบอิสระเสรีในทุก ๆ ด้าน ไม่ขอผูกพันกับสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น ใช้ความรู้สึกส่วนตัวเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ สิ่งนี้ถูกสิ่งนั้นผิด และบ่อยครั้งที่ต้องการแสดงออกไปให้สังคมยอมรับว่าเขาเป็นผู้รู้ และมีประสบการณ์ในทุก ๆ สิ่งที่ใหญ่รับผิดชอบอยู่ ในบางประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรป และสหรัฐอเมริกาจะนิยมใช้ชีวิตแบบ สิบปี

2. ต่อต้านผู้ยิ่งใหญ่ (Anti-authoritarianism) จะแสดงปฏิกิริยาอย่างรุนแรง ขึ้นต่อต้านการรวบอำนาจของฝ่ายบริหาร สถาบันที่ผูกขาดการบริหารสถาบันไว้แต่ผู้เดียว หรือให้อยู่ในมือของพลพรรคของตนเอง โดยไม่ชอบด้วยเหตุผล

3. พวกคลั่งลัทธิความเสมอภาค (Egalitarianism) มีความสำนึกว่าคนในสังคมย่อมได้รับสิทธิและความเสมอภาคโดยเท่าเทียมกัน และจะต้องไม่มีการแบ่งชนชั้นชั้นในสังคม และเกิดความรู้สึกว่าทุกคนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงบทบาทในทางการเมือง การปกครอง และการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนการใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง และสมัครเข้ารับการเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะหรือ การรวบอำนาจในรูปแบบใด ๆ ทั้งสิ้น จะแสดงปฏิกิริยาขึ้นต่อต้านโดยทันที ถ้ากลไกและระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมมีการผูกขาดไว้กับบุคคลใดหรือชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เพียงกลุ่มเดียว

4. พวกต่อต้านพระคัมภีร์ (Anti-dogmatism) บางคนยังฝังความเชื่อ ถิ่นมั่น

อยู่กับความคิดคำนึงของตนเองและเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ และจะก่อปฏิริยาขึ้นมาต่อต้านและคัดค้าน โดยทันทีต่ออุดมการณ์ และแนวความคิดอันใหม่ที่เกิดขัดแย้งกับระบบความเชื่อดั้งเดิมของตนเองบางกลุ่มก็ให้ความยอมรับและเห็นด้วยกับแนวความคิดและระบบความเชื่ออันใหม่พร้อมกันนั้นก็ปรับตนเอง และจัดระเบียบสังคมให้ดียิ่งขึ้น

5. ความบริสุทธิ์ทางด้านศีลธรรม (Moral Purity) นิสิตนักศึกษาที่มีความภูมิใจในสถาบันการศึกษาของตนเอง และมีความต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางศีลธรรมด้วย เพื่อจะได้มีส่วนเข้าไปแก้ปัญหาสภาพเลวร้ายของสังคมให้กลับคืนเข้าสู่สภาพเดิม และต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคมในทุก ๆ ด้าน

6. ศูนย์กลางพัฒนาประชาคม (Community Development) นิสิตนักศึกษามีความมุ่งหวังอย่างแรงกล้าที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันเพื่อปรับปรุงสังคม โดยการเข้าไปมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชน และในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมนั้นด้วย พร้อมกันนี้ก็มุ่งหวังให้มหาวิทยาลัยมุ่งความสนใจที่จะปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างนิสิต นักศึกษาคณาจารย์และผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้อยู่ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในอันที่จะเข้าไปมีส่วนช่วยแก้ปัญหาของสังคมต่อไป

7. ต่อต้านสถาบัน (Anti-Institutionalism) ถ้าหากการจัดตั้งสถาบันนั้นขัดต่ออุดมการณ์ และแนวสัจจะของสังคม และไม่อาจสามารถใช้หลักการของเหตุผลเข้าไปอธิบายให้เป็นที่เข้าใจได้ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกต่อต้านทั้งในและนอกรูปแบบ

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน (2523) ได้จำแนกนิสิตนักศึกษาตามลักษณะธรรมชาติ ได้ 2 ประเภท คือ

1. แบ่งตามพื้นฐานเศรษฐกิจ

1.1 นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและฐานะดี

1.2 นิสิตนักศึกษาครส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและยากจน

1.3 นิสิตนักศึกษาเกษตรส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและยากจน

2. แบ่งตามพื้นฐานทางจิตวิทยา

2.1 การพัฒนาการทางด้านร่างกายของนิสิตนักศึกษาในระดับนี้จะมีความพร้อม

ช่วยเหลือตัวเองได้

2.2 ด้านจิตใจ มีนิสัยขงขากหรือขงเห็น แต่การเรีบนการสอนยังไม่เอื้ออำนวยในการแสดงออกมากนัก นอกจากนั้นนิสิตนักศึกษาระดับนี้จะชอบการมีส่วนร่วมมีแรงจูงใจสูง และอุดมคติสูง

2.3 ด้านสติปัญญา มีสติปัญญาฉลาด และ ปานกลาง ส่วนนิสิตนักศึกษาคณะมีสติปัญญาระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่

2.4 พัฒนาการทางสังคม จะชอบการรวมกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารกัน

2.5 ด้านบุคลิกภาพ เป็นไปตามค่านิยมของกลุ่มและเป็นไปตามภูมิภาค เช่น ชาวใต้มักมีความกล้า เป็นต้น นอกจากนั้นนิสิตนักศึกษาระดับนี้มักไม่ค่อยมีความคิดริเริ่ม

2.6 การปรับตัว เป็นไปตามค่านิยม และมักมีปัญหาในเรื่องการปรับตัว

ปทุมตรี พ่วงสุวรรณ (2533) ได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยว่า โดยทั่วไปนิสิตนักศึกษาจะมีอายุประมาณ 17-21 ปี ซึ่งเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของวัยรุ่นตอนปลายสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้นและในปัจจุบันนิสิตนักศึกษาต้องอยู่ในสังคมมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา หรือนิสิตนักศึกษากับกลุ่มเพื่อนลดลง นิสิตนักศึกษาจึงอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างห่างเหินว่าเหวและตัวใครตัวมัน ประกอบกับในปัจจุบันนิสิตนักศึกษามาจากครอบครัวชั้นกลาง และครอบครัวที่มีพื้นฐานยากจน ทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวค่อนข้างห่างเหินเนื่องจากภาระในการประกอบอาชีพและบางคนต้องทำงานเก็บเงินไว้เรียนต่อดัวย และนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งที่พัฒนาอาชีพ ช่วยพัฒนาบุคคลให้มีเหตุผล มีความสนใจในกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของคุณลักษณะของนิสิตชั้นปีที่ 1 นั้น ทองเรีบน อมรัชกุล (2525) ได้เสนอลักษณะของนิสิตชั้นปีที่ 1 ว่า นิสิตนักศึกษาพวกนี้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อหวัง ความสำเร็จในเชิงวิชาการ สนใจในการศึกษาหาความรู้ความคิดต่าง ๆ ต้องการเข้าใจตนเอง เข้าใจปัญหาของโลก รวมทั้งแสวงหาเอกลักษณ์ของตน แสวงหาฐานะส่วนตัว มีความเป็นมิตรผูกพันอยู่กับเพื่อน และชอบรวมอยู่ในกลุ่มเป็นผู้มีมนุษยธรรมสุภาพเรียบร้อย ให้ความคุ้มครองและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรู้สึกทั่วไปของนิสิตพวกนี้ ในการเข้าไปศึกษาในมหาวิทยาลัย คือ มีความรู้สึกกระคนกันระหว่างความกลัวและความตื่นเต้น พวกนี้จะเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย วัลลภา

เทพหัสดิน ๗ อุษุชยา(2530) ได้กล่าวถึงลักษณะของนิสิตนักศึกษา ในสภาพปัจจุบันโดยเฉพาะ นิสิตชั้นปีที่ 1 ไว้เช่นกันว่าเป็นวัยรุ่นตอนปลาย มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และ สังคม ค่อนข้างสูง จึงเป็นผู้ไวต่อความรู้สึกยังต้องการความดูแล ความเข้าใจ จากผู้บริหารและอาจารย์ ในการที่จะช่วยสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาเหล่านั้น ได้พัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ ในทางที่ถูกต้อง

สรรเสวีญ อุทัยเฉลิม (2514) ได้แบ่งลักษณะของนิสิตนักศึกษาเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. มาเรียนเพื่อศึกษาหาความรู้แต่อย่างเดียว ไม่มีปัญหาแต่อย่างใดในสังคมของ มหาวิทยาลัย เพราะนิสิตนักศึกษาประเภทนี้ต้องการเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น อาจารย์สอนเท่าใด ก็เอาเท่านั้น ส่วนชีวิตในมหาวิทยาลัยจะเป็นอย่างไรนั้น จะไม่คำนึงถึงเลย

2. มาเรียนเพื่อหาความรู้และเพื่อสังคม เขาจะเรียนพอสมควร และจะพยายามสละเวลาว่างรับใช้สังคม เช่น เข้าเป็นกรรมการชมรมต่าง ๆ บางคนก็ทำกิจกรรมมากเกินไปทำให้ไม่สนใจในการเรียนเท่าที่ควร

3. มาเรียนเพื่อศึกษาหาความรู้ และมีแนวความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ มีจินตนาการ ใฝ่สูงนิสิตนักศึกษาประเภทนี้จะเป็นพวกก้าวหน้าอยู่มาก เมื่อได้เรียนได้ศึกษาจากอาจารย์แล้ว จะไม่ยอมอยู่เฉยๆ มักจะแสดงออกถึงความคิดเห็นต่าง ๆ อยู่เสมอ

ซึ่งสอดคล้องกับ ทองเรียน อมรัชกุล (2525) ที่ได้จำแนกประเภทนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยไว้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. พวกที่มุ่งแต่การเรียนอย่างเดียว พวกนี้จะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการศึกษา ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมไม่ว่าประเภทใดทั้งสิ้น จะพบนิสิตนักศึกษาประเภทนี้ได้ในห้องสมุด พวกนี้จะใช้เวลาส่วนใหญ่ให้หมดไปกับตำรา และคำสอนของครูอาจารย์

2. พวกที่สนใจกิจกรรมนิสิตนักศึกษา นิสิตนักศึกษาประเภทนี้จะไม่สนใจการเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในเรื่องกิจกรรม ชอบแสดงลักษณะการเป็นผู้นำในองค์การและชมรมต่าง ๆ ของนิสิตนักศึกษา พวกเขาคิดว่าการศึกษาเล่าเรียนที่แท้จริงนั้น ไม่จำเป็นต้องเรียนจากตำราหรือฟังคำสอนจากครู อาจารย์เพียงอย่างเดียว แต่สามารถหาได้จากประสบการณ์ และการดำเนินชีวิตประจำวัน

3. พวกที่เดินสายกลาง นิสิตนักศึกษาประเภทนี้จะให้ความสนใจทั้งด้านการเรียน จากตำรา จากคำสอนของครูอาจารย์ และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของนิสิต นักศึกษาจากการสัมมนาทางอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2528 ของ ภาควิชา อุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย นั้นได้มีการกล่าวถึง ลักษณะของนิสิตนักศึกษาไทยในปัจจุบัน ไว้ดังนี้

1. มุ่งที่จะแข่งขันและเอาชนะกัน ทั้งนี้เพราะสภาพของสังคมไทย โดยเฉพาะสังคม เมืองมีการแข่งขันกันตลอดเวลา และในระบบของการศึกษาที่ทุกคนต้องแข่งขันกันเพื่อเข้าศึกษา ในสถาบันที่มีชื่อเสียง เพื่อความมีหน้ามีตาและสถานภาพที่ดีในสังคม

2. ขาดความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม ปรากฏการณ์ที่ชี้ให้เห็นถึง คุณลักษณะประการนี้ มีอยู่มากมาย เช่น บทบาทของนิสิตนักศึกษาทางการเมือง กรณีของการ เลือกตั้งต่าง ๆ มักจะปรากฏว่า เบอร์เซนต์ของการใช้สิทธิ์จากนิสิตนักศึกษาต่ำมาก

3. มีวิถีการดำเนินชีวิตในสถาบันแบบโดดเดี่ยว ทั้งนี้เพราะสภาพสังคมในสถาบัน เช่น ความสัมพันธ์ของอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา ความสัมพันธ์ของนิสิตนักศึกษาด้วยกัน ลดน้อยลง ทุกคนเป็นหลัก จึงไม่มีเวลาที่จะคิดถึงคนอื่นจึงทำให้ความสัมพันธ์เป็นไปอย่างห่างเหินมาก

4. สนใจในเรื่องส่วนตัวมากกว่าสนใจในเรื่องของสังคม นิสิตนักศึกษาเริ่มตระหนัก ว่า ถ้าตนเองมีวแต่ทำงานเพื่อสังคมแล้วจะสูญเสียโอกาสในการแสวงหางานอาชีพของตน

5. ขาดจุดยืนของความเป็นไทย แม้ว่านโยบายของประเทศจะมุ่งที่การธำรงรักษา ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาติ แต่อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกได้มีผลทำให้นิสิตนักศึกษา ไทยหันเหไปสู่อารยธรรมตะวันตกเป็นส่วนใหญ่

6. มีบุคลิกของความเป็นผู้นำน้อยลง และขาดระเบียบวินัยนิสิตนักศึกษาในปัจจุบันมัก จะถูกวัฏจักรแห่งความเลวร้ายของสังคมครอบงำ ซึ่งในส่วนนี้สถาบันอุดมศึกษาก็ไม่สามารถ ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ได้ คือ ไม่สามารถสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ และดำเนินงานตาม วัตถุประสงค์ของสถาบันไม่ครบถ้วน

และจากแนวความคิดของประกอบ คูปรัตน์ (อ้างใน ภาควิชาอุดมศึกษา, 2528) ได้กล่าว ถึงลักษณะนิสิตนักศึกษาไทยในปัจจุบันไว้ดังนี้ คือ มีพื้นฐานมาจากครอบครัวชนชั้นกลางและระดับ ล่างมากขึ้น อยู่ในระบบที่ไม่มีความเป็นกันเอง อยู่ในระบบของการแข่งขัน และอยู่ในระบบของ การสืบส่นหลอกลวง

สำหรับ ศึกษารัตน์ บุญชู และประกอบ คุปรัตน์ (2528) ได้แบ่งประเภทนิสิตนักศึกษาไทย ไว้ 11 ประเภท ดังนี้

1. สนใจใฝ่รู้ (Intellectual)
2. เล็งลู่วิชาการ (Academic)
3. การงานเป็นหลัก (Vocational)
4. พลักดันสังคม (Social Political Activists)
5. สร้างสมคุณธรรม (Religious Moralists)
6. ใฝ่หาความสนุก (Fun Seekers, Collegious)
7. ผูกพันประสานสังคม (Constructivists)
8. สร้างสมตนเอง (Individualists)
9. นักเลงหัวไม้ (Anti Social Youths)
10. พวกไม่เอาไหนเลย (Apathetic Youth, Political)
11. พวกเพิกเฉยมีนชา (Alienated Youth)

การแบ่งลักษณะของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยนั้น ได้มีการแบ่งตามประเภทต่าง ๆ เช่น เตือนใจ ชิวภักดี (2526) ได้กล่าวถึงนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ตามความมุ่งหมายในการเข้าศึกษาเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาเพราะต้องการเรียน ได้แก่ นิสิตนักศึกษาที่เลือกเข้ามาเรียนในคณะและมหาวิทยาลัยที่ชอบและสอบเข้าได้ หรือพวกที่สอบเข้าเรียนในคณะที่ไม่ชอบ แต่มีความต้องการที่จะเรียน นิสิตนักศึกษาประเภทนี้เมื่อเข้ามาเรียนแล้วจะตั้งใจเรียน ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่มหาวิทยาลัยวางไว้ มีความกระตือรือร้นในการศึกษา เพราะมีแรงจูงใจคือต้องการจะได้ปริญญาตรี

2. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาเพราะความจำเป็น ได้แก่ พวกที่เข้ามหาวิทยาลัยโดยสิ้นความรู้สึกของตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะถูกบังคับ ถูกกดดันจากญาติพี่น้องบังคับให้เรียนคณะที่ไม่ชอบ อาจเพราะเป็นคณะที่พ่อแม่เคยเรียน หรือเป็นคณะที่หางานทำง่าย นอกจากนี้ยังรวมถึงนิสิตนักศึกษาที่เลือกเรียนตามเพื่อน เมื่อต้องเรียนในคณะที่ไม่ชอบบางครั้งก็ก่อให้เกิดปัญหาในมหาวิทยาลัย เช่น ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ไม่ตั้งใจเรียน ไม่เกิดการเรียนรู้อะไร

อนุช อภาภิรมย์ (2522 อ่างอิงในสุชาดา มัสโอดี, 2528) ได้กล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของนิสิตนักศึกษาในสังคมมหาวิทยาลัยว่าแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. พวกไม่เอาไหน เรียนหนังสือไปวันหนึ่ง ๆ พอให้ได้ปริญญา ไม่ได้มีความสนใจต่อสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ใช้ชีวิตอย่างเรื่อยเฉื่อย มีมากถึงร้อยละ 80

2. พวกชอบทำแต่กิจกรรม ชอบจัดงานฟุ้งเฟ้อและรักษาประเพณีอันส่งเสริมฐานะของตนเองให้ดูสำคัญขึ้น ไม่ค่อยสนใจการเรียน มีประมาณร้อยละ 10

3. พวกรื้อนวิชา ไม่พอใจในสิ่งต่าง ๆ อยู่เนื่อง নিজชอบคิดค้นและเสนอกฎชนิดต่าง ๆ ชอบแสดงออกในทางที่จะแก้ไขปัญหาสังคม มีแรงศรัทธาที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้หลุดพ้นจากการเอารัดเอาเปรียบ และรักษาความยุติธรรมต่าง ๆ มีประมาณร้อยละ 10

ไพฑูรย์ สีนลาวัฒน์ (2533) ได้สรุปลักษณะของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามรูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เป็น 7 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มกิจกรรม รูปแบบของนิสิตในกลุ่มนี้ให้ความสนใจ และชอบใช้ชีวิตอยู่กับกิจกรรมในทางบันเทิงสนุกสนาน ที่เน้นในเรื่องความรู้สึกอารมณ์ และความพอใจของตนและของเพื่อนเป็นหลัก เช่น ประชุมเชียร์ เล่นกีฬา และงานน้องใหม่ เป็นต้น

2. กลุ่มก้าวหน้า รูปแบบของนิสิตกลุ่มนี้ให้ความสนใจ และชอบใช้ชีวิต รวมทั้งมีทัศนคติที่ต่อกิจกรรมที่สัมพันธ์กับปัญหา ความยุติธรรม ความได้เปรียบ เสียเปรียบ และความถูกต้อง เหมาะสมของระบบเศรษฐกิจการเมืองของประเทศ และสนับสนุนการเรียกร้องสิทธิและความถูกต้องในสังคม

3. กลุ่มเก็บตัว รูปแบบของนิสิตกลุ่มนี้มีลักษณะสันโดษ ชอบอยู่คนเดียว เก็บตัว ไม่อยากเข้าสมาคมหรือสังสรรค์กับเพื่อนฝูง แก้ปัญหาและทำงานด้วยตัวคนเดียวเป็นหลัก

4. กลุ่มสมาคม รูปแบบของนิสิตกลุ่มนี้ให้ความสนใจสัมพันธ์กับเพื่อน การสมาคม การสังสรรค์ สนุกสนานมากกว่ากิจกรรมด้านอื่น ๆ เวลาว่างของคนกลุ่มนี้คือ การนัดเพื่อนไปสนุกสนาน เฮฮา ตามบ้าน หรือร้านพิเศษของคน

5. กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ รูปแบบของนิสิตกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับสังคม และเห็นปัญหาของผู้เสียเปรียบในสังคม และพร้อมที่จะเสียสละเวลาเข้าร่วมในกิจกรรมที่จะช่วยเหลือคนเหล่านั้น ในลักษณะของการเสียสละ และบำเพ็ญประโยชน์ เช่น การไปสอนหนังสือในสลัม

การบริจาคโลหิต ค่ายาสีฟัน เป็นต้น

6. กลุ่มวิชาการ รูปแบบของนิสิตกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับวิชาการและความรู้ลึกในเนื้อหา พร้อมทั้งจะศึกษาตามที่อาจารย์บอกและอาจารย์แนะเพิ่มเติม ห้องสมุดเป็นแหล่งสำราญของคนกลุ่มนี้ เข้าสอบด้วยความพร้อมและพอใจที่จะให้ผลการสอบออกมาดี เพื่ออนาคตทางการศึกษาที่สูงขึ้นไป

7. กลุ่มวิชาชีพ รูปแบบของนิสิตกลุ่มนี้ มีเป้าหมายเพื่อจบออกไปประกอบอาชีพเป็นหลัก จึงสนใจเรียนเพื่อให้สอบได้เป็นหลัก และจะสนใจพิเศษเฉพาะวิชาที่จะนำไปใช้ประกอบอาชีพถ้าเป็นไปได้จะพยายามจบให้เร็วที่สุดก่อน 4 ปีได้ยิ่งดี

สำหรับ ประกอบ คูปรัตน์ (2530) ได้จำแนกลักษณะนิสิตนักศึกษาตามสภาพการพักอาศัย ซึ่งแบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. พวกพักอาศัยกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เดินทางมาเรียนแบบไปเช้าเย็นกลับ หรือแบบต้องเดินทางไปเรียน ดังนั้น จึงเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่าพวก Commuting Students นิสิตนักศึกษาเหล่านี้จะไม่เสียค่าใช้จ่ายมากเท่ากับนิสิตนักศึกษาประเภทอื่น

2. พวกพักอาศัยอยู่ในหอพักของสถาบัน พวกนี้บ้านพักอาจอยู่ไกลจากสถาบันจนกว่าจะเดินทางไปกลับได้ทุกวัน ที่เรียน อาจต้องการความเป็นอิสระจากพ่อแม่ หรือต้องการชีวิตสนุกสนานแบบมหาวิทยาลัย ซึ่งนิสิตนักศึกษาเหล่านี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง เพราะต้องจ่ายค่าที่พัก ค่าอาหาร ฯลฯ

3. พวกพักอาศัยอยู่ในบ้านอิสระนอกเขตมหาวิทยาลัย พวกนี้คล้ายพวกที่อยู่อาศัยกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ตรงที่ไม่ต้องอยู่อาศัยภายในบริเวณมหาวิทยาลัย อยู่นอกกระเปาะของการพักอาศัย แต่ขณะเดียวกันก็เหมือนพวกพักอยู่หอพักของมหาวิทยาลัยตรงที่ต้องอยู่เป็นอิสระจากบิดามารดา เข้าบ้านอยู่กับเพื่อน อยู่หอพักเอกชน หรืออาศัยตามวัด พวกนี้อาจเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าพวกพักอาศัยอยู่ในมหาวิทยาลัยหรืออาจแพงกว่าแล้วแต่การเลือกสถานที่ หรือโอกาส

จากการศึกษาของ สะอาด โสมะบุตร(2528) , พรพนา อรรถนโรจน์(2528) , อรณพ นวกิจบำรุง(2528) , สุชาติ มาศโอดี(2528) , หัสตินทร์ เชาวนปรีชา(2528) และ ศิริพันธ์ บำรุงทรัพย์ (2528) ได้จำแนกลักษณะนิสิตนักศึกษาตามแนวบทบาท ดังนี้

1. แนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ (Academic and Scholarly Role

Orientation) เป็นแนวบทบาท ของนักศึกษาที่มุ่งมั่นกับวิชาที่เรียน สนใจการเรียนรู้ในวิชาที่เรียนอย่างจริงจัง มีทัศนคติต่อการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีทัศนคติต่อการเรียนว่าจะต้องเรียนให้ได้คะแนนดี จะต้องเรียนหนัก ทำงานหนัก ความสนใจของนักศึกษาพวกนี้จะสนใจเฉพาะในแวดวงวิชาการที่เรียนในสถาบัน สนใจการเรียนที่ยาก และท้าทายความสามารถ พวกนี้ไม่ชอบขาดเรียน เป็นคนมีเหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ แม้แต่ในสิ่งที่อาจารย์สอนก็จะยังไม่เชื่อทันทีแต่จะนำมาไตร่ตรองหาเหตุผลทางวิชาการจนเกิดความเชื่อมั่นแล้วจึงจะเชื่อ ในด้านสถาบันนั้น นักศึกษาที่มีบทบาทแบบนี้จะเป็นผู้ที่รักสถาบัน ยกย่องว่าสถาบันเป็นแหล่งวิชาการ ไม่ใช่วิชาชีพ นอกจากนี้แล้วบุคคลแบบนี้จะมีความยึดมั่น ถิ่นมั่นในหลักการที่ตนเองคิดว่าดีแล้ว

2. พวกแนวบทบาทในการใช้สติปัญญา (Intellectual Role Orientation) หมายถึง แนวบทบาทที่นักศึกษาชอบคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในสิ่งที่เป็นไปได้ ได้แก่ กลุ่มที่มีความสามารถและมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ทำได้ตามที่คิด ชอบคิดในเชิงรูปธรรม นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มึเหตุผลเป็นของตนเอง ซึ่งอาจจะไม่เหมือนเหตุผลของผู้อื่น มักจะทำตามเหตุผลและความพึงพอใจของตนเอง และมักไม่สนใจผู้อื่น มักเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ

3. แนวบทบาทในการใช้ชีวิตนักศึกษาเต็มที (Consummatory Collegiate Role Orientation) หมายถึงแนวบทบาทที่นักศึกษามีแนวโน้มไปในด้านกิจกรรมในสถาบัน เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ชอบการคบหาสมาคม ชอบมีเพื่อนมาก ๆ ชอบทำงานเป็นกลุ่ม มีนิสัยรักสนุก ชอบความรื่นเริง ชอบท่องเที่ยวไปกับเพื่อน นิยมการมีเพื่อนมาก ชอบขาดเรียนเพื่อร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ไม่ชอบอยู่คนเดียว ไม่ใคร่สนใจวิชาการและวิชาชีพ

4. แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์ (Instrumental Collegiate Role Orientation) หมายถึงแนวบทบาทที่นักศึกษาชอบที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรในฐานะผู้นำ ผู้บริหาร หรือผู้ปฏิบัติงาน รักสถาบันเคารพครูอาจารย์ ชอบให้เป็นที่รู้จักของครูอาจารย์ และผู้บริหารของสถาบัน สนใจและต้องการที่จะเป็นผู้นำคนอื่น ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับความสามารถของตน มักจะเป็นผู้ริเริ่มโครงการต่าง ๆ และจะแสดงตนว่าเป็นผู้รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายสูงกว่าคนอื่น

5. แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ (General Vocational Role Orientation) หมายถึง แนวบทบาทของนักศึกษาที่เน้นเกี่ยวกับทักษะและความรู้จากการเรียน

ซึ่งจะนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานในอนาคต จะสนใจการเรียนหรือทำกิจกรรมที่จะฝึกฝนตนเองในด้านอาชีพเท่านั้น สนใจทางด้านปฏิบัติมากกว่าด้านทฤษฎี ไม่ใคร่สนใจกิจกรรมของนักศึกษา มีทัศนคติว่า สถาบันการศึกษาคือ สถาบันเพื่อฝึกวิชาชีพ มุ่งที่จะเรียนให้จบเพื่อการมีอาชีพอย่างเด็ดขาด จะเรียนเท่าที่จำเป็นในการประกอบอาชีพเท่านั้น

6. แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม (Social Development Role Orientation) หมายถึง แนวบทบาทของนักศึกษาที่ชอบกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชนสูง ไม่เน้นวิชาการและวิชาชีพเท่ากับกิจกรรมพัฒนาสังคม มีความเสียสละเพื่อสังคมและชุมชนสูง สนใจที่จะพบกับกลุ่มคนจำนวนมาก ชอบช่วยเหลือประชาชน ชอบศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคม และหาทางที่จะแก้ไขปัญหานั้น มุ่งมั่นที่จะเห็นสังคมได้รับการพัฒนาให้ดีกว่าเดิม

7. แนวบทบาทที่ทำเพื่อเป็นพิธี (Ritualistic Role Orientation) หมายถึง แนวบทบาทของนักศึกษาที่จะเข้าสู่สถาบันเพราะความพลัดถิ่นของสภาพแวดล้อม และของผู้ปกครอง จึงไม่สนใจในการเรียน เรียนไปอย่างไร้จุดหมาย เรียนเพราะไม่รู้จะทำอะไรที่ดีกว่านี้ ไม่สนใจอาชีพ ไม่สนใจกิจกรรมของสถาบัน ไม่สนใจสถาบัน ชอบอยู่บ้านมากกว่าอยู่สถาบัน

8. แนวบทบาทนักกิจกรรมทางการเมือง (Political Activist Role Orientation) หมายถึง แนวบทบาทของนักศึกษาที่สนใจการเมืองทั้งในและนอกสถาบัน ชอบต่อต้านผู้บริหาร ต่อต้านความไม่เป็นธรรมของสังคม รักความยุติธรรมและความเสมอภาค ในสังคมจะต่อต้านเผด็จการทุกรูปแบบ นอกจากนี้แล้วยังสนใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน การปกป้องสิทธิมนุษยชน วิชาการต่าง ๆ ในด้านสาระความรู้นี้จะสนใจศึกษาเกี่ยวกับวิชารัฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง

จะเห็นว่าจากที่ได้กล่าวถึงลักษณะของนิสิตนักศึกษา ในลักษณะต่าง ๆ มาข้างต้น แล้วนั้นล้วนเป็นลักษณะของนิสิตนักศึกษาที่คนไทยได้กล่าวไว้ทั้งสิ้น ซึ่งในต่างประเทศก็ได้มีผู้กล่าวถึงไว้มากมายเช่นกัน เช่น จาคอบ (Jacob, 1957) พบว่า นักศึกษาที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจะมีลักษณะ เข้มงวดน้อยลง มีจิตใจเปิดกว้างขึ้น และลดมาตรฐานความเชื่อที่รุนแรงน้อยลง มีความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อผู้มีอำนาจมากขึ้น มั่นใจในตนเองและเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น พึ่งตัวเองได้มากขึ้น ลดอคติต่อคนต่างเชื้อชาติลง มีความยึดหยุ่นในความเชื่อ

มากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าบุคลิกภาพของนักศึกษา และแนวโน้มในเรื่องบุคลิกภาพของนักศึกษา เมื่อแรกเข้าชั้นเรียนมีส่วนอย่างมากต่อปฏิกริยาของนักศึกษาที่มีต่อวิธีการสอน และต่อสิ่งที่นักศึกษจะได้รับจากวิชานั้นและความแตกต่างส่วนตัวของนักศึกษา มีความสำคัญมากกว่าความแตกต่างทางเทคนิคของการสอน

ในปีค.ศ. 1947 บานด์ (Bandt, 1947 อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2527) ได้แบ่งลักษณะนักศึกษา โดยการรวมเอาทักษะและความสามารถพิเศษเข้าด้วยกัน ดังนี้

1. แบบนักเล่นกลลวงตา (The Illusionist) พวกนี้จะตั้งใจเรียน เรียนร่วมกับเพื่อนอย่างดี เตรียมให้พร้อมสำหรับการเรียน ทำงานอย่างเป็นระเบียบแต่เมื่อทำจริงๆ อาจจะได้ไม่มากนัก

2. แบบนักใฝ่สันติภาพ (The Pacifist) พวกนี้จะรักสงบในการเรียนจะคำนึงแนวทางของอุดมคติ ปล่อยใจให้ล่องลอยไปกับสิ่งที่เป็นความฝัน โดยไม่สนใจต่อสิ่งที่เรียนและคำบรรยายไปอย่างจริงจังนัก

3. แบบเจ้าความคิด (The Idea Man) พวกนี้จะมีแนวคิดพิเศษเฉพาะของตัวเองอะไรที่จะมาถามทำทนายผู้สอน แต่ไม่ชอบลึกลับ หรือมีข้อมูลมาก ๆ แต่จะเรียนวิชาที่มีลักษณะกว้าง ๆ ได้ดี

4. แบบนักสืบ (The Detective) พวกนี้จะสนใจในรายละเอียด เก็บข้อมูลไว้อย่างมากมายทำงานหนัก แต่ขาดความเข้าใจในแนวคิด หลักการ และการผสมผสานเนื้อหา

5. แบบนักโทษ (The Cognitive Prisoner) พวกนี้อาศัยความจำ และความระลึกได้ในการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาทางปัญญาได้ดี แต่การนำไปใช้หรือการประยุกต์กับงานเป็นสิ่งลำบากสำหรับคนกลุ่มนี้

6. แบบผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ (The Technician) พวกนี้ชำนาญ และเก่งในการทำสิ่งต่าง ๆ และมักแสดงออกให้เห็นถึงความสามารถในเชิงประดิษฐ์ แต่จะมีปัญหาในเรื่องของปัญญาและความรู้ เขาจะสนใจในเรื่องของประสบการณ์มากกว่าความรู้เดิม

7. แบบโดดเดี่ยว (The Isolationist) มีความสามารถในการรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างละเอียด แต่ขาดการสัมพันธ์หรือเชื่อมต่อกับคนอื่น เขาจะสามารถรายงานสิ่งที่นักคิดคนอื่นสำคัญคิดได้ดีแต่ไม่สามารถเปรียบเทียบและรวมหัวข้อย่อย

8. แบบนักปรับปรุง (The Revisionist) พวกนี้มีแนวคิดและค่านิยมที่แน่นอนเขาจะศึกษาในวงกว้าง เพื่อนำไปสู่ หรือนำไปสนับสนุนสิ่งที่เขาคิด เขาเชื่อ เขาจะเรียนได้ดีเมื่อมีข้อมูลมาก ๆ ให้เขาพิจารณาตัดสินใจ คัดเลือก

9. แบบมลายา (The Shadow) พวกนี้จะติดตามความรู้อย่างรวดเร็วรับท่วงหนึ่งลือจลไว้ทันที เมื่อเข้าห้องสอบจะรีบสำรวจคำถามเพื่อหาคำตอบก่อนที่จะลืมสิ่งที่เตรียม และจำมา

10. แบบปิดบัง (The Mask) พวกนี้แท้จริงแล้วได้ศึกษาและเตรียมการมาดี แต่ปิดบังอำพรางให้คนอื่นเห็นว่าตนเองไม่ได้เตรียมตัวมา แต่เมื่อผลสอบออกมาพวกนี้จะมองหน้าเพื่อนไม่สนิท

11. แบบนักประติษฐ์ (The Pragmatist) เมื่อผู้สอนกำหนดอะไรมา เขาจะทำได้ดี หรือเดินตามโปรแกรมของตนเองได้ดี แต่ไม่ค่อยทำทาสผู้สอนนัก

12. แบบนักสร้างสรรค์ (The Innovator) พวกนี้สามารถสร้างความรู้สึกรักคิด ส่วนตัวของเขามาได้ และในขณะเดียวกัน เขาก็จะเจาะลึกลงไปได้ด้วยตัวของเขาเอง

ในปี ค.ศ.1963 คลาร์ก และ ทโรว์ (Clark and Trow, 1963 อ้างถึงใน ประกอบ คุปรัตน์, 2530) ได้แบ่งประเภทนักศึกษาตามแนวทางสังคมวิทยา โดยอาศัยการออกเป็น 2 แกน ด้วยกัน คือ (1) ว่าคุณสนใจในเรื่องความคิด (Idea) ซึ่งจะ เป็นเนื้อหาวิชาการ ปัญญา ความสนใจใฝ่รู้ หรือไม่ และ (2) ว่าคุณนั้นเป็นพวกที่มีความสนใจผูกพันอยู่กับสถาบัน (Institution) มากน้อยแค่ไหน ซึ่งจะแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังแสดงในแผนภูมิที่ 4 ดังนี้

+ ความคิด -

ACADEMIC	COLLEGIATE
NON-CONFORMIST	VOCATIONAL

แผนภูมิที่ 4 ประเภทของนักศึกษาตามแนวคิดของ Clark และ Trow

1. กลุ่มสนใจวิชาการ (Academic) กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่สนใจใฝ่ศึกษา สนใจในความคิดในวิชาการ และขณะเดียวกันก็บ้ำสนใจในคะแนน ในการเรียนในชั้นเรียน ความมุ่งมั่นของนักศึกษาในกลุ่มนี้ คือ การต้องการเรียนให้ได้คะแนนดี ได้ศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา ได้ชิงทุนไปเรียนต่อต่างประเทศ ได้รับคะแนนเกียรตินิยม ได้มีอาชีพเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยหรือนักวิชาการ นักศึกษาประเภทนี้จะมีมากในสถาบันการศึกษาประเภทเก่าแก่ มีชื่อเสียงและเกียรติคุณทางวิชาการมานานคนที่เข้าเรียนก็ได้ผ่านการแข่งขันมาอย่างโหดโชนแล้ว

2. กลุ่มไม่ยอมตาม (Non-Conformist) นักศึกษากลุ่มนี้เป็นพวกที่สนใจใฝ่รู้ เป็นความใฝ่รู้ที่มีใช้เพื่อคะแนน หรือการศึกษาต่อ แต่เป็นการสนใจใฝ่รู้ในเชิง "ปัญญา" (Intellectual) เขาอาจสนใจอ่าน แต่มีใช้จำเป็นต้องเป็นตำราที่อาจารย์ได้มอบหมายให้ศึกษา แต่หนังสือที่เขาสนใจส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปทางการเมืองและปัญหาสังคม พวกนี้ไม่มีความผูกพันอยู่กับสถาบัน ไม่ผูกความคิดสวามิภักดิ์ต่อสถาบันหนึ่งสถาบันใดด้วย และในหลาย ๆ ครั้งในอดีตที่ผ่านมา ก็จะต่อต้านสถาบันกันอย่างรุนแรง

3. กลุ่มรักเล่น (Collegiate) กลุ่มนี้เป็นพวกที่ไม่สนใจใฝ่เรียน ไม่สนใจในเรื่องปัญหา ปัญหาสังคม หรือการเมือง แต่เป็นพวกที่สนุกสนานกับบรรยากาศสถาบันอุดมศึกษาแบบสรวลเสเฮฮา การเที่ยวเตร่ มีความผูกพันในสถาบันแต่เป็นไปในด้านกิจกรรมบันเทิงของมหาวิทยาลัย เช่น การจัดคอนเสิร์ต เชียร์กีฬา การนัดเพื่อนต่างเพศ เป็นต้น นักศึกษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่มาจากชนชั้นกลางและชั้นสูงที่มีพื้นฐานฐานะทางเศรษฐกิจดีไม่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ เวลาที่อยู่จึงใช้เพื่อความสำราญได้อย่างเต็มที่

4. กลุ่มการอาชีพ (Vocational) กลุ่มนี้ไม่สนใจทั้งในแง่เนื้อหาวิชาการและไม่ผูกพันกับสถาบัน การเรียนของเขานั้นแม้ถ้าจะตั้งใจเรียนอย่างจริงจังก็คงเป็นไปเพื่อเอาไปประกอบอาชีพ หรือเพื่อให้ได้ใบประกาศนียบัตรเบิกทางสู่นาครการทำงานที่ดีกว่า และในด้านกิจกรรมต่าง ๆ เขาจะไม่ใส่ใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถาบันเหมือนพวกรักเล่น พวกนี้อาจมาจากครอบครัวที่มีความจำกัดทางเศรษฐกิจมากกว่าพวกรักเล่น อาจเป็นครอบครัวที่ต้องไต่บันไดทางเศรษฐกิจ และสังคม (Social Ladders) ไปสู่สถานะที่ดีกว่า

ในปีเดียวกัน เพมเบอร์ตัน (Pemberton, 1963 อ้างถึงใน Feldman and Newcomb, 1970) โดยศึกษาจากความหลากหลายของบุคลิกภาพ เจตคติ และภูมิหลังของนักศึกษานำผลมา

วิเคราะห์ตัวประกอบ ได้เป็นประเภทของแนวโน้มนิสิตนักศึกษา ดังนี้

1. แนวโน้มนักวิชาการ-นักทฤษฎี (Academic-Theoretical Orientation)
พวกนี้จะมีทัศนคติต่อสถาบันว่าสถาบัน คือ แหล่งทางวิชาการและสติปัญญา ความสนใจหลักของนักศึกษาพวกนี้ คือ การเลือกหลักสูตรที่จะให้เสรีภาพทางวิชาการสูงที่สุด แยกแยะและท้าทายสติปัญญามากด้วย มีความพึงพอใจกับการเรียนสูงขึ้นไปสู่ระดับบัณฑิตศึกษา จึงมีการวางแผนการเรียนอย่างดี เพื่อการก้าวไปสู่การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตามที่ต้องการ

2. แนวโน้มนักวิชาการอิงแบบแผน (Academic Conformity Orientation)
พวกนี้จะศึกษาแล้วเรียนตามครรลองของสถาบัน และปฏิบัติตามครูอาจารย์อย่างเคร่งครัด ตั้งใจเรียน มีความมุ่งมั่นที่จะได้คะแนนสูงและมีผลการเรียนดี มีความมานะอดทนในการศึกษาแล้วเรียนเคารพเชื่อฟังครูอาจารย์โดยศุขยุมิ อยู่ในระเบียบวินัยของสถาบันไม่มีการโต้แย้ง

3. แนวโน้มนิยมเบี่ยงเบนไปจากเกณฑ์ปกติ (Nonconformity Orientation)
พวกนี้เป็นพวกที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์ผู้บริหาร และครูอาจารย์ของตนเพราะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น สนใจและต้องการที่จะอยู่ในโลกใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม ไม่ชอบการหยุดนิ่งอยู่กับที่ แม้จะต้องการผลการเรียนที่ดี แต่ก็ต้องเป็นไปโดยวิถีทางการเรียนของตนที่คิดว่าดี ไม่ชอบทำตามรูปแบบแนวทางที่คนอื่น ๆ ทำกัน ชอบทำงานตามความคิดอ่านของตนเองแม้จะขัดแย้งกับผู้อื่นก็ตาม ไม่ชอบทำอะไรที่ซ้ำจำเจ และไม่ค่อยมีระเบียบวินัยในการทำงานนัก

4. แนวโน้มนิยมกลุ่มสังคม (Social Group Orientation) นิสิตพวกนี้จะเน้นในเรื่องความเป็นหมู่พวกเดียวกันชอบที่จะช่วยเหลือพวกพ้องของตน มีความรู้สึกว่าตนเป็นที่ต้องการของเพื่อน รักเพื่อน ไม่ชอบอยู่หรือทำงานคนเดียว ไม่ค่อยมีความมั่นใจในตนเองมากนัก ถ้าอยู่คนเดียวมักทำงานไม่ค่อยสำเร็จ แต่ถ้าอยู่ในกลุ่มแล้วจะทำงานได้ผลดีมาก

5. แนวโน้มนิยมเทคนิคอาชีพ (Technical-Vocational Orientation)
จุดประสงค์ในการเข้าสู่สถาบันก็เพื่อฝึกปฏิบัติด้านอาชีพ เรียนทุกอย่างที่จะนำไปใช้ในการทำงาน เน้นเรียนภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี แนวโน้มนพื้นฐานของนักศึกษาพวกนี้คือการเป็นนักวิทยาศาสตร์ประยุกต์

6. แนวโน้มนิยมบริการสังคม (Social-Service Orientation) มีความสนใจและ

ของงานบริการสังคม ชอบที่จะศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาสังคมวิทยา ต้องการที่จะช่วยยกระดับของสังคมให้อยู่ดีมีสุข สนใจและติดตามความเป็นไปของสังคม วิพากษ์ วิจารณ์และเข้าใจพฤติกรรมของคนในสังคม

ต่อมา ในปี ค.ศ.1966 ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของนักศึกษาไว้อีกหลายท่าน เช่น ชูเมอร์ และ สแตนฟิลด์ (Shumer and Standfield, 1966 อ้างถึงใน Feldman and Newcomb, 1970) ได้ศึกษาแนวบทบาทของนิสิตที่มหาวิทยาลัยแมสซาชูเซตส์ โดยการเขียนกิจกรรมและพฤติกรรมของนิสิตมาหลายๆ ข้อแล้วให้นิสิตเป็นผู้เลือกโดยใช้การประเมินตนเองผลที่ได้จากการเลือกของนิสิตที่นำมาทำการวิเคราะห์ตัวประกอบ ได้จำแนกแนวบทบาทนักศึกษาได้ 8 ด้านด้วยกัน ได้แก่

1. แนวบทบาททางวิชาการ และการเป็นศิษิต (Academic and Scholarly Role Orientation) พวกนี้จะสนใจใฝ่รู้เรียนในเนื้อหาสาระความรู้อย่างเป็นทางการในวิชาที่ลงทะเบียนเรียนในสถาบัน

2. แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา (Intellectual Role Orientation) พวกนี้เป็นพวกที่มีสติปัญญาดี ชอบคิดและคิดกว้างกว่าแวดวงวิชาการ จะอยู่ในโลกของศิลปะปรัชญา และ ความคิดโดยไม้อ้างถึงโครงสร้างทางวิชาการในสถาบัน จนสนใจความรู้นอกสถาบัน ไม่ค่อยสนใจความรู้ในสถาบันมากนัก

3. แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ (Consummatory Collegiate Role Orientation) จะเป็นพวกที่สนใจกิจกรรมทางสังคมทั้งที่เป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน มีทัศนคติว่ากิจกรรมเป็นสิ่งสนุกสนาน เป็นคนชอบสนุกรักสนุก จะพยายามใช้ชีวิตในสถาบันอย่างคุ้มค่าโดยจะเข้าร่วมกิจกรรมเกือบทุกอย่างด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลิน จึงจัดเป็นคนทีกว้างขวางในสถาบัน

4. แนวบทบาทในการนำประสบการณ์ จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์ (Instrumental Collegiate Role Orientation) พวกนี้จะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในสถาบัน ชอบเป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมนั้น ๆ หรือไม่มีส่วนเป็นกรรมการของกิจกรรม มุ่งนำประสบการณ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

5. แนวบทบาทนิยมการใช้ชีวิตแบบระบบกรีก (Orientation to Greek-letter

System) เป็นพวกที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบความเป็นอยู่แบบกรีกซึ่งเป็นพวกที่มีบิดา มารดา ร่ำรวยจะมีหอพักขนาดใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกันแต่จะแยกหอพักหญิงต่างหากจากหอพักชาย มีประเพณี ระเบียบวินัยขนบธรรมเนียมมาภายในกลุ่มไม่เหมือนกับกลุ่มอื่น ๆ เป็นพวกที่มีสติปัญญาดี มีมารยาท แบบผู้ดีเก่า และจะมีการปกครองดูแลกันเอง แต่ละหอพักของพวกนี้จะมีผู้ใหญ่ดูแลเรื่องต่างๆ ไปเพียงคนเดียว จากการศึกษาของซูเมอร์และสแตนฟีลด์ พบว่า พวกนิยมใช้ชีวิตแบบระบบกรีกนี้ จะมีแนวบทบาท ทั้งแบบพวกแนวบทบาทมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และแบบพวกแนวบทบาทในการใช้ชีวิตอย่างคุ้มค่า

6. แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ (General Vocational) นิสิตพวกนี้จะมีความสนใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อฝึกทักษะและประสบการณ์ทางอาชีพโดยมุ่งฝึกฝนตนเองเพื่อการมีอาชีพในอนาคต

7. แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม (Social Development Role Orientation) พวกนี้สนใจ และเอาใจใส่กับงาน และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม ชอบที่จะพบปะกับประชาชนมาก ๆ ชอบให้ความช่วยเหลือประชาชนในสังคม

8. แนวบทบาทที่ท่าพอเป็นพิธี (Ritualistic Role Orientation) พวกนี้สนใจที่จะอยู่กับบ้านมากกว่ามามหาวิทยาลัย จะสังเกตได้ คือ เมื่อหมดชั่วโมงเรียนในแต่ละวัน จะกลับบ้านทันที ไม่สนใจสถาบัน ไม่สนใจกิจกรรม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสถาบัน เรียนไปเรื่อย ๆ ไม่สนใจใคร ไม่กระตือรือร้นต่อสิ่งต่าง ๆ และการเรียน

วอร์เรน (Warren, 1966 อ้างถึงใน Feldman and Newcomb, 1970) ได้ทำการศึกษานักศึกษาที่ วิทยาลัยเคลมอนต์ (Claremont Men's College) และที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบ ได้แนวโน้มนักศึกษา 10 แบบ ดังนี้

1. แนวโน้มทางวิชาการ (Academic Orientation) พวกนี้จะมีปฏิภิริยาเข้มข้นกับกิจกรรมทางวิชาการ จะมุ่งมั่นอยู่กับงานวิชาการในสถาบัน ไม่สนใจกิจกรรมและบุคคลนอกสถาบัน มีความเชื่อมั่นว่าจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสถาบันนั้นดีแล้ว จึงไม่สงสัยได้ถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสถาบันไม่ถือว่าสถาบันเป็นแหล่งวิชาชีพแต่เป็นแหล่งวิชาการ การเข้ามาเรียนในสถาบันนี้ก็เพื่อมุ่งเป็นศิษย์ จะสนใจและชอบวิชาพื้นฐานการศึกษาทั่วไป เรียนด้วยความใฝ่รู้ใฝ่เรียนจะเรียนไว้มาก ๆ ก่อน การจะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้างนั้นจะคิด

ภายหลัง เรามักจะพบนักศึกษาแบบนี้ ในคณะวิชาศิลปศาสตร์ หรือในสาขามนุษยศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

2. แนวโน้มในความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomous Orientation) พวกนี้จะมีมาตรฐานของตัวเอง มีจริยธรรมและความคิดอ่านเป็นของตนเอง ไม่สนใจผู้อื่น ไม่เห็นด้วยกับมาตรฐานพฤติกรรมของกลุ่มจึงแยกตัวออกห่าง ไม่สนใจกิจกรรมกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมนันทนาการ

3. แนวโน้มในการปฏิวัติสังคม (Social Protest Orientation) พวกนี้สนใจที่จะเข้าไปช่วยแก้ปัญหาสังคม สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการต่อต้านสังคมที่ไม่ถูกต้อง มีทัศนคติต่อสถาบันว่าสถาบันควรจะเข้าไปมีบทบาทในสังคมให้มากกว่าปัจจุบัน ไม่เห็นด้วยกับจุดประสงค์หลักของสถาบันของตนที่เป็นสถาบันเพียงเพื่อสร้างคนออกไปมีอาชีพเท่านั้น แต่สถาบันควรจะมียุทธศาสตร์เพื่อสร้างคนออกไปพัฒนาสังคมด้วย

4. แนวโน้มทางการฝึกฝนสติปัญญา (Intellectual Orientation) พวกนี้จะมีความคิดอ่านเป็นตัวของตัวเอง มีปรัชญาเป็นของตัวเอง มีสุนทรียศาสตร์สูงจะประพาศิตตามปรัชญาชีวิตและแนวคิดของตนเองโดยไม่สนใจว่าใครจะว่าตนอย่างไร ในการประพาศิตเช่นนั้น ไม่ชอบทำตามผู้อื่น แม้ครูอาจารย์บอกก็ไม่ชอบทำตาม จะเป็นคนเจ้าความคิด คิดทุกอย่างอย่างกว้างไกลไม่คิดแต่เพียงวิชาที่เรียนเท่านั้น จะไม่ยอมทำตามในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย หรือไม่ตรงกับแนวความคิดไม่ตรงกับปรัชญาของตน ไม่ชอบทำงานที่ซ้ำแบบเดิม

5. แนวโน้มทางประเพณีดั้งเดิม (Tradition Orientation) พวกนี้จะสนใจในกิจกรรมหรือประเพณีดั้งเดิมของสถาบัน โดยจะเข้าร่วมอยู่เป็นประจำมิได้ขาด สนใจที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญของสถาบัน เช่น อธิการบดี คณบดี และหัวหน้าภาควิชา นิยมชมชอบระบบอาวุโส เคารพรุ่นพี่ จะสนใจทำกิจกรรมในสถาบันมากและจะไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวนอกมหาวิทยาลัยจะยึดถือทำตามมาตรฐานของกลุ่ม คล้อยตามกลุ่ม ไม่ชอบทำอะไรที่แตกต่างไปจากกลุ่ม

6. แนวโน้มทางวิชาชีพ (Vocational Orientation) พวกนี้มีทัศนคติว่าสถาบันการศึกษาของตน คือ สถานฝึกอบรมสั่งสอนทางวิชาชีพเพื่อให้ทุกคนจบออกไปมีงานทำมีอาชีพ ฉะนั้น จึงสนใจศึกษาหรือสนใจทำกิจกรรมที่จะทำให้ตนมีอาชีพเมื่อเรียนจบแล้ว ไม่สนใจงาน

วิชาการชั้นสูง หรือใช้สติปัญญาสูง ไม่สนใจกิจกรรมนักศึกษา ไม่สนใจการต่อต้าน และไม่สนใจ
 ปัญหาของสถาบันด้วย

7. แนวโน้มที่ยังไม่มีการเลือกอย่างแน่นอน (Uncommitted Orientation) พวกนี้ มีความประสงค์ที่จะเตรียมตัวเพื่อออกไปทำงานเท่านั้น โดยมุ่งความสนใจไปนอกสถาบัน
 มากกว่า กลุ่มภายในสถาบัน ชอบที่จะฝึกงานกับหน่วยงานหรือบริษัทห้างร้านนอกสถาบัน เพื่อเป็น
 แนวทางในการประกอบอาชีพมากกว่าการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการในสถาบันของตน มีความไม่
 แน่ใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสถาบัน

8. แนวโน้มที่ยังไม่มีทิศทางแน่นอน (Undirected Orientation) พวกนี้เข้าสู่
 สถาบันอย่างไร้จุดหมาย ไม่แน่ใจไม่รู้ว่าตนเข้าสู่สถาบันเพื่ออะไร จะเรียนไปเรื่อย ๆ เพื่อ
 ให้เวลาหมดไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น จะทำงานเฉพาะเรื่องที่อาจารย์บอก เพราะเป็นไปตาม
 วิถีทางการเรียน แต่จะไม่ปรากฏพฤติกรรมการใฝ่รู้ใฝ่เรียนเลย ไม่สนใจกิจกรรมนักศึกษา ไม่
 สนใจสถาบัน ไม่สนใจการเป็นผู้นำ ไม่มีตำแหน่งใด ๆ ไม่ต้องการค้นพบและเข้าใจตนเอง
 เรียนไปเพราะบางที่อาจจะใช้ได้ในอนาคต

9. แนวโน้มที่ยึดผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก (Self-Centered) พวกนี้มีทัศนคติ
 จะทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของตนเองเท่านั้น เน้นผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าอย่างอื่น
 ไม่ค่อยสนใจผู้อื่นนอกจากแสวงหาความรู้ ชื่อเสียงเกียรติยศให้ตนเองแต่เพียงอย่างเดียว
 แสวงหาความเข้าใจตนเองมากกว่ากลุ่ม

10. แนวโน้มที่อยู่ในเกณฑ์ปกติ (Conformist Orientation) พวกนี้ชอบที่จะทำ
 ตามรูปแบบ ทำตามเกณฑ์ที่มีอยู่ ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับตนในฐานะผู้นำกลุ่มนักศึกษา สิ่งที่น่าสนใจ
 มากที่สุด คือ ต้องการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญของสถาบัน ต้องการคะแนนในการเรียนสูง แต่
 ไม่ชอบเรียนหนัก วิถีทางใดที่จะทำให้ตนเองได้คะแนนสูงจะทำทั้งนี้แม้แต่การจ้างผู้อื่นทำงาน
 แทนก็ยอมจ้างถ้าหากเป็นหนทางที่จะทำให้ตนเองได้คะแนนดี

ตามแนวคิดของเวลเลอร์ (Wheller, 1966 อ้างถึงใน อรรถ นวกิจบำรุง, 2528)
 มองว่า สถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นสังคมประภคมากกว่าที่จะมองเป็นเพียงสถานศึกษาเพียง
 อย่างเดียว เขาได้วิเคราะห์ประเภทของนักศึกษาที่เข้ามาในสังคมประภค โดยแบ่งออกเป็น 4
 ประเภท คือ

1. ประเภทที่อยู่ตัวคนเดียวได้ และไม่ชอบทำอะไรตามคนอื่น (Individual Disjunctive) มักจะเป็นเด็กลูกคนโตที่สุดในครอบครัวหรือคนที่ทำงานในฐานะเป็นผู้ที่บุกเบิก
2. ประเภทที่ชอบอยู่คนเดียว แต่ชอบทำอะไรตามคนอื่น (Individual Serial)
3. ประเภทที่ชอบอยู่เป็นกลุ่ม (Collective Disjunctive) ไม่ชอบทำตามคนอื่น ชอบลงทะเลเป็นนเรียนในภาคฤดูร้อน ชอบที่จะไปเรียนต่อในต่างประเทศ
4. ประเภทชอบอยู่เป็นกลุ่ม และรักที่จะทำตามผู้อื่น (Collective Serial) นักศึกษาประเภทนี้มักพบในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย หรือศูนย์ฝึกวิชาชีพทั่วไป

เคนนิสตัน (Keniston, 1966 อ้างถึงใน Feldman and Newcomb, 1970) เป็นอีกผู้หนึ่งที่จัดประเภทนักศึกษาจากการสังเกต โดยจำแนกนักศึกษาออกเป็นออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. นักวิชาชีพ (The Professionalist) นักศึกษาพวกนี้จะมีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนอย่างมาก อดทนที่จะทำงานทางการศึกษาอย่างหนัก ต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ตนศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ต่อต้านไม่เห็นด้วยกับอุดมการณ์บางอย่าง ลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือจะไม่มุ่งทฤษฎีอย่างเด็ดขาดจะปฏิบัติควบคู่ไปด้วย ใช้วิธีเชิงประจักษ์ในการศึกษากล่าว คือมีความรู้ความเข้าใจจากการได้รู้ได้เห็นประจักษ์แก่สายตาจริง ๆ จึงเป็นคนไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ จนกว่าจะได้พิสูจน์ให้เห็นจริงแล้ว
2. นักกิจกรรมต่อต้าน (The Activist) เป็นพวกที่ต่อต้านมหาวิทยาลัย เช่นผู้บริหาร ตลอดจนต่อต้านสังคม แต่จะไม่ต่อต้านไปทุกอย่างจะต่อต้านเฉพาะในส่วนที่เห็นว่าไม่ถูกต้อง และจำเป็นต้องมีการปฏิรูปเพื่อให้เกิดความถูกต้องและดีกว่าเดิม
3. พวกไม่เข้ากับใคร (The Disaffiliate) จะเป็นพวกที่ไม่ชอบอยู่กับใคร ๆ ไม่ค่อยสนใจเรื่องอื่นนอกจากเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม สนใจการมีวิถีชีวิตในแนวใหม่ที่ไม่เหมือนกับสังคมรอบ ๆ ตัว อยากสร้างสังคมใหม่ที่มีค่านิยม มีวัฒนธรรมที่ต่างไปจากสังคมรอบตัว ซึ่งอาจจะหลุดไปสู่แบบชีวิตหรือประเพณีดั้งเดิม
4. ผู้ยิ่งใหญ่ในสถาบัน (The Big Man on Campus) พวกนี้เน้นบทบาทในสังคมมากกว่า การสนใจวิชาการหรือวิชาชีพ ต้องการให้เป็นที่ยอมรับจากผู้อื่นในฐานะผู้มีชื่อเสียงโด่งดังซึ่งเมื่อเอ่ยนามใคร ๆ จะต้องรู้จักทั้งอาจารย์และนิสิต

5. พวกเน้นการฝึกงาน (The Apprentice) พวกนี้จะมีทัศนคติว่าการศึกษาคือเป็นการฝึกฝนวิชาชีพเป็นหนทางนำไปสู่การเลื่อนระดับฐานะของตนทำให้มีเศรษฐกิจสังคมดีขึ้น

6. พวกผลสัมฤทธิ์ต่ำ (The Underachiever) พวกนี้ยอมรับกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของสถาบัน เป็นคนมีความสามารถพอตัวแต่ไม่ค่อยจะแสดงออกให้เห็น รู้ว่าจะทำอย่างไร จึงจะสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน แต่ไม่ยอมทำจึงจะไม่ค่อยประสบความสำเร็จในงานนั้น ๆ เข้าลักษณะมีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด

7. ผู้รอคอย (The Gentleman-in-Waiting) พวกนี้มีทัศนะว่าการได้เข้าสู่สถาบันอันสูงส่งมีชื่อเสียงจะทำให้สถานะภาพของตนสูงส่งตามไปด้วย มีความยึดมั่นถือมั่นในชื่อเสียงเกียรติภูมิของสถาบัน เพราะเชื่อมั่นว่าจะช่วยให้อันเป็นที่ยอมรับของสังคมและมีหน้ามีตามากขึ้นพวกนี้จะมีความรู้สึกว่าตนเองและสถาบันของตนเหนือกว่าผู้ที่เรียนในสถาบันอื่น ก่อนเข้าจะเป็นคนเลือกงาน คอยงาน จะทำงานที่คิดว่ามีเกียรติมีศักดิ์ศรีเหมาะกับเกียรติภูมิของสถาบันที่ตนสำเร็จการศึกษามา

ต่อมาในปีค.ศ. 1967 บอลตัน และ แคมเมเยอร์ (Bolton and Kammeyer, 1967) ได้ทำการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษา โดยอาศัยจุดมุ่งหมายในการเข้าศึกษาของนักศึกษาเป็นสำคัญ และ การจัดตนเองตามลำดับความสำคัญของจุดมุ่งหมายในการพัฒนาความสามารถของแต่ละคนในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น เป็นรูปแบบในการแบ่งแนวบทบาทของนักศึกษาไว้ดังนี้

1. แนวบทบาทสันโดษ (Privatists) โดษทั่วไปนักศึกษาในแนวบทบาทนี้มีพฤติกรรม และรสนิยมที่เป็นมาตรฐาน มีความปรารถนาที่จะปกครองตนเอง มีการควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ เห็นว่าสถาบันเป็นแหล่งเพิ่มทักษะในการช่วยให้เขารู้จักคนมากขึ้นนักศึกษาชายจะไม่ค่อยมีความวิตกกังวลกับการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือเรื่องศีลธรรมมากนักแต่นักศึกษาหญิงจะรู้สึกวิตกกังวลกับเรื่องเหล่านี้มากกว่า นักศึกษาหญิงไม่สนใจเข้าชั้นเรียนมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่านักศึกษาชาย กิจกรรมในสถาบันที่นักศึกษาในแนวบทบาทสันโดษสนใจ ได้แก่ กีฬา งานสังคม แต่ก็ไม่ลึกซึ้งเท่าใดนัก ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นอาจเนื่องมาจากใช้เวลาในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นด้วย

2. แนวบทบาทวิชาชีพ (Vocational) นักศึกษาแนวบทบาทนี้สนใจอย่างจริงจังกับ

การเรียนและพยายามที่จะได้คะแนนหรือเกรดดี ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ แนว
 บทบาทวิชาชีพที่มีแนวโน้มแบบอนุรักษนิยมในการสมาคมกับผู้อื่นในรั้วมหาวิทยาลัย สนใจกิจกรรม
 ของสถาบันบ้างเหมือนกันแต่มักจะสนใจตนเองมากกว่า สนใจวิชาที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ไม่สนใจ
 ปัญหาสังคมและปัญหาของผู้อื่น แนวบทบาทวิชาชีพนี้ แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

2.1 พวกที่เป็นตัวของตัวเอง (Inner-Directeds) พวกนี้เป็นคนใจคอ
 หนักแน่นมีความคิดเป็นของตนเอง เขามีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนเกี่ยวกับอาชีพ หรือความสำเร็จ
 ในชีวิต เขาต้องการงานที่มีผลหรือค่าตอบแทนที่ดี มีโอกาสก้าวหน้า ส่วนใหญ่นักศึกษา
 แนวบทบาทนี้จะเป็นชาย

2.2 พวกที่มีชีวิตขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม (Organization Mass) นักศึกษา
 ประเภทนี้มี 60 % เป็นเพศหญิง ใจดีไม่คอยเชื่อมั่นในตนเองนักมักจะขัดข้องสงสัยเสมอ
 กล่าวคือ ในขณะที่มุ่งมั่นในความสำเร็จ แต่ก็ยังไม่แน่ใจว่าตนเองจะทำอย่างไร ไม่เป็นตัวของ
 ตัวเอง ทำอะไรตามเพื่อนๆ พวกนี้มีความคิดว่าเขาสามารถพัฒนาตัวเองโดยการเข้ากลุ่มเพื่อน
 และการคบหาสมาคมกับคนหลาย ๆ แบบ

3. แนวบทบาทอนุรักษนิยม (Conventional) พวกนี้ถือว่าสถาบันการศึกษาที่ตน
 ศึกษาอยู่เป็นแหล่งเพิ่มพูนความฉลาดรอบรู้และพัฒนาสังคมของพวกเขาให้กว้างขวางขึ้น เข้าใจ
 สภาพชีวิตได้ดีขึ้น สนใจกิจกรรมของสถาบันแต่ไม่ค่อยสนใจวิชาชีพเท่าใดนัก คะแนนการเรียน
 เฉลี่ยของพวกนี้จะอยู่ระดับปานกลาง รูปแบบทางสังคมของนักศึกษาในแนวบทบาทนี้แบ่งได้ 3
 แบบ ดังนี้

3.1 พวกตรงไปตรงมา (The Squares) นักศึกษาในแนวบทบาทอนุรักษ
 นิยม ส่วนใหญ่จะเป็นแบบนี้นี่มาก เป็นชนชั้นกลางต้องการเป็นคนที่มีบุคลิกดี มีการศึกษาเห็นความ
 สำคัญของการใช้ชีวิตในสถาบัน เพราะจะทำให้เขาเป็นคนคล่องแคล่วว่องไวในการทำงานต่างๆ
 ซึ่งเป็นงานส่วนรวมของสถาบัน นอกจากนี้ยังยอมรับประเพณีของสถาบันเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ
 สูง ใช้ชีวิตอยู่ในสถาบันอย่างมีศีลธรรม แต่ไม่เหมาะที่จะเป็นผู้นำ

3.2 พวกมีลักษณะผู้นำ (The Dependables) โดยทั่วไป คือ ต้องการเป็น
 ผู้นำทั้งในด้านกิจกรรมนักศึกษาและกิจกรรมอื่นๆ ของสถาบัน การเรียนจะไม่ค่อยดีนักทั้งนี้เนื่อง
 มาจากใช้เวลาส่วนใหญ่ไปเพื่อการทำกิจกรรม ลักษณะอีกอย่างคือ จะเป็นคนเปิดเผย เข้ากับผู้อื่น

อื่นได้ดี การที่สนใจในกิจกรรมนั้นไม่ใช่เพียงเห็นว่าเป็นเรื่องสนุกเท่านั้น แต่ถือว่าเป็นวิชาการแขนงหนึ่ง เป็นประสบการณ์เบื้องต้นที่ช่วยเตรียมตัวพวกเขาให้รู้จักรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม วัฒนธรรมและการเมือง พวกนี้จะรักสงบรักสันติภาพปกป้องสิทธิมนุษยชน สนใจปัญหาของส่วนรวมอาชีพในอนาคตของพวกนี้จะไม่ใช่งานที่เกี่ยวกับวิชาการ หรืองานที่ใช้เชาวน์ปัญญา แต่จะเป็นงานด้านธุรกิจอิสระ ด้านการเรียนนั้นมักจะไม่ค่อยเข้าเรียนจึงพบว่าพวกนี้ส่วนใหญ่มีผลการเรียนไม่ดีนัก

3.3 พวกชีวิตนักศึกษา (The Collegiats) พวกนี้จะถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน ความพอใจส่วนใหญ่จึงเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ สนุกสนาน เต็มร่า แข่งกีฬาเพราะอย่างน้อยที่สุดก็ทำให้พวกเขามีทักษะในการเข้าสังคมและมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน

4. แนวบทบาทวิชาการ (Academics) รูปแบบสังคมของพวกนี้คือ

4.1 พวกคงแก่เรียน (The Grinds) พวกนี้จะเรียนมาก ตั้งใจเรียนเป็นคนอ่านหนังสือมาก ห่วงกังวลอยู่กับผลการเรียน ไม่ค่อยชอบการเข้าสังคมเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เสียผลการเรียนที่คิดไป พวกนี้จะพยายามทำคะแนนการเรียนเฉลี่ยให้สูง ๆ ไม่ยอมให้ตกต่ำได้ พวกคงแก่เรียนจะต่างจากพวกเช้าวปัญญา คือ พวกคงแก่เรียนจะไม่สนใจในความคิดเห็นของพวกเช้าวปัญญา จะเชื่อความคิดเห็นของตนเองมากกว่า นอกจากเรื่องการเมืองเน้นด้านการเรียนแล้ว พวกคงแก่เรียนจะมีส่วนเหมือนพวกตรงไปตรงมาอยู่อย่างหนึ่ง คือระมัดระวังในเรื่องความประพฤติและดำรงชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยอย่างมีศีลธรรม

4.2 พวกเช้าวปัญญา (Intellectuals) พวกนี้สนใจการประชุม การพบปะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องปัญหาสังคม ปัญหาการเมือง จึงไม่ค่อยมุ่งเรียนอย่างพวกคงแก่เรียน แต่เป็นคนฉลาด สนใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไม่ชอบอยู่คนเดียวแต่ชอบอยู่เป็นกลุ่มสนใจด้านการเรียนพอ ๆ กับสนใจงานของสถาบัน อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจ พวกนี้คือ แม้จะสนใจปัญหาบ้านเมืองมาก แต่ไม่ชอบเป็นผู้นำในการต่อต้านของนักศึกษา จุดมุ่งหมายในวิชาชีพของพวกเขาคือ การทำวิจัยหรือการเป็นนักวิชาการ

4.3 พวกต่อต้าน (Nonconformists) พวกนี้สนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับ ความเมตตากุณา ความรักเพื่อนมนุษย์ ชอบการต่อต้านตั้งแต่ระบบบริหารมหาวิทยาลัยจนถึงการ

บริหารของรัฐบาล นักจิตวิทยาสันนิษฐานว่าพวกชอบต่อต้านนี้เป็นพวกที่มีปัญหาด้านบุคลิกภาพเป็นส่วนใหญ่ และจากการสังเกต พบว่าในกลุ่มของนักศึกษาพวกนี้จะมีทั้งคนที่มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลมที่สุดไปจนถึงคนที่มีสติปัญญาไม่ฉลาดสอบตกบ่อย ๆ จึงนับเป็นพวกที่มีความแตกต่างกันมากในเรื่องสติปัญญา

ในปีค.ศ.1968 โจเซฟ คอฟแมน (Joseph Kauffman, 1968) ได้ศึกษาลักษณะของนิสิตเข้าใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาของอเมริกา มีลักษณะดังนี้

1. นิสิตใหม่ต้องการแสวงหาข้อยุติที่เกี่ยวกับความคิดทางศาสนา ซึ่งมีผลต่อความเชื่อและความศรัทธาของเขา
2. เนื่องจากความไม่แน่ใจในข้อ 1 นิสิตใหม่จึงหันไปให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
3. นิสิตใหม่ต้องการรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันต่าง ๆ แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็มีความสงสัยไม่แน่ใจในสถาบันนั้น โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา
4. นิสิตใหม่มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือและมีอุดมคติ แต่เขามักจะกลัวว่าถ้ามีส่วนร่วมในสิ่งใดเป็นระยะเวลานาน ๆ อาจจะทำให้เขาเสียอุดมคติ หรือรบกวนเสรีภาพของเขา
5. นิสิตใหม่ที่ดูภายนอก จะมีความมั่นใจและภาคภูมิใจนั้นบ่อยครั้งจะมีความลังเลและไม่แน่นอน
6. เนื่องจากเขามีความสงสัยในตนเอง สถาบัน และโอกาสที่จะมีส่วนร่วม ทำให้ นิสิตใหม่มีแนวโน้มที่จะสงสัยไม่ไว้วางใจการบริหารของสถาบัน และคณะวิชาที่เขาสังกัด
7. เมื่อเริ่มเข้าศึกษา นิสิตมักจะมีตัวตนเด่นอย่างมากมาย และเต็มอกเต็มใจที่จะทำงานตามที่กำหนดในหลักสูตร แต่ความรู้สึก และการทำงานมักจะลดลงอย่างรวดเร็วภายในเดือนแรกของปีการศึกษาแรก
8. นิสิตส่วนมากคาดหวังว่า ชีวิตในมหาวิทยาลัยจะเป็นเครื่องชี้ถึงความเป็นอิสระจากการปกครองของพ่อแม่

นอกจากจะศึกษาลักษณะของนิสิตใหม่แล้ว โจเซฟ คอฟแมน (Joseph Kauffman อ้างถึงใน วิลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2527) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของนักศึกษา

มหาวิทยาลัย ไว้อีก 6 ลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ที่เข้ามาแสวงหาความรู้ และมุ่งมั่นตกลงใจในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งเขามีความเชื่อถือนในศาสตร์นั้น ๆ เขาอยากให้เห็นความสัมพันธ์กับชีวิตจิตใจของวิชาที่เรียนแต่มักจะผิดหวัง เพราะไม่ได้พบเช่นนั้น

2. ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม (Social Security) เพราะบางครั้งเมื่อเข้ามาในมหาวิทยาลัย ก็เกิดความรู้สึกเหมือนคนหลงทาง การที่เข้ามาวิทยาลัยก็เพราะเขานึกว่าจะเป็นที่ทำให้เขาได้คลายความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางบ้าน พยายามหาทางคิดห่างบ้าน โดยต้องการอิสระ จึงต้องการคนที่จะช่วยสนองความต้องการทางจิต หากคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน

3. เป็นคนมีอุดมคติและใจดี แต่บางครั้งสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยก็ทำลายอุดมคตินั้นเสีย เขาอยากที่จะช่วยคนอื่นและสนใจปัญหาของสังคม ซึ่งในด้านนี้มหาวิทยาลัยจะไม่ได้นึกถึง หรือเห็นความต้องการของเขา จึงไม่ได้คอยช่วยจัดประสบการณ์หรือจัดโอกาสให้เขาได้ทดลองทำงานที่ใช้วิชาการที่เรียนอยู่ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

4. มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน แต่เพราะว่ามีสิ่งยั่วยุรอบด้านที่ผลักดันให้หันเหทิศทางไปทางอื่น กิจกรรมต่าง ๆ สนุกสนานกว่าไม่ต้องกังวล เดือดร้อนใจและได้รับการบีบคั้นจากการเรียน นักศึกษาบางคนอาจตั้งความหวังในการเรียนระดับอุดมศึกษาไว้สูงมาก เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจ และผิดหวังมากจึงต้องหันเหความสนใจไปสู่ด้านอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะนำไปสู่ปัญหาการเล่นการพนันและการติดยาเสพติด ซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อตัวเอง สังคม และประเทศชาติ

5. ต้องการค้นพบตนเอง (Seek for Self-Identification) ความเป็นตัวของตัวเอง แต่ส่วนมากมักไม่พอใจในความปรารถนาและทุกสิ่งในตัวเองนัก นอกจากนั้นการเรียนในระดับอุดมศึกษา สาขาวิชาบางประเภทไม่ได้ช่วยให้นักศึกษาได้ค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นักศึกษาเข้าใจผิดคิดว่าตนเองโง่มาก เพราะเพียงสาเหตุจากการสอบไล่ตกเพียง 1 วิชาเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่นๆ ขึ้นมาได้เลย

6. มีความขัดแย้งและมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการบริหาร ลักษณะของนักศึกษาในด้านนี้อาจเปลี่ยนไปในบางมหาวิทยาลัย ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาของมหาวิทยาลัยบ้าง โดยการมีนักศึกษาตัวแทนที่มีส่วนร่วมในการบริหารจะทำให้เขาได้รับ

ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องขึ้น เพราะเขาเชื่อว่าผู้แทนของเขาต้องมีความภักดีต่อกลุ่ม ดังนั้นข้อมูลที่
ได้ย่อมมีความเที่ยงตรง และสิ่งที่ผู้แทนของเขาทำย่อมตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้
เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ บอลตัน และเคมเมเยอร์ (Bolton and Kammeyer, 1968 อ้างถึง
ใน ไพทอร์ย์ สีนลาร์ตัน, 2527) ได้กล่าวถึง การแบ่งผู้เรียนตามผลการสัมภาษณ์ และการ
ตอบแบบสอบถามที่ได้สรุปเป็น 5 ลักษณะดังนี้

1. พวกวิชาการ พวกนี้ชอบร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน ร่วมทำงานที่ได้รับมอบหมาย
ชอบอภิปราย สัมมนา จากการพูดคุย การอ่านบทความ การอ่านหนังสือพิมพ์ และติดตามความ
ก้าวหน้าใหม่ทางวิชาการอยู่เสมอ

2. พวกมีปฏิริยาต่อสังคม พวกนี้ไม่ชอบอยู่คนเดียว ชอบอยู่ร่วมกับผู้อื่น ชอบเขียน
เรื่องราวต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ชอบมีบทบาทในการแสดงออก และรับผิดชอบต่อ
สังคม

3. พวกชอบอยู่คนเดียว พวกนี้มักได้แก่ พวกวิชาการหญิง กับพวกวิชาชีฟชาย ชอบ
ศึกษาค้นคว้า รักสงบ สันโดษ ชอบอยู่คนเดียว ความกังวลใจอาจทำให้พยายามไปหาเพื่อนฝูง
และพูดคุยในงานสังคมต่าง ๆ ในขณะที่นักวิชาการพยายามเก็บตัวเอง

4. พวกชอบอยู่กับคนอื่น พวกนี้ได้แก่ พวกนักศึกษาวิชาชีฟหญิง ชอบคบหาสมาคม
กับบุคคลต่าง ๆ นักวิชาการชายชอบคบเพื่อนเพศตรงข้าม นักศึกษาทั่วไปชอบคบเพื่อนเพศเดียวกัน
เพื่อนต่างเพศและเป็นกลุ่มของเขาเองทั้งชาย และหญิง

5. พวกกิจกรรมนอกหลักสูตร พวกนี้ชอบร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร และจะช่วย
กิจกรรมของมหาวิทยาลัยได้มากสม่ำเสมอ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นจะแตกต่างกันไป

ในปี ค.ศ.1972 มิลล์ (Mill, 1972 อ้างถึงใน พรพนา อรรถจรโรจน์, 2528)
ได้แบ่งประเภทนักศึกษาออกตามลักษณะการเรียนได้ 5 พวก ดังนี้

1. พวกเรียนเพื่อจุดมุ่งหมายที่จะออกไปประกอบอาชีพ เป็นพวกที่ต้องการให้ได้
เกรดที่ดี ได้ปริญญาบัตร ตั้งความหวังว่าจะมีงานทำ เงินเดือนสูง พวกนี้จะไม่สนใจสิ่งใด
นอกจากการเรียน

2. พวกใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นพวกที่ต้องการเรียนให้ได้เกรดดี เพื่อแสดงให้เห็นถึง

ความสามารถที่มีเหนือคนอื่น

3. พวกเขาทำงานอย่างจริงจัง เป็นพวกที่ต้องการศึกษาหาความรู้ เพื่อสนองความ
อยากหรืออยากเห็น และความต้องการของตนเอง พวกนี้มีเซวอนปัญญาดี สนใจในวิชาต่าง ๆ
เป็นอย่างยิ่ง

4. พวกเขาชอบร่วมกิจกรรมการเรียน เป็นนักศึกษาที่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
ของกลุ่ม

5. พวกเขาเรียนตามสบาย เป็นพวกที่ต้องการความสะดวกสบายในชั้นเรียน ต้องการ
การการสอนที่เป็นเหตุเป็นผล

นอกจากความแตกต่างกันในลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้ว นักศึกษายังมีลักษณะที่แตกต่าง
ต่างกันตามรูปแบบการเรียนด้วย เช่น ในปี ค.ศ. 1974 ไรชแมน และกราชา (Reichman
and Grasha, 1974) ได้แบ่งแบบการเรียนไว้ดังนี้

1. แบบแข่งขัน (Competitive) นักศึกษาแบบนี้จะเรียนเพื่อให้ดีกว่าเพื่อนในชั้น
เดียวกัน พวกนี้จะรู้สึกว่าเขาจะต้องแข่งกับนักศึกษาคณะอื่น เพื่อให้ได้รางวัล เช่นคะแนนดี หรือ
ความสนใจจากอาจารย์ เขาจะเห็นสถานการณ์ในห้องเรียนเป็นสถานการณ์ที่ต้องการแพ้และชนะ
ซึ่งเขาจะต้องชนะเสมอ

2. แบบร่วมมือ (Collaborative) ผู้เรียนแบบนี้เชื่อว่าเขาจะเรียนได้มากที่สุด
หากมีการแลกเปลี่ยนความคิด ความสามารถกับคนอื่น เขาจะร่วมมือกับอาจารย์และเพื่อน และ
ชอบที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น นักศึกษาประเภทนี้จะเห็นห้องเรียนเป็นสถานที่สำหรับมีปฏิสัมพันธ์ทาง
สังคม รวมทั้งเป็นที่ให้ได้เรียนรู้ด้วย

3. แบบหลีกเลี่ยง (Avoidance) นักศึกษาที่มีแบบการเรียนแบบนี้ มีลักษณะซึ่งไม่
สนใจในการเรียนเนื้อหาสาระในห้องเรียนแบบเดิม เขาจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมกับเพื่อนและอาจารย์
ในชั้นเรียน ไม่สนใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

4. แบบมีส่วนร่วม (Participant) ลักษณะของนักศึกษาแบบนี้ เป็นผู้สนใจเข้า
ห้องเรียน ตั้งใจเรียน เขาจะรับผิดชอบให้ตนเองได้รับอะไรมากที่สุดจากห้องเรียน และพร้อมที่
จะให้ความร่วมมือมีส่วนร่วมคนอื่นในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนมากที่สุด แต่ไม่สนใจมีส่วนร่วมกับ
ส่วนที่นอกเหนือวิชาการ

5. แบบพึ่งพา (Dependent) นักศึกษาแบบนี้มีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องวิชาการน้อย เรียนเท่าที่ถูกกำหนดให้เรียน เขาจะเห็นอาจารย์และเพื่อนเป็นแหล่งของความรู้ และแหล่งสนับสนุน จะหาผู้ที่อำนาจเพื่อแนะนำและต้องการให้มีคนคอยบอกว่าเขาควรจะทำอะไร

6. แบบอิสระ (Independent) ผู้เรียนแบบนี้ชอบคิดด้วยตนเอง ชอบทำงานด้วยตนเองแต่จะฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน เขาจะเรียนเนื้อหาที่เขาารู้สึกว่ามีความสำคัญ และเป็นผู้ที่มั่นใจในความสามารถในการเรียนของตนเอง

ในปี ค.ศ.1975 วิลสัน และ คณะ (Wilson and others, 1975) จัดแบ่งประเภท ของนักศึกษาตามลักษณะความสนใจเป็น 8 ประเภท ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับการแบ่งประเภทของนักศึกษาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ

1. กลุ่มสนใจปัญญาความคิด (Intellectual) นักศึกษาพวกนี้จะอ่านหนังสือมากด้วยความสนใจส่วนตัว นอกเหนือไปจากหนังสือที่อาจารย์มอบหมายให้ นักศึกษาประเภทนี้แม้จะเป็นผู้ที่หวังได้ปริญญาชั้นสูงต่อไป แต่จะไม่เรียนคร่ำเคร่งมากนัก เขาจะสนใจอะไรก็ตามนั้นเป็นเพราะความสนใจส่วนตัวของเขาเอง

2. กลุ่มวิชาการ (Academic) นักศึกษาพวกนี้มีแรงจูงใจจากภายนอก มากกว่า โดยเฉพาะแรงจูงใจเรื่องคะแนนเขาจะทุ่มเทเรียนอย่างหนัก เพื่อให้ได้คะแนนดีมากกว่าความพึงพอใจที่จะได้เรียนรู้ กลุ่มเพื่อนก็จะเป็นคนที่สนใจในวิชาการ มีความพยายามที่จะเรียนให้ได้ปริญญาสูง ๆ ขึ้นไป นักศึกษาประเภทนี้จะอ่านหนังสือน้อยกว่านักศึกษาประเภทแรก

3. กลุ่มกิจกรรม (Activist) นักศึกษาแบบนี้จะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประท้วง รับผิดชอบต่อเงิน ทำงานเพื่อสังคม สนใจกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับสังคม และการเมืองนอกสถาบัน ใช้เวลาในการศึกษาพอสมควร

4. กลุ่มอาชีพ (Vocational) นักศึกษากลุ่มนี้สนใจเรื่องนอกสถาบันแต่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างจากกลุ่มนักศึกษากิจกรรม เขาจะเตรียมพร้อมเพื่อการประกอบอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษา พยายามหาความรู้ ทักษะเพื่อการทำงาน การเลือกอาชีพ เห็นความสำคัญของการทำงานหลังจากจบการศึกษา นักศึกษากลุ่มนี้จะอ่านตำราน้อยกว่านักศึกษากลุ่มอื่น แต่ใช้เวลาในการเรียนมากกว่า

5. กลุ่มสนใจทางศิลปะ (Artistic) นักศึกษากลุ่มนี้จะสนใจทางสุนทรียศาสตร์

แบบแผนประเพณี งานศิลปะ วรรณคดี กลุ่มเพื่อนก็จะเป็นผู้สนใจในเรื่องเหล่านี้เช่นเดียวกับนักศึกษา กลุ่มนี้มักไม่ค่อยสนใจที่จะได้ปริญญาสูง ๆ ขึ้นไป

6. กลุ่มนอกรูปแบบ (Hip Non Conformist) นักศึกษากลุ่มนี้สนใจศึกษาหนังสือ ต้องห้าม ยาเสพติด ศึกษาหาความรู้ อ่านหนังสือเพื่อความพอใจของตัวเองคล้ายกับกลุ่ม Intellectual และ Activist

7. กลุ่มกีฬา (Athletic) สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมกีฬา การแข่งขัน ชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับกีฬา เรื่องเกี่ยวกับกีฬาจะเป็นเรื่องที่นักศึกษากลุ่มนี้ให้ความสนใจหลังจากสำเร็จการศึกษา ใช้เวลาเรียนน้อยกว่าธรรมดา ความคาดหวังในการศึกษาสูงขึ้นไปอยู่ในระดับปานกลาง

8. กลุ่มการเมือง (Political) นักศึกษาประเภทนี้จะเป็นนักศึกษาที่เป็นผู้นำในองค์การ เข้าร่วมในชมรมกิจกรรมต่าง ๆ อ่านหนังสือน้อย แต่ใช้เวลาในการศึกษาในเกณฑ์เฉลี่ยปานกลาง ความคาดหวังในการศึกษาขึ้นสูงอยู่ในระดับปานกลาง

ประกอบ คุปรัตน์ (พรชูลี อาชวอรุง(บรรณาธิการ), 2525) ได้ศึกษาและค้นคว้าการจำแนกกลุ่มนักศึกษาตามพฤติกรรมการเมือง และสังคม โดยอาศัยแนวทางการศึกษาของ บล็อก และคณะ (Block, Haan and Smith) จัดแบ่งนักศึกษาออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1. พวกเฉื่อยชาต่อการเมือง (Political Apathetic Youth) พวกนี้เป็นเยาวชนที่มีอยู่ดาษดื่นทั่วไป ไม่มีความสนใจต่อการเมืองแต่พร้อมจะรับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ พวกนี้จะพยายามใช้ชีวิตอยู่โดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม โดยอาศัยหลบกลับไปสนใจกับสภาพที่ตนเองจะต้องเผชิญอยู่โดยส่วนตัว เช่น เรื่องของการอาชีพ ความสำเร็จในการทำงาน ชีวิตครอบครัว และความมั่นคงในชีวิตการทำงาน เขาชอบรับสภาพสังคมและในบางกรณีอาจมองการเปลี่ยนแปลงสังคมใด ๆ ไปในรูปไม่พอใจนัก พวกนี้ไม่ให้ความสนใจต่อปัญหาการเมืองการบ้านการเมืองในระยะยาว

2. พวกแปลกแยก (Alienated Youth) พวกนี้จะปฏิเสธคุณค่าใด ๆ ในสังคมต่อต้าน หรือไม่เห็นด้วยกับอำนาจของสถาบันที่มีอยู่ในสังคม แต่เป็นแบบเงียบ ๆ ไม่ยุ่งเกี่ยวในเวทีการเมืองใด ๆ พวกนี้มีใช้เฉื่อยชาต่อการเมืองเฉย ๆ แต่มีลักษณะปฏิเสธด้วย เยาวชนพวกนี้ได้ฉายาอีกหลายชื่อ เช่น ฮิปปี (Hippie) บีทนิคส์ (Beatniks) ในภาษาไทยอาจเรียก

ว่า พวกบุปผาชน ทั้งนี้เพราะเขามีลักษณะแปลกแยกต่อสังคมใหญ่ หลบซ่อนมาอยู่กับกลุ่มของตนเอง แต่ขณะเดียวกันก็ไม่นิยมใช้ความรุนแรง ไม่มีอุดมการณ์ของตนเองที่แน่นอนอะไรนัก ชีวิตของเขา คือ ปัจจุบัน ไม่มีอดีต และไม่มีอนาคต เขาเน้นสิทธิและเสรีภาพส่วนตัวไม่มีการตั้งเป้าหมายชีวิตหรือปณิธานใด ๆ ให้เป็นพันธะในระยะยาว

3. พวกเอกชน (Individualist Youth) พวกนี้ไม่เฉื่อยชาหรือหมางเมินต่อระบบการเมืองเหมือนสองพวกแรก ในสังคมเสรีนิยมหรือนายทุน เขาชนพวกนี้ตระหนักในคุณค่าพื้นฐานของสังคม และให้ความยอมรับเป็นอย่างดี ความเกี่ยวพันทางการเมืองของกลุ่มนี้ คือ ต้องการรักษาคณะค่า และสถาบันต่าง ๆ ของสังคมเอาไว้ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความเคารพในสิทธิของแต่ละคน ในสังคมไทยพวกนี้ คือ พวกที่ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อย่างเต็มที่ และจะเห็นอกเห็นใจสถาบันการค้ำ และเอกชนยอมรับสภาพคนมีงูว่าเป็นเพราะความสามารถของเขา ทั้ง ๆ ที่บางคนก็มีครอบครัวที่ไม่มั่งคั่งแต่อย่างไร

4. พวกนักรณรงค์ (Activist Youth) พวกนี้ปฏิบัติเสถียรคุณค่าที่สำคัญ ๆ ที่มีอยู่ในสังคมในขณะนั้น และเมื่อเขาไม่เห็นด้วยก็ไม่อยู่เฉย เขาจะต่อสู้ด้วยการเดินขบวนบ้าง รณรงค์ต่อต้านด้วยวิธีอื่น ๆ บ้าง เพื่อให้สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เขาต้องการ แต่พวกนักรณรงค์นี้ ก็ไม่ใช่ว่าจะจะเป็นไปในรูปหรือทิศทางเดียวกันไม่ ความคิดทางการเมืองของพวกนี้ก็ยังมีความแตกต่างกันออกไปอีก

5. พวกสร้างสรรค์ (Constructivist Youth) พวกนี้จะมี ความคิด ความอ่านหลายอย่างคล้ายพวกนักรณรงค์ เมื่อเขาไม่พอใจหรือเห็นปัญหาสังคม แทนที่จะรวบรวมกำลังกันต่อต้าน เขากลับจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในกิจกรรมประเภทอาสาสมัครโดยไม่ใช่ความรุนแรง เช่น สอนหนังสือตามสลัม ทำงานตามสถานอนุเคราะห์คนพิการ อยู่ค่ายพัฒนาชาวเขา พวกนี้มองความหวังการเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยการทำงาน และเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปเช่นเดียวกัน

6. พวกต่อต้านสังคม (Anti-Social Youth) พวกนี้เป็นคนละพวกกับนักรณรงค์ เขามีความสนใจในกิจการบ้านเมืองน้อยมาก นักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยมีน้อยมากที่อยู่พวกต่อต้านสังคม แต่มักจะพบตามแหล่งสลัมเสียเป็นส่วนใหญ่

ฮอลแลนด์ (Holland อ้างถึงใน เคล็อม บุชย์แก้ว, 2525) ได้แบ่งบุคลิกภาพของบุคคลออกเป็น 6 กลุ่มใหญ่ตามลักษณะของงาน กล่าวโดยสรุป ดังนี้

1. The Realistic Person บุคคลประเภทนี้ ชอบทำงานเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ที่เป็นวัตถุ สิ่งของ ชอบทำงานด้วยพลังกำลัง หลักเสียงในการใช้ความคิดลึกซึ้งหรืองานศิลปะ หรืองานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นมากๆ บุคคลประเภทนี้จะชอบงานกลางแจ้งทั้งหลาย เช่น เกษตร ช่างเทคนิค วิศวกรรม ชอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างที่แน่นอน เช่น เครื่องยนต์ ก่อสร้าง จักสาน กีฬา ฯลฯ

2. The Investigative Person บุคคลประเภทนี้ชอบทำงานเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่ต้องใช้สติปัญญาลึกซึ้ง ความคิด คำพูด หรือ สัญลักษณ์ต่าง ๆ พวกนี้ชอบงานด้านวิทยาศาสตร์ นักทฤษฎี ชอบอ่าน ชอบสะสม ชอบคิดค้นงานศิลปะ ดนตรี แกะสลัก มีลักษณะค่อนข้างเก็บตัว ไม่ชอบสังคม เป็นนักวิชาการ พวกนี้ตอนต้น ๆ ของชีวิตมักจะเก่งทางด้านวิชาการและวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา มีบุคลิกลักษณะที่เป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่น มีอารมณ์มั่นคง แต่ไม่ค่อยชอบเป็นผู้นำ

3. The Artistic Person บุคคลประเภทนี้ชอบสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความฝัน ประดิษฐ์งานศิลปะ ดนตรี งานขีดเขียน งานแสดงต่าง ๆ ชอบคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พวกนี้มีความถนัดทางภาษามากกว่าตัวเลข เป็นพวกที่ไวต่อความรู้สึกนึกคิด คิดใคร่ครวญรอบคอบ สุขุมในความคิด ซื่อหุ่ย และบางครั้งไม่ชอบงานสังคม

4. The Social Person บุคคลประเภทนี้ชอบสิ่งแวดล้อมที่อยู่ร่วมเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น มีทักษะทางสังคมสูง ชอบการศึกษา ชอบช่วยเหลือ มีบุคลิกลักษณะว่า เรียงแจ่มใส กว้างขวาง ในหมู่เพื่อน ช่างพูดจา รับผิดชอบ ชอบผู้นำ พวกนี้จะมีความสามารถทางภาษาสูงกว่าคณิตศาสตร์

5. The Enterprising Person บุคคลประเภทนี้ชอบสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการผจญภัย การแข่งขัน แสดงออก ชักจูง พุดจูงใจเก่ง ชอบงานเสนอขายสินค้า ขายความคิด ให้คำปรึกษา ชอบเป็นผู้นำ มีบุคลิกลักษณะโอ้อวด ชอบเป็นใหญ่ ชอบอำนาจ

6. The Conventional Person บุคคลประเภทนี้ชอบสิ่งแวดล้อมที่มีรูปแบบแบบแผนในการทำงาน ประพฤติปฏิบัติเป็นคนเจ้าระเบียบ ไม่ชอบงานที่ต้องใช้ความคิดริเริ่ม

ชอบงานเสมือน บัญชี พวกนี้มีความสามารถทางตัวเลขสูงกว่าภาษา

นิวคอมบ์ (Newcomb อ้างถึงใน ทองเวียน อมรัชกุล, 2525) ได้ศึกษาถึงประเภท และลักษณะเฉพาะกลุ่มของนิสิตหญิง ที่วิทยาลัยเบนนิ่งตัน (Bennington College) ได้จำแนกนิสิตหญิงออกตามคุณลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. พวกที่มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Individualists) นิสิตหญิงประเภทนี้มองตนเองในแง่ที่ว่า ตนมีสติปัญญา มีทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนนิสิตผู้ชาย โดยทั่วไปแล้วนิสิตพวกนี้มักจะยึดถือความคิดดังกล่าว พร้อมทั้งปฏิบัติจริงจังโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือไม่ ความจริงแล้ว นิสิตหญิงเหล่านี้เป็นผู้มีจินตนาการสูง มีความคิดอิสระและอุทิศตนเพื่อการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์อย่างแท้จริง นิสิตหญิงพวกนี้มักจะเรียนวิชาเอกทางนาฏกรรม (Drama) ศิลปะ (Art) หรือวรรณคดี (Literature)

2. พวกที่มีความบ้าดีเดือด (The Wild Ones) นิสิตหญิงพวกนี้มีลักษณะพิเศษ คือมีความเป็นอิสระ ต่อต้านความมีหัวไปทางอนุรักษนิยม และไม่ชอบทำงานหนัก ตรงกันข้ามนิสิตหญิงพวกนี้ชอบความสนุกสนานและชีวิตที่ตื่นเต้น โดยทั่วไปแล้วนิสิตพวกนี้เป็นคนไม่เรียบร้อย อยู่ไม่สุข และเปิดเผย ยิ่งไปกว่านั้นแล้วชอบงานรื่นเริง ทำตนเองอยู่เสมอ และเป็นคนหลงตนเอง

3. พวกนักวิชาการ (Scholars) นิสิตหญิงพวกนี้ให้ความสนใจกับการเรียนรู้และการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่เสมอ เอาใจใส่รับผิดชอบต่อการปรับปรุงตนเองและมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในห้องสมุด โดยทั่วไปแล้วนิสิตหญิงพวกนี้จะเป็นคนมีเหตุมีผลรู้จักการวิเคราะห์ แต่เป็นคนที่ออกจะแคบทางด้านสังคมและมีเพื่อนฝูงน้อย

4. พวกที่อยู่กับสังคม (The Social Groups) นิสิตหญิงพวกนี้ให้ความสนใจกับงานสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทำงานหนักเพื่อเรียนรู้ให้ผ่าน โดยธรรมชาติของความสนใจแล้ว นิสิตหญิงพวกนี้เป็นคนรักสนุก ชอบมีนัดกับเพื่อนต่างเพศเสมอ เนื่องจากเป็นคนชอบสังคมในที่สุดก็จะกลายเป็นคนที่รู้จักกันทั่วไป ซึ่งมีผลทำให้เป็นอุปสรรคต่อความเจริญทางด้านสติปัญญาต่อไป

5. พวกที่ชอบทำตนเป็นหัวหน้า (Leaders) นิสิตหญิงประเภทนี้มีความสนใจเป็นพิเศษในองค์การนิสิต (Student Government) และมักจะเข้าไปมีตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การดังกล่าว รวมทั้งในชมุขน์ หรือกลุ่มนิสิตประเภทต่าง ๆ ลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนก็คือการทำตนเป็นผู้รอบรู้และเป็นเจ้ากี้เจ้าการในกิจการทั้งหลาย

6. พวกที่มีหัวรุนแรงในทางการเมือง (Political Activist) นิสิตหญิงกลุ่มนี้โดยจิตใจแล้วมีวิถุญาณของนักปฏิรูป (Civil-minded Reformist) ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในระดับมหาวิทยาลัย หรือการเมืองในระดับประเทศหรือในท้องถิ่นก็ตาม ลักษณะพิเศษที่สำคัญของนิสิตหญิงประเภทนี้ คือ ชอบการแข่งขัน การให้ความสนใจกับงานที่ติดต่อประชาชน (Public Affairs) สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองรวมทั้งนโยบาย หรือประเด็นต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไป

นอกจาก นิวคอมบ์ (Newcomb) ได้ศึกษาลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในทางจิตวิทยา นั้น นิวคอมบ์ (Newcomb) ได้มีความพยายามที่จะจำแนกบุคลิกภาพของคนออกเป็นประเภทต่างๆ ซึ่ง ทอง เรียน อมรัชกุล (2525) ได้กล่าวถึงแนวคิดของ นิวคอมบ์, เทอนเนอร์ และคอนเวอร์ส (Newcomb, Turner and Converse) ที่ได้กำหนดประเภทของคนตามโครงสร้าง ของ Spranger โดยทอง เรียน อมรัชกุล (2525) ได้ยกบางลักษณะที่เข้าได้กับนิสิตในมหาวิทยาลัย ไว้ 6 ประเภท ดังนี้

1. พวกยึดทฤษฎี พวกนี้จะสนใจความจริงการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ชอบหาเหตุผล หรือตั้งข้อสงสัยเกิดมาประกอบเป็นทฤษฎี รวมทั้งหาหลักฐานมาพิสูจน์ด้วย
2. พวกนักเศรษฐกิจ บุคคลพวกนี้จะยึดถือเอา ความเป็นประโยชน์มาเป็นหลักใหญ่ของการดำเนินชีวิต ทั้งนี้มักยึดทางปฏิบัติมากกว่าทางทฤษฎี การพิจารณาสิ่งต่าง ๆ จะคำนึงถึงผลประโยชน์ การใช้สอย และการเพิ่มพูนสมบัติมากกว่าความสวยงาม
3. พวกรักสวยรักงาม บุคคลพวกนี้มักเป็นพวกนิยมศิลปะ ยึดถือความดี ความงาม ความสุนทรีย์ ตลอดจนความกลมกลืนอันเป็นรากฐานในการเลือกและตัดสินใจในชีวิต
4. พวกนิยมสังคม บุคคลประเภทนี้ชอบใช้ชีวิตตามชมรม สโมสรต่าง ๆ มีความรักเพื่อนมาก มักจะไม่มีความสุขถ้าหากไม่ได้อยู่ในหมู่เพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้องมิตรสหาย
5. พวกนักการเมือง บุคคลพวกนี้มีลักษณะสำคัญคือ สนใจในอำนาจ ต้องการเป็นผู้ นำและชอบที่จะปกครองผู้อื่น พวกนี้ยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งความมีอำนาจและอื่น ๆ
6. พวกเคร่งศาสนา พวกนี้ยึดถือคติทางศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในบางกรณี ก็สนใจกับศาสตร์ที่ลึกลับ เมื่อเกิดความไม่สบายใจจะหันเข้าหาวัดและอาศัยพระเป็นที่พึ่งทางใจ

นอกจากจะได้มีการกล่าวถึงลักษณะของนักศึกษาตามลักษณะต่าง ๆ แตกต่างกันไปดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังได้มีการศึกษาถึงลักษณะนักศึกษาตามสาขาวิชาอีกด้วย ดังเช่น เอ็น เจ เอนทวิสเทล (N.J. Entwistle อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2524) ได้พบลักษณะนักศึกษา สาขาวิชาต่าง ๆ ดังนี้

1. นักศึกษาสาขาอักษรศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มีลักษณะคือ ภาษาดี ค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์สูง เหตุผลเจ็บขาด รุนแรง แต่เจ้าอารมณ์ มีบุคลิกภาพไม่แน่นอน และไม่ค่อยมีเหตุผลในด้านการเมือง เศรษฐกิจหรือทฤษฎีต่าง ๆ

2. นักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์ มีความสามารถทางด้านคำนวณสูง มีอารมณ์มั่นคง ทิศนะทางสังคมค่อนข้างไปทางอนุรักษ์นิยม เพราะมีระเบียบแบบแผน มีคุณค่าทางสุนทรียต่ำ แต่ความคิดทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจสูง

3. นักศึกษาสังคมศาสตร์ มักจะไม่ค่อยมักใหญ่ใฝ่สูง ใจค่อนข้างคับแคบ คุณค่าทางศาสนาค่อนข้างต่ำ แต่เจ็บคม เจ้าปัญญา และสนใจในการเมือง เศรษฐกิจสูง

และในปีค.ศ.1993 นี้เอง แอสติน อเล็กซานเดอร์ ดับบลิว(Astin, Alexander W., 1993) ได้ศึกษาลักษณะของนักศึกษาใหม่ โดยข้อมูลพื้นฐานนั้นได้พัฒนามาจากการสำรวจนิสิตใหม่ ประจำปีของ Cooperative Institutional Research Program (CIRP) ซึ่งเป็นข้อคำถามที่ครอบคลุมถึงลักษณะของนิสิตนักศึกษา ค่านิยม การประเมินตนเอง พฤติกรรมทัศนคติ ความคาดหวังในสิ่งที่จะทำในอนาคตซึ่งรวมถึงความคาดหวังในการที่จะศึกษาต่อในอนาคตด้วย โดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตัวประกอบได้ออกมาเป็น 7 องค์ประกอบดังนี้

1. กลุ่มวิชาการ (Scholar) จะเป็นลักษณะที่มีระดับของวิชาการ และการนิยมในสติปัญญาอยู่ในระดับสูง การคาดหวังต่อการประสบความสำเร็จทางวิชาการในมหาวิทยาลัยสูง และมีความทะเยอทะยานในการศึกษาศึกษาต่อในระดับทางวิชาการที่สูงขึ้นไป ต้องการที่จะได้เกียรตินิยม มีความสามารถทางคณิตศาสตร์ได้ดี มีความเชื่อมั่นในด้านวิชาการของตนเอง

2. กลุ่มสังคม (Social Activist) ชอบมีส่วนร่วมในการแสดงออกในการติดต่อต่าง ๆ ในสังคม ชอบช่วยเหลือผู้ที่ลำบาก สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพวกนี้ คือ ค่านิยมของสังคม และโครงสร้างทางการเมือง

3. กลุ่มศิลปะ (Artist) มีความสามารถในทางคุณค่าทางศิลปะสูง ชอบทำงาน

เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ เช่น การวาดภาพ รูปแกะหรือรูปหล่อ การตกแต่ง การเขียนงานวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น กลอน โคลง นวนิยาย เรื่องสั้นต่าง ๆ ชอบเป็นนักแสดง นักเต้นรำ เป็นต้น

4. กลุ่มแปลกแยก (Hedonist) จะเป็นลักษณะของนักศึกษาที่แปลกแยกออกไปจากนักศึกษาทั่วไป ชอบดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ไม่ชอบนอนเวลากลางคืนและสนับสนุนสิ่งที่มีลักษณะว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เช่น กัญชา เป็นต้น

5. กลุ่มผู้นำ (Leader) นักศึกษาลักษณะนี้จะเป็นพวกที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในสังคมทั่วไป และในหมู่ของเพศตรงข้าม เมื่ออยู่ในสังคมมีความเชื่อมั่นในตนเองมาก มีความสามารถในการเป็นผู้นำมีความสามารถในการพูดท่ามกลางสาธารณชน และต้องการที่จะได้รับการเลือกเข้าไปทำงานในองค์การบริหารนักศึกษา

6. กลุ่มต้องการได้ตำแหน่ง (The Status Striver) นักศึกษาลักษณะนี้ คาดหวังว่าจะต้องประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจส่วนตัว มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ต้องการมีฐานะทางการเงินที่ดี เมื่อจบการศึกษาต้องการมีสถานภาพและอำนาจการทำงานที่ดี

7. กลุ่มยังไม่ตัดสินใจ (Uncommitted) นักศึกษาลักษณะนี้ยังไม่สามารถตัดสินใจได้แน่นอนเกี่ยวกับอนาคตของพวกเขา ในเรื่องของการเลือกประกอบอาชีพในอนาคต การเข้าเรียนวิชาเอก การลาพักการเรียนในมหาวิทยาลัยชั่วคราวหรือถาวร หรือแม้แต่การที่จะเปลี่ยนหรือย้ายมหาวิทยาลัยก่อนการจบการศึกษา

จากลักษณะและธรรมชาติ แนวบทบาท ประเภท หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษาที่มีผู้กล่าวไว้มากมาย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เมื่อนำมาประมวลด้วยกันแล้ว จะเป็นดัชนีที่ชี้ให้เห็นว่านิสิตนักศึกษาอยู่ในลักษณะใดบ้าง เนื่องจากคุณลักษณะต่าง ๆ มีมากมายหลายลักษณะ ผู้วิจัยได้ปรึกษาขอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้ขอบเขตของลักษณะของนิสิตนักศึกษาออกมา 10 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะของนิสิตพวกปัญญาชน (Intellectual) หมายถึง ลักษณะของนิสิตที่ชอบ และติดตามให้ความสนใจเกี่ยวกับการแสดงออกทางด้านความคิด (idea) เช่น การเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ การเข้าฟังปาฐกถา การประชุมโต๊ะกลม โต้วาที ฯลฯ ให้ความสนใจ

ต่อการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ได้สนใจเฉพาะในเรื่องที่เรียนเท่านั้น และใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากหนังสือที่อาจารย์มอบหมายให้อ่าน หรือนอกเหนือจากหนังสือเรียน เพื่อต้องการเป็นคนรอบรู้

2. **ลักษณะของนิสิตพวกเน้นวิชาการ (Academic)** หมายถึง ลักษณะของนิสิตใหม่ที่มุ่งคร่ำเคร่งเรียนอย่างหนักเพื่อให้ได้เกรดที่ดี ใฝ่หาความรู้เฉพาะเรื่องที่ทำให้ได้ผลการเรียนที่ดีมากกว่าความต้องการที่จะได้เรียนรู้ มีความคงแก่เรียนมาก มีความชำนาญและความสามารถในเรื่องทางวิชาการมากเป็นพิเศษ ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการศึกษาเล่าเรียน จะไม่ยอมเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ และมีความต้องการเรียนให้ได้เกียรตินิยม และคาดหวังต่อการมีชื่อเสียงทางวิชาการในอนาคต

3. **ลักษณะของนิสิตพวกนักกิจกรรม (Activist)** หมายถึง ลักษณะของนิสิตใหม่ที่สนใจเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมทางการเมือง เช่น การทำงานเพื่อสังคมต่าง ๆ การทำงานสังคมสงเคราะห์ การช่วยรณรงค์การเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงสิ่งที่ไม่ถูกต้องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในมหาวิทยาลัยทุกประเภท เป็นต้น สนใจติดตามเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการเมืองภายในและนอกมหาวิทยาลัย

4. **ลักษณะของนิสิตพวกต้องการได้ตำแหน่ง (Status Striver)** หมายถึง ลักษณะของนิสิตใหม่ที่สนใจใฝ่หาความรู้เรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพในอนาคต และพยายามฝึกทักษะการทำงานให้มีความชำนาญมากขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษา เช่น เข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพูด การฝึกบุคลิกภาพ อบรมเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ การฝึกภาษา หรือการทดลองฝึกการทำงานนอกเวลาเรียน เป็นต้น มีการเลือกหรือการวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคต มาเรียนเพื่อให้ได้ปริญญาเป็นหลักฐานรับรองในการทำงานที่ดีหลังจากจบการศึกษา

5. **ลักษณะของนิสิตพวกเน้นศิลปะ (Artistic)** หมายถึง ลักษณะของนิสิตใหม่ที่สนใจงานทางศิลปะทุกประเภท เช่น การวาดภาพ การปั้น การหล่อ การตกแต่งต่าง ๆ เป็นต้น สนใจเกี่ยวกับการแสดง การเล่น หรือ การเข้าชมดนตรี สนใจวรรณคดี และวัฒนธรรม ชอบการเขียนงานวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น การแต่งโคลง กลอน กวีนิพนธ์ ลำนำ

เรื่องสั้น นวนิยาย เป็นต้น

6. **ลักษณะของนิสิตพวกแปลกแยก (Hedonist)** หมายถึง ลักษณะของนิสิตใหม่ที่มีพฤติกรรมแปลกออกไปจากนิสิตทั่วไป ได้แก่ การมีความเห็นหรือทัศนคติไม่สอดคล้องกับคนทั่วไป เช่น เห็นว่าสิ่งที่เรียนหาเสียดินน่าจะทำให้เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายได้ เป็นต้น มีลักษณะนิสัยในการเรียนไม่ดี เช่น ทำงานที่อาจารย์สั่งไม่เรียบร้อย ไม่สมบูรณ์ ชอบหลับในห้องเรียนบ่อย ๆ รู้สึกเบื่อมากเมื่อเข้าห้องเรียนและไม่ค่อยเข้าชั้นเรียน เป็นต้น มักชอบดื่มเหล้าและสูบบุหรี่เป็นประจำ และไม่ชอบนอนเวลากลางคืน

7. **ลักษณะของนิสิตพวกเน้นทางด้านกีฬา (Athletic)** หมายถึง ลักษณะของนิสิตใหม่ที่สนใจเข้าร่วมเล่นกีฬา เข้าชมการแข่งขันกีฬาที่จัดขึ้นทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย สนใจอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับการกีฬา จะใช้เวลาเข้าห้องเรียนน้อยกว่านิสิตคนอื่น

8. **ลักษณะของนิสิตพวกเน้นการเข้าสังคม (Social)** หมายถึง ลักษณะของนิสิตใหม่ที่สนใจชอบเข้าสังคมเป็นหลัก เช่น การไปเดินร่ำ การไปงานปาร์ตี้สังสรรค์ การไปเที่ยว ไปดูภาพยนตร์ ไปชมคอนเสิร์ต ชมการแสดงละคร การเดินเล่นตามห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ การไปรับประทานอาหารนอกมหาวิทยาลัยเป็นประจำ เป็นต้น สิ่งที่ต้องการและสำคัญที่สุดเมื่อเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย คือเพื่อน

9. **ลักษณะของนิสิตพวกต้องการเป็นผู้นำ (Leader)** หมายถึง ลักษณะของนิสิตใหม่ที่มีความต้องการมีอำนาจเป็นผู้นำในองค์การบริหารนิสิตของคณะ หรือของมหาวิทยาลัย สนใจเข้าร่วมชมรมต่าง ๆ ที่มีในมหาวิทยาลัย เป็นที่รู้จักในวงสังคมในมหาวิทยาลัย มีความสามารถในการเป็นผู้นำและการพูดในที่สาธารณะได้ดี

10. **ลักษณะของนิสิตพวกยังไม่ตัดสินใจ (Uncommitted)** หมายถึง ลักษณะของนิสิตใหม่ที่ยังไม่มีการตัดสินใจที่แน่นอนในเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือการศึกษา ต่อหลังจบการศึกษาแล้ว ไม่มีความผูกพันกับสถาบันหรือผูกพันกับสาขาอาชีพที่กำลังศึกษาอยู่ หรือหลังจากจบการศึกษาแล้วไม่คาดหวังที่จะทำงานตามสาขาอาชีพที่ตนศึกษามา

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

การศึกษาลักษณะในด้านสถานภาพส่วนตัวนั้น ในปี พ.ศ. 2520 หน่วยวิจัยสถาบันของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้วิจัยลักษณะนิสิตที่เข้าศึกษาในปี 2520 จำนวนทั้งสิ้น 2,797 คนพบว่า นิสิตส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 18 ปี เป็นโสด มีเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ เดินทางมาศึกษาโดยรถโดยสารประจำทาง มีภูมิลำเนาอยู่ภาคกลาง รองลงมาอยู่ภาคใต้ ขณะศึกษาพักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง มาสอบเข้ามหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรก และเลือกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นอันดับหนึ่ง บิดามารดามีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมีธุรกิจเป็นของตนเอง รองลงมาบิดามารดาเป็นข้าราชการ นิสิตส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับผู้ปกครองและญาติ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในชมรมอนุรักษ์ไทย รองลงมาเป็นสมาชิกชมรมด้านศิลปวัฒนธรรมและชมรมวิชาการ นิสิตส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมกีฬาแต่ยินดีจะเป็นผู้ชม กีฬาที่ชอบมากที่สุดคือวอลเลย์บอล ไม่ชอบเล่นดนตรี แต่ชอบฟังดนตรี ไรท์มิวสิค และรองลงมาชอบเพลงไทยสากล (พรชูลี อาชาอรุณ, 1980)

จากงานวิจัยของ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527) ได้ศึกษาลักษณะ นิสิตปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2525 พบว่า นิสิตครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 เป็นผู้ที่มีมาจากภูมิหลังทางวิชาการแตกต่างกันค่อนข้างใหม่ และตื่นเต้น กับสิ่งรอบด้าน และยังต้องการปรับตัวหลายประการ ไม่ค่อยมีความมั่นใจตนเอง และค่อนข้างเหงา

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2532) ได้สรุปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัว ของผู้ที่สอบผ่านเข้ามหาวิทยาลัยได้ในปี พ.ศ. 2526-2530 ไว้ว่า ผู้ที่สอบผ่านเข้ามหาวิทยาลัยได้กว่าครึ่งหนึ่ง บิดามารดาจะประกอบอาชีพค้าขายหรือเป็นเจ้าของกิจการเอง รองลงมาได้แก่ กลุ่มข้าราชการและรัฐวิสาหกิจจนถึงกลุ่มรับจ้างตามลำดับ ส่วนกลุ่มอาชีพที่สอบเข้าได้ต่ำสุดหากไม่รวมประเภทอื่น ๆ หรือที่ระบุไม่ชัดเจนแล้วก็ได้แก่กลุ่มอาชีพเกษตรกรรมนั่นเอง ซึ่งมีอัตราส่วนไม่เกินร้อยละ 6 เท่านั้น ในแง่ของภูมิหลังด้านการศึกษาในระดับมัธยมปลายของผู้ที่สอบผ่านการคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยได้ พบว่า ในช่วงปี

พ.ศ. 2526-2529 นักศึกษาเรียนโรงเรียนชั้นมัธยมปลายที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71 สำหรับในปี พ.ศ. 2530 นั้นสัดส่วนของนักศึกษาที่จบการศึกษาระดับมัธยม ปลายในกรุงเทพฯ มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ที่สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ในแง่ของ ภูมิฐานะของบิดามารดา ปรากฏว่า ในจำนวนนักเรียนที่สอบผ่านการคัดเลือกในช่วงปี พ.ศ. 2526-2530 เป็นนักเรียนที่บิดามารดามีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด คิด เป็นร้อยละ 43-51 ในขณะที่นักเรียนที่บิดามารดามีภูมิลำเนาอยู่ในแต่ละภูมิภาคมีไม่ถึงร้อยละ 10

ปรีชาพร พวงอสิวร (2510) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในชีวิตของ นิสิตชั้นปีที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า จุดมุ่งหมายในชีวิตของนิสิตชายเน้นความสำคัญ ในเรื่องความมีอิสระในการดำรงชีวิต อยากคิดค้นประดิษฐ์หรือดัดแปลงสิ่งผลิตและเครื่องมือ เครื่องใช้ที่เป็นประโยชน์ อยากสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์ อยากปฏิบัติงานที่ ตื่นเต้นเร้าใจ อาจามมีชื่อเสียงในหมู่คณะและในด้านสังคมนั้นนิสิตชายเน้นความสำคัญมากกว่า นิสิตหญิงในด้านความปรารถนาที่จะให้สังคมเจริญขึ้น อาจามมีส่วนช่วยให้ประชาชนมีความ เสมอภาค สำหรับนิสิตหญิงนั้นเน้นความสำคัญในด้านอยากสร้างสิ่งที่จะทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ ในตน อาจามเป็นที่ชอบพอของผู้อื่น อาจามเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา อาจามได้รับการยกย่อง นับถือจากผู้อื่น

ซึ่งต่อมา ในปี พ.ศ. 2522 ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ได้สำรวจจุดมุ่งหมายในการศึกษา ระดับมหาวิทยาลัยของนิสิตใหม่ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 345 คน ในปีการศึกษา 2522 เช่นกัน พบว่า นิสิตใหม่ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการ ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย 5 ประการแรกไว้ดังนี้ (1) หาความรู้ให้มากที่สุด (2) นำ ความรู้ไปประกอบอาชีพ (3) ทำประโยชน์ให้แก่สังคม (4) หาประสบการณ์ (5) เรียน ให้สำเร็จ แม้ว่าผู้เรียนระดับอุดมศึกษาจะมีเหตุผลในการเข้าศึกษาหลายประการ แต่เหตุผล ประการหนึ่งจะมีความสำคัญที่สุดเสมอ บางคนอาจจะมีเป้าหมายเฉพาะในการฝึกฝนเพื่อ ประกอบอาชีพ (พรชูลี อาชวอำรุง, 2525)

พันทิวา รุจิพร (2512) ได้ทำการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับ ตนเองของนิสิตที่เลือกเรียนวิชาประเภทวิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา คณิตศาสตร์)

กับนิสิตที่เลือกเรียนวิชาประเภทอักษรศาสตร์ (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน สังคมศึกษา) ที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูง และนิสิตที่มีความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำ โดยมีกลุ่ม อย่างประชากรเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2511 จำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ของ Gough และ Heilbrun พบว่า

1. กลุ่มที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงกับกลุ่มที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

2. กลุ่มที่เรียนวิชาประเภทวิทยาศาสตร์กับกลุ่มที่เรียนวิชาประเภทอักษรศาสตร์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทางสถิติ ในลักษณะที่เกี่ยวกับค่าคุณศัพท์ที่ตอบทั้งหมด ซึ่งแสดงว่าทั้งสองกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะเป็นคนเงียบขรึม ไว้ตัว ระมัดระวังในการแก้ปัญหาบางครั้งไม่ชอบส่งสิ่งกับใคร มักจะชอบคิดสิ่งใหม่ ๆ แต่ไม่ค่อยจะได้ทำให้สำเร็จ

ลักษณะที่กล่าวนี้แตกต่างกัน ในระดับของความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองในลักษณะนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มที่เรียนวิชาประเภทวิทยาศาสตร์มีแนวโน้มที่จะมีลักษณะดังกล่าวแล้วมากกว่ากลุ่มที่เรียนวิชาประเภทอักษรศาสตร์

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2517) ได้ศึกษาความเจริญงอกงามและพัฒนาการของนิสิตนักศึกษา และกระบวนการสอนที่มีผลต่อความเจริญงอกงามของนิสิตนักศึกษา ตลอดจน ศึกษากิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่มีผลกระทบต่อความเจริญงอกงามของนิสิตนักศึกษา ของมหาวิทยาลัย 10 แห่งในประเทศไทย พบว่า นิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 เกือบทุกด้าน ระหว่างนิสิตที่เรียนในสาขาวิชาที่ต่างกัน และในระหว่างชั้นปีด้วย ผลการวิจัย ส่วนหนึ่งพบว่า นิสิตนักศึกษาได้เลือกอาชีพแน่นอนรู้ว่าต้องการจะทำอะไรในชีวิตและทิศทางการดำเนินชีวิต และเห็นว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่พัฒนาด้านฝึกอาชีพ พัฒนาทักษะ และวิธีการอันนำไปสู่การประกอบอาชีพมากที่สุด และเห็นว่าควรเตรียมชีวิตสมรสและครอบครัว ส่วนในเรื่องของกิจกรรมนั้น นิสิตนักศึกษาจะเข้าร่วมกิจกรรมด้านวิชาการมากที่สุด และเข้าร่วมกิจกรรมการสอนเต็มรำน้อยที่สุด พร้อมกันนี้นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่า การศึกษาในมหาวิทยาลัยทำให้มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การคบหา

สมาคมกับผู้อื่น และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

พรชูลี อาชวอำรุง (Pornchulee Achava - Amrung Guanukorn, 1980) ได้วิจัยเรื่อง ลักษณะนิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ของมหาวิทยาลัยของรัฐ กับวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย พบว่า จากข้อมูล แสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างระหว่าง ลักษณะของนิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ใน มหาวิทยาลัยของรัฐ และวิทยาลัยเอกชนทั้งในระดับและประเภทวิชา นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ในวิทยาลัยเอกชนส่วนใหญ่จะเป็นชาย และอายุค่อนข้างมาก นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ในมหาวิทยาลัยของรัฐมีลักษณะความเป็นนักวิชาการค่อนข้างสูง 3/4 ของทั้งสองกลุ่มเลือกเรียนทางด้านวิชาชีพชั้นสูง นิสิตนักศึกษาทั้ง 2 กลุ่มเลือกอาชีพตามความสนใจของตนเอง มีตัวแปรที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ อิทธิพลของบุคคล สาขาวิชาในระดับมัธยมและวิชาที่ชอบ มีตัวแปร 5 ใน 10 จากแผนการศึกษาที่มีความแตกต่างมีนัยสำคัญ คือ นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่มหาวิทยาลัยของรัฐสนใจทางด้านกิจกรรมอาสาสมัคร แต่นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่วิทยาลัยเอกชนสนใจกิจกรรมทางศาสนา ตัวแปรกลุ่มสนใจกีฬา และกิจกรรมทางการเมือง นั้นพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในด้านปรัชญา นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่มหาวิทยาลัยของรัฐไม่สนใจในการหาความรู้และความเข้าใจ แต่นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่วิทยาลัยเอกชนมีความสนใจเป็นพิเศษ และนำมาเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงบุคลิกภาพของตน นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่มหาวิทยาลัยของรัฐที่พบความสำเร็จในการเรียน รายงานว่า ขณะที่เขานักเรียนมัธยมทำเกรดเฉลี่ยได้สูง เพราะต้องเรียนหนัก ทำงานหนัก และอาจารย์มีส่วนช่วยมาก แต่นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่วิทยาลัยเอกชนรายงานว่า ขณะที่เรียนมัธยม เขาได้รับการเตรียมตัวเข้าวิทยาลัยในระดับปานกลาง เขาสนใจเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรมากกว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านสถานที่ตั้ง ขนาดของโรงเรียน พื้นฐานทางครอบครัว สถานที่เกิด ขนาดของครอบครัว การศึกษาของบิดามารดา ฐานะของบิดามารดา อาชีพ และ อุดมคติ การพึ่งพาบิดามารดา การมีอิสระวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยม นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่มหาวิทยาลัยของรัฐ มีอุดมคติในด้านความมีน้ำใจสูง ในขณะที่นักศึกษาเข้าใหม่วิทยาลัยเอกชนมีอุดมคติเพื่อให้ได้เกรดสูง ๆ และพึ่งพาเพื่อน ๆ

ต่อมา ภัทธา ธนะพานิช (2528) ได้ศึกษาเรื่อง ลักษณะของนักเรียนที่เข้าศึกษาในโรงเรียนเตรียมทหาร ปีการศึกษา 2526 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะของ

นักเรียนเตรียมทหารที่เข้าใหม่ ในปีการศึกษา 2526 โดยศึกษาในลักษณะทั้ง 5 ด้าน ของแต่ละเหล่าได้แก่ ด้านข้อมูลเฉพาะในฐานะเป็นนักเรียนเตรียมทหาร การศึกษาในระดับมัธยม แผนการศึกษาและอาชีพ ภูมิหลังของครอบครัว และความคิดเห็นทั่วไป และสร้างภาพรวมด้านคุณลักษณะทั้ง 5 ด้านของนักเรียนเตรียมทหารทั้ง 4 เหล่า พร้อมทั้งศึกษาเปรียบเทียบภาพรวมด้านคุณลักษณะทั้ง 5 ด้าน ของนักเรียนเตรียมทหารทั้ง 4 เหล่า ประชากรที่ศึกษา คือ นักเรียนเตรียมทหาร ปีการศึกษา 2526 จำนวนทั้งหมด 916 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนเตรียมทหารส่วนใหญ่ มีอายุ 19-20 ปี ส่วนใหญ่เป็นบุตรทหารตำรวจ บิดามารดามีความรู้ระดับประถมศึกษา เป็นนักเรียนจบมาจากโปรแกรมวิทยาศาสตร์มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วมีความตั้งใจจะศึกษาต่อและนักเรียนเตรียมทหารที่อยู่เหล่าต่างกันั้นพบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องของอายุ อาชีพของมารดา คะแนนเฉลี่ยมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในปี พ.ศ.2527 วชิรา เพ็ญโรจน์ ได้ศึกษาการเปรียบเทียบลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ตามความคิดเห็นของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีลักษณะเชิงสัทธัตต์ต่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเชิงสัทธัตต์ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเปรียบเทียบ โดยจำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับชั้นปี คณะวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ จำแนกตามลักษณะเชิงสัทธัตต์สูง-ต่ำ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระดับปริญญาตรี ในคณะต่าง ๆ รวม 15 คณะจำนวน 796 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดซึ่งปรับปรุงจากแบบวัดลักษณะเชิงสัทธัตต์ ของรอกีช ฟอร์ม อี (Rokeach's Dogmatism Scale Form E.) ลักษณะเชิงสัทธัตต์นั้น ได้แก่ ลักษณะความเชื่อของคน ซึ่งปิด คือ การไม่สามารถยอมรับ ประเมิน หรือตอบโต้กับข้อมูลที่ได้รับ โดยพิจารณาตัดสินจากคุณค่าในตัวของสิ่งนั้น ๆ เอง หากแต่จะตัดสินใจโดยอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ผู้ที่มีลักษณะเชิงสัทธัตต์สูง คือ ผู้ที่มีความกังวลใจ ไม่มีเหตุผล ขาดความอดกลั้น ไม่สามารถยอมรับความคิดเห็นซึ่งแตกต่างไปจากความคิดเห็นของตน ต้องการพึ่งพาผู้อื่นอำนาจ ต้องการสนับสนุนการให้กำลังใจ ต้องการความเข้าใจจากผู้อื่น ต่อต้านที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือชีวิตประจำวัน ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ยากที่จะยอมรับความคิด ความเชื่อใหม่ ๆ เป็นผู้ที่มักจะประสบปัญหาและจำเป็นต้อง

ใช้เวลานานในการที่จะตัดสินใจแก้ปัญหาใด ๆ มีแนวโน้มที่จะเห็นว่าโลกหรือสภาพที่เป็นอยู่ อยู่ในสภาพที่ถูกคุกคาม ไม่น่าไว้วางใจ เป็นผู้ที่ยอมตามและเชื่อในสิ่งที่ถูกสอนให้เชื่อ สรุปผลการวิจัยได้ว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีลักษณะเชิงสัทศาสตร์อยู่ในระดับกลาง คือ สามารถยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากของตนเอง ก่อนข้างมีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์ วิจาร์ณไม่พึ่งพาในผู้มีอำนาจ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีความอดกลั้น นิสิตเพศชายและหญิง มีลักษณะเชิงสัทศาสตร์ไม่แตกต่างกัน นิสิตที่ศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีลักษณะเชิงสัทศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 คือ นิสิตคณะเภสัชศาสตร์ มีลักษณะเชิงสัทศาสตร์สูงที่สุด และ นิสิตคณะอักษรศาสตร์มีลักษณะเชิงสัทศาสตร์ต่ำที่สุด ส่วนนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีลักษณะเชิงสัทศาสตร์ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 คือ นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง (G.P.A. 3.0-3.5) เป็นนิสิตมีลักษณะเชิงสัทศาสตร์ต่ำที่สุด และนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (G.P.A. 2.0-2.5) เป็นนิสิตที่มีลักษณะเชิงสัทศาสตร์สูงที่สุด

ในปีเดียวกัน ปัญหา ชีระวิทยเลิศ (2527) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ประเภทที่ผ่านการสอบคัดเลือกกับประเภทโควต้าของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า อาชีพและระดับการศึกษาของบิดามารดาของนิสิตทั้งสองประเภท แตกต่างกัน คือ บิดามารดาของนิสิตประเภทที่ผ่านการสอบคัดเลือกส่วนใหญ่มีอาชีพประกอบการค้า ในขณะที่บิดามารดาของนิสิตประเภทโควต้าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังพบอีกว่า นิสิตชั้นปีที่ 1 ประเภทที่ผ่านการสอบคัดเลือกและประเภทโควต้ามีทัศนคติต่อการเรียนการสอนแตกต่างกัน

นอกจากนี้ ยังได้มีการศึกษาถึงรูปแบบการเรียน และรูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิต นักศึกษาอีกด้วย เช่น ประโยชน์ คุปต์กาญจนกุล (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แบบการเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้เครื่องมือของ Grasha และ Richmann ทดสอบกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า

1. นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีแบบการเรียนเป็นแบบร่วมมือสูงสุด รองลงมา เป็นแบบมีส่วนร่วมแบบพึ่งพา และแบบอิสระ ตามลำดับ ส่วนแบบหลีกเลี่ยง และแบบแข่งขันนั้น นิสิตนักศึกษาไม่สนใจ
2. นิสิตชายมีแบบการเรียนในทางอิสระสูงกว่านิสิตหญิง ในขณะที่นิสิตหญิงมีแบบ

การเรียนในทางฟิสิกส์ และมีส่วนร่วมสูงกว่าชาย

3. นิสิตที่มีผลการเรียนสูง (สูงกว่า 2.5) มีแบบการเรียนในทางร่วมมือและมี ส่วนร่วมสูงกว่านิสิตที่มีผลการเรียนต่ำ

4. นิสิตในแต่ละสาขาวิชา (มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์) มีแบบการเรียนแตกต่างกันในทางการเรียนแบบอิสระ แบบฟิสิกส์ และแบบมีส่วนร่วม โดยนิตทางสาขา วิทยาศาสตร์ประยุกต์มีแบบการเรียนแบบอิสระสูงสุด ในขณะที่นิสิตสาขาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์มีแบบการเรียนแบบฟิสิกส์สูงสุด ส่วนนิสิตสาขา สังคมศาสตร์มีแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วมสูงสุด

ในทำนองเดียวกัน อูไรรัตน์ ศรีสวย (2527) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียน กับเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับชั้นปี และวิชาเอกของนักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษาในวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครมีลักษณะการเรียนแบบมีส่วนร่วมและแบบร่วมมือ อยู่ในเกณฑ์สูง มีลักษณะการเรียนแบบฟิสิกส์ แบบอิสระ และแบบแข่งขันอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และมีลักษณะการเรียนแบบหลีกเลี่ยงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สิ้นลาวัฒน์ (2527) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ชีวิตของนิสิตตามลักษณะกลุ่มต่าง ๆ 7 กลุ่ม คือ กลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มอาชีพ โดยศึกษาเปรียบเทียบจำแนกตามเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นปี หลักสูตร สาขาวิชา อาชีพบิดา และคณะที่ศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตมีแนวโน้มในลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มก้าวหน้าสูงที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ส่วนกลุ่มที่นิสิตมีลักษณะแนวโน้มไปน้อย คือ กลุ่มเก็บตัว

2. จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม พบว่ากลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูงคือ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการกับกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มวิชาชีพและกลุ่มกิจกรรมกับกลุ่มสมาคม กลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มสมาคม กลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มกิจกรรม กลุ่มสมาคม กับกลุ่มวิชาการ

3. นิสิตหญิงมีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มวิชาการ และกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์สูงกว่า นิสิตชาย

4. นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มเก็บตัว กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ และกลุ่มวิชาการแตกต่างกัน

5. นิสิตต่างระดับชั้นปี มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มกิจกรรม กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพแตกต่างกัน

6. นิสิตในต่างหลักสูตร มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพแตกต่างกัน

7. นิสิตในต่างสาขาวิชา มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพแตกต่างกัน

8. นิสิตในต่างคณะวิชา มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มกิจกรรมแตกต่างกัน

นอกจากนี้ยังม้งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างของนักศึกษาอีกด้วย ดังเช่น การศึกษาเรื่องการใช้เวลาว่างเวลาเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ ถนนมวงศ์ ทวีบุรณ (2524) พบว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความคิดเห็นว่ายังใช้เวลาเรียนนอกเวลาเรียนไม่เหมาะสมถูกต้อง โดยส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างพูดคุยกับเพื่อน ๆ มากที่สุด ซึ่งไม่แตกต่างจากผลการวิจัยในต่างประเทศ ที่ศึกษาผู้เรียนในมหาวิทยาลัยบอลตัน และ แคมเมเยอร์ (Bolton and Kammeyer) พบว่า ความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการในกลุ่มเพื่อนนั้นไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องทางวิชาการแต่อย่างใด นักศึกษาจะคุยกับเพื่อนและอยู่กับเพื่อนมาก โดยที่เรื่องที่คุยนั้นไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับเรื่องที่เรียนมากนัก และพบว่า ผู้เรียนใช้เวลาเพื่อวิชาการหรือหาความรู้นอกห้องเรียนเฉลี่ยแล้ววันละ ครึ่งชั่วโมงเท่านั้น (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2524) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของพิมพ์พรหม ศิลปสุวรรณ และคณะ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้เวลาว่างของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า นักศึกษาชายและหญิงจะใช้จำนวนชั่วโมงในการค้นคว้าอ่านหนังสือต่าง ๆ ในห้องสมุด ไม่แตกต่างกัน โดยใช้เวลาในห้องสมุดเฉลี่ยคนละ 4.26 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ใช้เวลาในห้องสมุดน้อยที่สุดแตกต่างกับคณะอื่น ๆ ส่วนการใช้เวลาในการอ่านหนังสือตำราที่บ้านนั้น พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนใหญ่ใช้เวลาโดยเฉลี่ยคนละ 9.49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยพบว่านักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ใช้เวลาอ่านหนังสือ

ตำราที่บ้านมากที่สุด และนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ใช้เวลาในการดูหนังสือมากที่สุด สำหรับการใช้เวลาในการพูดคุยปรึกษาหารือกับอาจารย์ นอกเวลาเรียนพบว่า นักศึกษาไม่เคยพูดคุยกับอาจารย์ผู้สอนร้อยละ 27 ส่วนใหญ่จะเคยบ้างนาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 63 ส่วนการพูดคุยกับเพื่อนนั้น ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 59 จะพูดคุยถึงปัญหาทั่วไป รองลงมาได้แก่เรื่องสังคม ร้อยละ 18 ส่วนการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องวิชาการมีประมาณร้อยละ 7

นอกจากการศึกษาลักษณะของนักศึกษาในแบบต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังได้มีการวิจัยสำรวจเกี่ยวกับแนวบทบาทของนักศึกษา เป็นการศึกษาโดยให้นักศึกษาตอบแบบสอบถามประเมินค่าเป็นคะแนน (Rating Scale) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ โดยศึกษาตามแนวบทบาท 8 ด้าน ดังนี้ แนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ต แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์ แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อประกอบอาชีพ แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม แนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธี และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง ซึ่งมีผู้ทำการวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

อรนพ นวกิจบำรุง (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจแนวบทบาทนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสำรวจแนวบทบาทนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบแนวบทบาทนักศึกษา โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประเภทวิชา สถานที่พักอาศัย และภูมิลำเนาเดิม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยี และอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหลักสูตร 2 ปี และระดับปริญญาตรีหลักสูตร 2 ปี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2528 จำนวน 759 คน จากการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อประกอบอาชีพสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และมีการรับรู้ตามแนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธีต่ำที่สุด

2. นิสิตนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ต แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำ

กิจกรรมในสถาบันไปใช้ให้เป็นประโยชน์ และแนวทบทวนกิจกรรมการเมืองแตกต่างกัน

3. นิสิตนักศึกษาต่างสถานที่พักอาศัย มีการรับรู้ตามแนวทบทวนในการนำ
ประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ให้เป็นประโยชน์ แนวทบทวนในการพัฒนาสังคม
และแนวทบทวนกิจกรรมการเมือง แตกต่างกัน

4. นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีการรับรู้แนวทบทวนทางวิชาการและการ
เป็นศิษิต แนวทบทวนในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ให้เป็น
ประโยชน์ แนวทบทวนในการพัฒนาสังคม และแนวทบทวนกิจกรรมการเมืองแตกต่างกัน

5. นิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา มีการรับรู้ แนวทบทวนทางวิชาการและการเป็น
ศิษิตแนวทบทวนในการใช้สติปัญญา แนวทบทวนในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมใน
สถาบันไปใช้ให้เป็นประโยชน์ แนวทบทวนในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ แนวทบทวนใน
การพัฒนาสังคมและแนวทบทวนกิจกรรมการเมือง แตกต่างกัน

ศิริพันธ์ บำรุงทรัพย์ (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจแนวทบทวนนักศึกษาตาม
การรับรู้ ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแนวทบทวน
นักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และเพื่อเปรียบเทียบแนวทบทวน
นักศึกษา โดยจำแนกตามเพศ ชั้นปี คณะวิชา สถานที่ตั้งสถาบัน รายได้บิดามารดา โดยใช้
กลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคต้น ปีการศึกษา
2528 จำนวน 600 คน จากการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการรับรู้แนวทบทวนในการฝึกฝนเพื่อการ
ประกอบอาชีพสูงที่สุด และรองลงมา คือ แนวทบทวนในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่าง
เต็มที่ แนวทบทวนที่มีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ต่ำสุด คือ แนวทบทวนที่ทำพอเป็นพิธี

2. นิสิตนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ แนวทบทวนทางวิชาการและการเป็น
ศิษิต แนวทบทวนในการใช้สติปัญญา แนวทบทวนในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมไป
ใช้ประโยชน์ แนวทบทวนในการพัฒนาสังคม แนวทบทวนที่ทำพอเป็นพิธีและแนวทบทวนนัก
กรรมกรการเมืองแตกต่างกัน

3. นิสิตนักศึกษาที่ต่างชั้นปี มีการรับรู้ แนวทบทวนทางวิชาการและการเป็นศิษิต
แตกต่างกัน

4. นิสิตนักศึกษาที่สถานที่ตั้งต่างกัน มีการรับรู้ แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา และ แนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมืองแตกต่างกัน

พรพนา อรรถจนโรจน์(2528) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจแนวบทบาทนักศึกษาตาม การรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยระบบจำกักรับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแนวบทบาท นักศึกษาในมหาวิทยาลัยระบบจำกักรับ และศึกษาเปรียบเทียบแนวบทบาทนักศึกษา โดยจำแนก ตามเพศ สถานที่พัก ชั้นปี สาขาวิชา และมหาวิทยาลัยที่ศึกษาอยู่ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็น มหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในภาคต่าง ๆ ภาคละ 1 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จำนวนตัวอย่างที่ศึกษา ทั้งสิ้น 473 คน จากการวิจัยพบว่า

1. นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยระบบจำกักรับ มีการรับรู้ตามแนวบทบาททาง วิชาการและการเป็นศิษย์ สูงที่สุด รองลงมา คือ แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา และมีการรับ รู้ตามแนว บทบาทที่ทำพอเป็นพิธีต่ำที่สุด

2. นิสิตนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็น ศิษย์ แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมใน สถาบันไปใช้ให้เป็นประโยชน์ แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ แนวบทบาท ในการพัฒนาสังคม แนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธี และ แนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง แตกต่างกัน

3. นิสิตนักศึกษาที่ต่างสถานที่พักอาศัย มีการรับรู้แนวบทบาททางวิชาการและการ เป็นศิษย์ แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ แนว บทบาทที่ทำพอเป็นพิธี แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง แตกต่างกัน

4. นิสิตนักศึกษาต่างระดับชั้นปี มีการรับรู้แนวบทบาททางวิชาการและการเป็น ศิษย์ แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อ การประกอบอาชีพ และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง แตกต่างกัน

5. นิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็น ศิษย์ และแนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ แตกต่างกัน

6. นิสิตนักศึกษาต่างมหาวิทยาลัยกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการ และการเป็นศิษิต แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา อย่างเต็มที่ แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และแนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธี แตกต่างกัน

ทัศนทร์ เชาวนปรีชา (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจแนวบทบาทนักศึกษา ตามการรับรู้ของนักศึกษาในวิทยาลัยครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแนวบทบาทนักศึกษาตาม การรับรู้ของนักศึกษาวิทยาลัยครู และเพื่อเปรียบเทียบแนวบทบาทนักศึกษาวิทยาลัยครู โดย จำแนกตาม เพศ ชั้นปี กลุ่มวิทยาลัยครู ที่พักอาศัย และรายได้ของบิดามารดา จากการวิจัย พบว่า

1. นักศึกษาวิทยาลัยครูมีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการใช้สติปัญญาสูงสุด รองลงมา ได้แก่ แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และมีการรับรู้ตามแนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธีต่ำที่สุด

2. นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการใช้สติปัญญา และแนว บทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง แตกต่างกัน

3. นักศึกษาต่างระดับชั้นปี มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็น ศิษิต และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง แตกต่างกัน

4. นักศึกษาต่างสถานที่พักอาศัย มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการ เป็นศิษิต แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ และแนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธี แตกต่างกัน

5. นักศึกษาต่างกลุ่มวิทยาลัยครู มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการใช้ชีวิตใน สถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ แตกต่างกัน

6. นักศึกษาที่บิดามารดามีรายได้ต่างกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการใช้ สติปัญญา แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ และแนวบทบาทที่ทำพอ เป็นพิธี แตกต่างกัน

สุชาดา มัสโอดี (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจแนวบทบาทนักศึกษาตามการ รับรู้ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแนวบทบาทนักศึกษา ตามการรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง และเพื่อเปรียบเทียบแนวบทบาทนักศึกษา

โดยจำแนกตาม เพศ คณะวิชา ภูมิภาค สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม (อาชีพบิดา และรายได้อบิดามารดา) และลักษณะที่พักอาศัย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มาเรียนประจำในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2527 จำนวน 500 คน จากการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพสูงสุด รองลงมา ได้แก่ แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา และมีการรับรู้ตามแนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธีต่ำที่สุด
  2. นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ต แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ให้เป็นประโยชน์ แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมืองแตกต่างกัน
  3. นักศึกษาต่างคณะวิชา มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ต แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมืองแตกต่างกัน
  4. นักศึกษาต่างภูมิภาคเดิม มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง แตกต่างกัน
  5. นักศึกษาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่างกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ต และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง แตกต่างกัน
  6. นักศึกษาต่างสถานที่พักอาศัย มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ต แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง แตกต่างกัน
- สะอาด โสมะบุตร (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจแนวบทบาทนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาในวิทยาลัยพยาบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแนวบทบาทนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล แล้วนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างในระหว่างสังกัดชั้นปี และสถานที่ตั้งของวิทยาลัยพยาบาล ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากวิทยาลัยพยาบาลทุกสังกัด ทุกชั้นปี และทุกภาค ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 440 คน ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. นักศึกษาพยาบาลมีการรับรู้ ตามแนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา อย่างเต็มที่สูงสุด รองลงมา คือ แนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ และมี การรับรู้ แนวบทบาทที่ต่ำพอเป็นพื้ต่ำที่สุด

2. นักศึกษาพยาบาลต่างสังกัดกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการใช้สติปัญญา แนวบทบาทการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการ ประกอบอาชีพ แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม แนวบทบาทที่ต่ำพอเป็นพื้ และแนวบทบาทนัก ธรรมชาติทางการเมืองแตกต่างกัน

3. นักศึกษาพยาบาลต่างระดับชั้นปี มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อ การประกอบอาชีพ และแนวบทบาทในการพัฒนาสังคม แตกต่างกัน

4. นักศึกษาในวิทยาลัยพยาบาลต่างสถานที่ตั้ง มีการรับรู้ตามแนวบทบาททาง วิชาการและการเป็นศิษย์ แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไป ใช้ให้เป็นประโยชน์ แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และแนวบทบาทนักธรรมชาติทางการเมือง แตกต่างกัน

ส่วนในเรื่องของการวิจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของนักศึกษานั้น ในปีเดียวกันนี้เองก็มี มหุรี สุทธิเลิศอรุณ (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบลักษณะนิสัยจำแนกตามสาขาวิชา การศึกษาเฉพาะกรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบลักษณะนิสัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้านความมีเหตุผล การใฝ่รู้ การนำความรู้ไปใช้ การใช้ภาษาภิรียา มารยาท รสนิยม ศาสนา การเมือง และด้านสังคมระหว่างนิสิตสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขาสังคมศาสตร์ และสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็น นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 จาก 15 คณะ จำนวน 500 คน โดยใช้ แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า แบบลิเคอร์ต (Likert) 5 ช่วง ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะสภาพ หรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง นิสิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยทั้ง 4 สาขาวิชา ในด้าน ความมีเหตุผล การใฝ่รู้ การนำความรู้ไปใช้ การใช้ ภาษา กิริยามารยาท รสนิยม ศาสนา การเมือง และด้านสังคมทั้ง 9 ด้านนี้ มีลักษณะสภาพ หรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง ด้านกิริยามารยาทสูงที่สุด และด้านศาสนาต่ำที่สุด สำหรับความ คิดเห็นของนิสิตสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และสาขาสังคมศาสตร์

เห็นว่าลักษณะด้านความมีเหตุผล มีความสำคัญต่อนิสิตมากที่สุด แต่นิสิตสาขามนุษยศาสตร์เห็นว่าการใฝ่รู้มีความสำคัญต่อนิสิตมากที่สุด และนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชาเห็นตรงกันว่าลักษณะที่มีความสำคัญต่อนิสิตน้อยที่สุด คือ ด้านรสนิยม

2. ลักษณะนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ นิสิตสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพมีลักษณะด้านการใฝ่รู้สูงกว่า นิสิตสาขาสังคมศาสตร์ นิสิตสาขามนุษยศาสตร์ จะมีลักษณะด้านการนำความรู้ไปใช้สูงกว่านิสิตสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และนิสิตสาขาสังคมศาสตร์ นิสิตสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพมีลักษณะด้านการใช้ภาษาต่ำกว่านิสิตสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและนิสิตสาขามนุษยศาสตร์ นิสิตสาขามนุษยศาสตร์มีลักษณะด้านกิริยามารยาทสูงกว่านิสิตสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ นิสิตสาขามนุษยศาสตร์มีลักษณะด้านรสนิยมสูงกว่านิสิตสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ นิสิตสาขาสังคมศาสตร์มีลักษณะด้านการเมืองสูงกว่านิสิตสาขามนุษยศาสตร์ นิสิตสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพมีลักษณะด้านสังคมต่ำกว่านิสิตสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพและนิสิตสาขามนุษยศาสตร์ นิสิตสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพมีความเห็นว่าในเรื่องความสำคัญของลักษณะนิสิตด้านการใช้ภาษาต่ำกว่านิสิตสาขามนุษยศาสตร์และนิสิตสาขาสังคมศาสตร์

ในปีต่อมา วิชา พงษ์พิจิตร (2529) ได้ศึกษาเรื่อง ลักษณะของนิสิตหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของนิสิตหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเพื่อเปรียบเทียบลักษณะของนิสิตหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีภูมิหลังต่างกัน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกคนที่พักอาศัยอยู่ในหอพักนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2528 รวมทั้งสิ้น 893 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจลักษณะของนิสิตหอพักซึ่งดัดแปลงและสร้างขึ้นใหม่มี 4 ด้าน คือ ด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีวินัยในตนเอง จากผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตหอพักโดยส่วนรวมรับรู้ว่าคุณเองมีมนุษยสัมพันธ์และความรับผิดชอบ อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเองมีอยู่ในระดับปานกลาง
2. ทั้งนิสิตชายและนิสิตหญิงรับรู้ว่าคุณเองมีมนุษยสัมพันธ์ และด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีวินัยในตนเองมีอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น นิสิตหญิงรับรู้ว่ามีวินัยในตนเองอยู่ในระดับสูง
3. นิสิตหอพักอยู่ในหอพักด้วยระยะเวลาที่ต่างกันรับรู้ว่าคุณเอง มีด้านความมี

มนุษยสัมพันธ์และด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเองมีอยู่ในระดับปานกลาง

4. นิสิตหอพักที่ศึกษาต่างคณะกันรับรู้ว่าคุณเองมีด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ และด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ยกเว้นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เพียงคณะเดียวที่รับรู้ว่าคุณเองมีอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเอง มีอยู่ในระดับปานกลาง นอกจาก คณะนิเทศศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ ที่รับรู้ว่าคุณเองมีด้านความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับสูง

5. นิสิตหอพักที่มีภูมิลำเนาต่างกันรับรู้ว่าคุณเองมีด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ และด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเองมีอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นนิสิตหอพักที่อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออก ที่รับรู้ว่าคุณเองมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับสูง

6. นิสิตหอพักที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวต่างกัน รับรู้ว่าคุณเองมีด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ และด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเองมีอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นนิสิตหอพักที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำรับรู้ว่าคุณเองมีด้านความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับสูง

7. นิสิตที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ในด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความมีวินัยในตนเองแตกต่างกัน

8. นิสิตหอพักที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีการรับรู้ในด้านความรับผิดชอบแตกต่างกัน

9. นิสิตหอพักที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวแตกต่างกัน จะมีการรับรู้ในด้านความมีวินัยในตนเองแตกต่างกัน

ในปีพ.ศ. 2532 กิ่งแก้ว เกษโกวิท ได้ศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษาคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาทุกคนที่กำลังศึกษาอยู่ใน คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ภาคปลาย ปีการศึกษา 2531 จำนวน 165 คน โดยการให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง ทิศนคติต่อการเรียนการสอน และต่อ

อาจารย์ที่ปรึกษา ความสนใจในกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนความคาดหวังในอนาคต พบว่า นักศึกษาที่เข้าศึกษาเป็นเพศชายมากกว่า เพศหญิง ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยคะแนนเฉลี่ยสะสม 2.51 ขึ้นไป นักศึกษาเกือบทั้งหมดพักอาศัยอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย โดยบิดามารดาเป็นผู้อุปการะด้านการเงิน นักศึกษาได้รับเงินค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 1,239.48 บาท นักศึกษาส่วนใหญ่ มีบิดามารดามีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประกอบอาชีพเกษตรกรรม นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นผู้ที่ทุ่มเทและตั้งใจเรียน นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเป็นทั้งกรรมการ และสมาชิกชุมนุมหรือชมรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกรรมการด้านอาสาสมัคร และบำเพ็ญประโยชน์ ส่วนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมนุมหรือชมรม ส่วนใหญ่สนใจทางด้านวิชาการ ในส่วนของความสนใจทั่ว ๆ ไป พบว่า นักศึกษานิยมอ่าน หนังสือพิมพ์รายวัน ฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ ซึ่งนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สนใจข่าวบันเทิงมากที่สุด สำหรับวารสารทางวิชาการสาธารณสุขนั้น อ่านกันนาน ๆ ครั้ง นักศึกษาส่วนใหญ่นิยมเล่นกีฬา และหลังจากจบการศึกษาปริญญาตรีแล้ว นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการทำงานที่ตรงกับสาขาที่เรียน ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการทำงานในจังหวัดที่เป็นภูมิลำเนาของตนเอง

ต่อมา ศิริรินทร์ กุลสิงห์, ปทุมมาศ รินคำ และนवलลลอ มหาวงศ์ (2532) ได้ศึกษาเรื่องลักษณะทั่ว ๆ ไป ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่พัฒนสภาพการเป็นนักศึกษาปีการศึกษา 2528-2530 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะทั่ว ๆ ไปของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่พัฒนสภาพการเป็นนักศึกษา เนื่องจากผลการเรียนต่ำกว่า 1.50 เมื่อเรียนครบ 2 ภาคเรียนปกติแล้ว ของปีการศึกษา 2528-2530 โดยรวบรวมข้อมูลจากฟอร์มรายงานตัวของนักศึกษา และแบบฟอร์มรายงานผลการเรียน รวมทั้งใบสมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษา พบว่า

1. เกี่ยวกับโรงเรียนที่นักศึกษาเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น นักศึกษาที่พัฒนสภาพการเป็นนักศึกษาเหล่านี้มาจาก โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดของเอกชน และรัฐบาล คิดเป็นอัตราส่วน 1:7 ในปีการศึกษา 2528 และ 2530 แต่ในปีการศึกษา 2529 คิดเป็นอัตราส่วน 1:11 นักศึกษาที่พัฒนสภาพการเป็นนักศึกษาเหล่านี้มาจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในอัตราสูงกว่าภาคอื่น ๆ ในปีการศึกษา 2528 ส่วนในปีการศึกษา 2529

เป็นนักศึกษาที่มาจากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร มากกว่าเขตอื่น ๆ และในปีการศึกษา 2530 เป็นนักศึกษาที่มาจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในภาคกลางมากกว่าภาคอื่น ๆ

2. เกี่ยวกับสภาพครอบครัวนั้น พบว่า ในปีการศึกษา 2528 และ 2529 บิดามารดา ของนักศึกษาที่พ้นสภาพการเป็นนักศึกษา มีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาเป็นจำนวนมากกว่าระดับอื่น ๆ แต่ในปีการศึกษา 2530 บิดาของนักศึกษาที่พ้นสภาพฯ มีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาเป็นจำนวนมากกว่าระดับประถมศึกษาเล็กน้อย แต่มารดายังคงมีการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนมาก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับการศึกษาของบิดาและมารดาแล้วพบว่า ในทุกปีการศึกษา บิดาจะมีการศึกษาในระดับที่สูงกว่ามารดา ในด้านอาชีพของบิดามารดานั้นพบว่า ในแต่ละปีการศึกษา นักศึกษาที่พ้นสภาพฯ มาจากครอบครัวที่บิดามารดาประกอบอาชีพการทำธุรกิจส่วนตัว หรือรับราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ซึ่งรายได้ของบิดามารดาในจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งอยู่ระหว่าง 3,000-8,000 บาทต่อเดือน และส่วนใหญ่ของนักศึกษาที่พ้นสภาพฯ เหล่านี้มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน

3. เกี่ยวกับตัวนักศึกษา ด้านการเรียนในระดับมัธยมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง 3 ปีการศึกษาจะพบว่า นักศึกษาที่พ้นสภาพฯ ส่วนมากมีผลการเรียนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.50 ถึง 3.49 สำหรับอันดับที่เลือกของสาขา/ คณะที่สอบเข้าได้นั้นพบว่า ผู้ที่สอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยประเภทโควต้า จะอยู่ในลักษณะกระจายไปตามลำดับที่ 1 ถึง 3 ในจำนวนที่แตกต่างกันไม่มากนักสำหรับนักศึกษาที่สอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยในประเภททบวง มีแนวโน้มว่าอันดับที่เลือกของสาขา/คณะที่สอบเข้าได้จะอยู่ตั้งแต่อันดับที่ 3 ขึ้นไป และนักศึกษาที่พ้นสภาพฯ เหล่านี้มีเป้าหมายหลังจากการสำเร็จการศึกษาแล้ว คือ ต้องการจะเข้ารับราชการมากกว่าเป้าหมายอื่น ๆ ในเรื่องที่พักอาศัยขณะที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่านักศึกษาเหล่านี้มีจำนวนร้อยละ 80 ขึ้นไป พักอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัยแต่จำนวนนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดาจะมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกที

ต่อมา ละอองทิพย์ เหมะ (2532) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบลักษณะ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำแนกตามสาขาวิชา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านความ

คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี
 ด้านศาสนา และด้านความมั่นใจในตนเองและรู้จักตัวเอง ระหว่างนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์
 กายภาพ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์ โดยใช้แบบ
 สอบถามที่สร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือในการวิจัย จำนวน 427 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า
 นักศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะด้านศาสนา และแสวงหาความรู้น้อยกว่าด้านอื่น โดยนักศึกษาสาขา
 วิทยาศาสตร์กายภาพ มีลักษณะทั้งสองด้านนี้น้อยกว่าสาขาอื่น นักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ
 แก่ด้านศาสนาและ ด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีน้อยกว่าด้านอื่น ซึ่งนักศึกษา
 สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพเห็นว่าลักษณะทั้งสองนั้นตนเองมีน้อยเช่นกัน ผลการวิจัยเกี่ยวกับ
 ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ของลักษณะหรือพฤติกรรมของนักศึกษาทั้ง 4 สาขาวิชาในด้าน
 ต่าง ๆ ทั้ง 7 ด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ลักษณะด้านการแสวงหาความรู้
 ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านความมั่นใจในตนเองไม่แตกต่างกัน พบว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์
 กายภาพ มีลักษณะด้านความคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ สูงกว่า สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขา
 สังคมศาสตร์ มีลักษณะด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี สูงกว่า สาขาวิทยาศาสตร์
 กายภาพ และสาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์มีลักษณะด้านศาสนา สูงกว่า สาขา
 วิทยาศาสตร์กายภาพ และสาขามนุษยศาสตร์มีลักษณะด้านศาสนาสูงกว่า สาขาวิทยาศาสตร์
 ชีวภาพ ซึ่งในด้านพฤติกรรมย่อยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ พบว่า สาขาวิทยาศาสตร์
 ชีวภาพมีพฤติกรรมชอบอยู่กับเพื่อน หรือกลุ่มเพื่อน มากกว่าสาขามนุษยศาสตร์ สาขา
 สังคมศาสตร์มีพฤติกรรมการเข้าร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมของมหาวิทยาลัย
 มากกว่าสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขามนุษยศาสตร์มีพฤติกรรมการดูโทรทัศน์ ชมสารคดี
 และอ่านหนังสือเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไทยและท้องถิ่น มากกว่า
 สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ

ในขณะที่เดียวกัน อารมณ์ รอดอรินทร์ (2532) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การ
 เปรียบเทียบลักษณะนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตามสาขาวิชา โดยมีวัตถุประสงค์
 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ด้านการแสวงหาความรู้
 ด้านความคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม
 ประเพณี ด้านศาสนา และ ด้านความมั่นใจในตนเองและรู้จักตัวเอง ระหว่างนักศึกษา

สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 387 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะสภาวะ หรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง ด้านความมั่นใจในตนเองสูงที่สุด ด้านศาสนาต่ำที่สุด ความคิดเห็นของนักศึกษาทั้ง 4 สาขาวิชา มีความเห็นว่า ลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ เป็นลักษณะที่มีความสำคัญและมีมากที่สุด ลักษณะที่นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า มีน้อยคือ ลักษณะด้านศิลปวัฒนธรรม และศาสนา ผลการวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของลักษณะสภาวะ หรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริงของนักศึกษาต่างสาขาวิชาในด้านต่าง ๆ 7 ด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ด้านความคิด อารมณ์ และความมั่นใจในตนเองของ นักศึกษา 4 สาขาวิชา ไม่แตกต่างกัน ส่วนสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพนั้น มีลักษณะด้านสังคมแตกต่างกับนักศึกษสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ และนักศึกษสาขาสังคมศาสตร์ นักศึกษสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพมีลักษณะด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่าง กับนักศึกษสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ นักศึกษสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพมีลักษณะด้านศาสนาแตกต่างกับนักศึกษสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์ ส่วนด้านการแสวงหาความรู้ นั้น พบว่ามีความแตกต่างกัน แต่เมื่อทดสอบทีละคู่แล้วไม่พบความแตกต่างระหว่างสาขาวิชา แต่ในด้านของพฤติกรรมย่อยในด้านการแสวงหาความรู้ พบความแตกต่าง ระหว่างสาขา ได้แก่ เรื่องการเข้าชั้นเรียนประจำ โดยนักศึกษสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ มีลักษณะด้านนี้ มากกว่าสาขามนุษยศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ และสาขาสังคมศาสตร์ โดยสาขาสังคมศาสตร์มีลักษณะด้านนี้น้อยที่สุด สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพมีลักษณะการหมั่นทบทวนบทเรียนของตน มากกว่า สาขามนุษยศาสตร์ และ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ มีการปฏิบัติในเรื่องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ในสาขาวิชาที่ศึกษา มากกว่า สาขาสังคมศาสตร์

งานวิจัยต่างประเทศ

การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 นั้น ในปี ค.ศ. 1972 - ค.ศ. 1973 หลุยส์ และซีดลาเสค (Lewis & Sedlacek, 1973) ได้รายงานภาพรวมของลักษณะ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 แห่งมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ วิทยาเขตคอลเลจพาร์ค มีจำนวนนักศึกษา 4,806 คน โดยให้ SAT (Scolastic Aptitude Test) ทดสอบหาคะแนนเฉลี่ย ผลปรากฏว่า นักศึกษาจำนวนมากว่าครึ่งหนึ่งของนักศึกษาทั้งหมดได้รับการจัดอันดับในลำดับ สูงสุด 10 % เป็นนักศึกษาผิวดำ 1 % เป็นพวกตะวันออก 1 % เป็นพวกสเปน และอีก 1 % เป็นพวกคนอเมริกันพื้นเมือง นักศึกษาเหล่านี้พอใจที่จะพักอาศัยอยู่กับบิดามารดา หรือญาติพี่น้อง หรือพักในหอพักของทางมหาวิทยาลัย หรืออยู่อพาร์ทเมนต์หรือบ้านเช่า เขาคิดว่าคะแนน (grade) เป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้พวกเขา มีงานทำหรือสามารถศึกษาต่อทางด้านวิชาชีพต่อไป 11 % คิดว่าควรจะสนับสนุนค่าบำรุงกีฬาแต่ 46 % ต่อต้านการเสียค่าธรรมเนียมและค่า บำรุงกีฬา นักศึกษาเหล่านี้พอใจอย่างยิ่งที่ทางมหาวิทยาลัยจะจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันให้ และยังคงคาดหวังว่าการสอบบางหัวข้อวิชานั้นไม่เกี่ยวเนื่องกับราย วิชาที่ศึกษาไป และเขายังได้เสนอรายชื่อกลุ่มนักศึกษาที่พอใจในการเรียนรู้จากประสบการณ์ อีกด้วย

ต่อมาในปี ค.ศ. 1977 ซีลิโอ และซีดราเชค (Celio & Sedracek, 1967) ได้ ติดตามการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ โดยศึกษาจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 7,396 คน ใน มหาวิทยาลัยเดียวกันอีก เขาได้พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีอายุ 18 ปี และนักศึกษาจำนวนเกือบ ทั้งหมดได้ตรงมาเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย หลังจากสำเร็จระดับมัธยมศึกษาแล้ว นักศึกษา จำนวนเกือบครึ่งหนึ่งพักอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย หรือพักในบ้านพักภายในบริเวณ มหาวิทยาลัย หนึ่งในสามของนักศึกษามีความคิดที่จะพักอาศัยกับบิดามารดาหรือญาติพี่น้อง 39 % คิดว่าโรงเรียนมัธยมของเขาได้เตรียมตัวพวกเขาเป็นอย่างดี ในการเข้าศึกษาต่อใน มหาวิทยาลัย นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกเข้ามหาวิทยาลัยนี้เป็นลำดับที่ 1 หรือ 2 และมีนักศึกษา บางส่วนเลือกมหาวิทยาลัยนี้เพราะพอใจโปรแกรมการศึกษาที่ทางมหาวิทยาลัยจัดไว้ นักศึกษา มากกว่า 1 ใน 4 มีความรู้สึกที่ว่าวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่พวกเขาอ่อนที่สุด

ในปี ค.ศ. 1973 ไรท์ (Wright, 1974) ได้ทำการเปรียบเทียบระหว่าง นักศึกษาปีที่ 1 มหาวิทยาลัย Maryland Baltimore County กับนักศึกษาปีที่ 1 ตามเกณฑ์ ปกติแห่งชาติโดยใช้แบบฟอร์ม ACE Student Information Form รายงานการเปรียบเทียบ กล่าวถึงความแตกต่างของนักศึกษาปีที่ 1 ที่เข้าใหม่ ในตัวแปรต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ ข้อมูล ในฐานะประชากรสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา แผนอาชีพทัศนคติ และ เป้าหมายของชีวิต ซึ่งปรากฏว่านักศึกษา UMBC ที่เข้าใหม่มีความแตกต่างกันในแผนอาชีพและ สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา อันเป็นผลเนื่องมาจากการมีระดับเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน และมีความคล้ายคลึงกันในด้านทัศนคติและเป้าหมายของชีวิต เมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาตาม เกณฑ์ปกติแห่งชาติ เนื่องมาจากอิทธิพลของสื่อมวลชน

ส่วน โอซากิ (Oszaki, 1973) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรม ย่อยของนักศึกษา กับระบบคุณค่าของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 3 แห่ง ในรัฐจอร์เจีย" สถาบันที่ศึกษา คือ วิทยาลัยจอร์เจียใต้ วิทยาลัยจอร์เจียตะวันตก และมหาวิทยาลัยจอร์เจีย โดยใช้แบบสอบถาม 2 ชุด ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาวิชาเอกชีววิทยาในทุกสถาบัน ถ้าไม่คำนึงถึงในเรื่องวัฒนธรรมย่อย ของนักศึกษา มีความพอใจในวิชาเอกทางชีววิทยามากกว่านักศึกษาที่อยู่ในวิชาเอกบริหารธุรกิจ หรือสังคมวิทยา
2. วัฒนธรรมย่อยแบบนักวิชาการ และแบบที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ปกติ มีแนวโน้ม ด้านศิลปะสูงกว่านักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยแบบการอาชีพ และแบบชีวิตมหาวิทยาลัย
3. นักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยแบบวิชาการ แสดงความพึงพอใจสูงกับอาจารย์ของ มหาวิทยาลัย และวิชาเอกมากกว่านักศึกษาในกลุ่มอื่น
4. นักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยแบบการอาชีพ และแบบชีวิตมหาวิทยาลัยมีความพึงพอใจสูงกับการบริหารงานของมหาวิทยาลัยมากกว่าแบบวิชาการและแบบที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ ปกติ
5. ในวัฒนธรรมย่อยแบบการอาชีพ นักศึกษาวิชาเอกบริหารธุรกิจมีแนวโน้มทาง การเมืองสูงกว่านักศึกษาวิชาเอกชีววิทยาและสังคมวิทยา
6. ความเชื่อวิชาของนักศึกษาในวิชาเอกต่างกัน มีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นถึง

ความแตกต่างของค่านิยมด้วย

ในการวิจัยของ ริชาร์ด และแมคคาร์เวอร์ (Reichard & Mc.Arver, 1976 อ้างถึงใน ภักตรา ณะพานิช, 2528) ได้นำแบบสอบถามนิสิตนักศึกษา (The College Student Questionnaire; CSQ) มาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างภาพรวมด้านคุณลักษณะของนักศึกษาปีที่ 1 แห่ง North Carolina University ที่ Greensboro เมื่อปี ค.ศ. 1975 โดยรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาที่เข้าใหม่จำนวน 1,312 คน ได้พบว่านักศึกษที่เข้าใหม่มีอายุเฉลี่ยประมาณ 18 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและยังเป็นโสดพักอาศัยอยู่ในหอพักรวมของมหาวิทยาลัย และยังได้ข้อมูลอื่น ๆ รวมทั้งความต้องการทางด้านวิชาการและทางด้านการเงินด้วย แต่ได้ข้อมูลเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับความสนใจ ทักษะ และความคาดหวัง

ในปี ค.ศ. 1978 สถาบันการศึกษานานาชาติ (The Institute of International Education) ของอเมริกาได้รายงานภาพรวม ด้านคุณลักษณะของนักศึกษาต่างชาติในสหรัฐอเมริกาไว้ว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1919 ที่สถาบันการศึกษานานาชาติ ได้ดำเนินการสำรวจสำมะโนครัวประจำปีของนักศึกษาในสหรัฐอเมริกา ข้อมูลชุดนี้ได้นำมาใช้เพื่อหาภาพรวม ด้านคุณลักษณะของนักศึกษาต่างชาติในขณะนั้นและคุณลักษณะ (Characteristics) ซึ่งรวมไปถึงข้อมูลเกี่ยวกับประเทศที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของนักศึกษา คุณลักษณะนิสัยอื่น ๆ ด้วย เช่น เพศ ระดับความรู้ สาขาวิชาที่ศึกษา ศาสนา เป็นต้น (ภักตรา ณะพานิช, 2528)

โจเซฟ คอฟแมน (Joseph Kauffman อ้างถึงใน วิลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2527) ได้ศึกษาสภาพนิสิตมหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกา จำแนกตามชั้นปีซึ่งปรากฏผลการวิจัยว่า ลักษณะนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จะรู้สึกตื่นเต้นสนใจต่อทุก ๆ สิ่งรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเรียนหรือกิจกรรมสังคมในมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งจะสนิทสนมและเชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์